

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Mgr. Petra Kasalová

TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ

House arrest

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. Jana Navrátilová, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): srpen 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Vodňanech dne 23. srpna 2014

Mgr. Petra Kasalová

Obsah

ÚVOD	5
1 TREST.....	8
1.1 POJEM TRESTU.....	8
1.2 TRESTNÍ TEORIE	11
1.3 ÚČEL TRESTU	15
1.4 ZÁSADY UKLÁDÁNÍ TRESTŮ	19
1.5 SYSTÉM TRESTŮ	23
2 ALTERNATIVNÍ TRESTY	27
2.1 VYMEZENÍ ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ.....	30
2.2 PRINCIPY RESTORATIVNÍ JUSTICE	34
2.3 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ V ČESKÉM TRESTNÍM PRÁVU	38
2.4 FILOSOFIE TRESTÁNÍ V NOVÉM TRESTNÍM ZÁKONÍKU.....	42
3 TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ	45
3.1 VÝCHODISKA UZÁKONĚNÍ TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ.....	49
3.2 PODSTATA TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ.....	54
3.3 PROBLEMATICKÉ ASPEKTY TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ.....	57
4 PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU.....	60
4.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ V TRESTNÍM ZÁKONÍKU	62
4.1.1 <i>Podmínky uložení trestu domácího vězení</i>	<i>62</i>
4.1.2 <i>Zákonné vymezení obsahu trestu domácího vězení</i>	<i>66</i>
4.1.3 <i>Zákonné vymezení obsahu trestu domácího vězení před novelou trestního zákoníku provedenou zákonem č. 330/2011 Sb.</i>	<i>70</i>
4.1.4 <i>Přeměna trestu domácího vězení v trest odnětí svobody.....</i>	<i>73</i>
4.1.5 <i>Trest domácího vězení jako sekundární sankce jiných alternativních trestů</i>	<i>80</i>
4.1.6 <i>Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení a aplikace institutu domácího vězení při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.....</i>	<i>82</i>
4.2 TRESTNÍ OPATŘENÍ DOMÁCÍHO VĚZENÍ V ZÁKONĚ O SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE A TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ UKLÁDANÝ PACHATELŮM VE VĚKU BLÍZKÉM VĚKU MLADISTVÝCH	85
4.3 PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ V TRESTNÍM ŘÁDU	88
4.3.1 <i>Nářízení výkonu trestu domácího vězení.....</i>	<i>90</i>
4.3.2 <i>Kontrola výkonu trestu domácího vězení</i>	<i>96</i>
4.3.2.1 <i>Probační a mediační služba</i>	<i>99</i>
4.3.2.2 <i>Elektronická kontrola odsouzených</i>	<i>103</i>
4.3.3 <i>Modifikace trestu domácího vězení.....</i>	<i>108</i>

4.3.4	<i>Přeměna trestu domácího vězení v trest odnětí svobody.....</i>	113
4.3.5	<i>Náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení.....</i>	116
5	ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ	118
5.1	TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ NA SLOVENSKU	122
6	TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ V APLIKAČNÍ PRAXI SOUDŮ	130
7	ZHODNOCENÍ AKTUÁLNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ A NÁVRHY DE LEGE FERENDA	135
	ZÁVĚR	145
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	
	SEZNAM PŘÍLOH	
	ABSTRAKT	
	ABSTRACT	
	KLÍČOVÁ SLOVA	

Úvod

V souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku a na něj navazující novely trestního řádu došlo mimo jiné k obohacení sankčního systému českého trestního práva o nový alternativní trest domácího vězení. Alternativní trestání je v souvislosti se současnými problémy trestní justice velmi aktuálním tématem. Přehlednost věznic, nízká preventivní a resocializační efektivita nepodmíněného trestu odnětí svobody, izolace odsouzeného od společnosti v kriminogenním prostředí dalších odsouzených, problematická reintegrace a resocializace odsouzeného po jeho propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, efekt stigmatizace, zvyšující se pravděpodobnost recidivy a v neposlední řadě nedostatek financí ve vězeňství, to vše jsou důvody pro aplikaci alternativních trestů. Trest domácího vězení je v hierarchii trestů zařazen hned za trestem odnětí svobody, je tedy považován za nejpřísnější alternativní trest a druhý nejpřísnější trest v systému trestů, který lze pachateli trestného činu uložit. Jako takový by měl účinně řešit shora uvedené problémy trestní justice a trestání obecně a přitom by měl být dostatečně přísným potrestáním pachatele trestného činu. Od účinnosti nového trestního zákoníku uběhlo již téměř pět let, což je podle mého názoru dostatečně dlouhá doba pro zhodnocení úspěšnosti aplikace nového alternativního trestu domácího vězení v praxi. Z uvedených důvodů považuji trest domácího vězení za aktuální téma, které jsem si proto zvolila ke zpracování v předkládané rigorózní práci.

Trest domácího vězení jako alternativní trest není spojen s bezprostředním odnětím svobody pachatele. Z toho důvodu je nezbytné pachatele dostatečně motivovat k dodržování podmínek uloženého trestu, a to především hrozbou účinné sekundární sankce a efektivní kontrolou jeho výkonu. Téma kontroly výkonu trestu domácího vězení je od zavedení tohoto trestu velmi diskutované a problematické, proto si podle mého názoru zaslouží zvýšenou pozornost, která mu bude v této práci věnována. Alternativní trest domácího vězení se podle všeho stal součástí systému trestních sankcí, aniž by byly reálné podmínky pro zajištění jeho efektivního výkonu takovým způsobem, aby tento trest plnil svůj účel. Z finančních i politických důvodů doposud nedošlo k realizaci elektronické kontroly odsouzených ve výkonu trestu domácího vězení, která je aktuálně stále vykonávána výhradně namátkovými kontrolami probačních úředníků.

Cílem mé rigorózní práce je shrnout aktuální hmotněprávní i procesněprávní úpravu trestu domácího vězení, vystihnout její nedostatky, zhodnotit dosavadní aplikaci trestu domácího vězení v soudní praxi a s ohledem na učiněné závěry navrhnout možná řešení problematických otázek souvisejících s institutem domácího vězení.

Pro uvedení do problematiky se hodlám v úvodu této práce zabývat trestáním a alternativními tresty obecně a rovněž výkladem a vysvětlením základních pojmů a souvisejících institutů, včetně zásad, na kterých je založen nový trestní zákoník. Stručně zde bude vymezen pojem a účel trestu, včetně pojmu alternativních trestů a vývoje jejich právní úpravy v českém trestním právu. Současně bude objasněn koncept restorativní justice, který je s alternativním sankcionováním úzce spjat. Závěrem úvodních výkladů budou přiblížena východiska a cíle nové kodifikace v souvislosti se zavedením nových alternativních trestů.

Následující kapitoly budou věnovány ústřednímu tématu práce, za které jsem si zvolila trest domácího vězení. Koncepce trestu domácího vězení byla provedenými novelizacemi trestního zákoníku oproti jeho původnímu zákonnému vymezení velmi podstatně změněna. Vedle změny obsahu trestu domácího vězení, resp. časového rozsahu původně vymezeného zákonem, později zcela závislého na rozhodnutí soudu, došlo k podstatné změně související se sekundárním sankcionováním odsouzených, kteří poruší, resp. nedodrží podmínky uloženého trestu. Ve svém původním znění upravoval trestní zákoník tzv. náhradový trest, zatímco po provedených novelizacích spočívá podstata sekundární sankce trestu domácího vězení v jeho poměrně přeměně v nepodmíněný trest odnětí svobody. Této a dalším změnám v právní úpravě trestu domácího vězení, včetně jejich vzájemného porovnání a zhodnocení jejich efektivity, se hodlám při zpracování tématu věnovat podrobněji. Obsahem jednotlivých kapitol této práce proto bude shrnutí právní úpravy trestu domácího vězení v trestním zákoníku, následně v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže a nakonec v trestním řádu, kdy se v rámci těchto kapitol zaměřím zejména na zhodnocení přínosu provedených novelizací z hlediska jejich vlivu na efektivitu ukládaného trestu domácího vězení a na jejich srovnání s původní právní úpravou, včetně důvodů, které zákonodárce k provedení konkrétních změn vedly. V souvislosti s výkonem trestu domácího vězení se budu blíže věnovat provádění jeho kontroly, zejména pak účinnosti kontroly výkonu trestu domácího vězení prováděné výhradně namátkovými kontrolami probačních úředníků a

nedostatku současné praxe spočívajícím v doposud nezavedené elektronické kontrole odsouzených. Téma elektronické kontroly odsouzených, resp. přetrvávající nemožnost jejího provádění, je v laických i odborných kruzích poměrně diskutované, proto bude i v této práci předmětem podrobnějšího zpracování. Jedna ze závěrečných kapitol práce bude věnována stručnému přehledu způsobů a možností aplikace institutu domácího vězení v zahraničních právních úpravách se zaměřením na slovenskou právní úpravu trestu domácího vězení a její podrobnější porovnání s českou právní úpravou.

Závěrem předkládané rigorózní práce bych po zhodnocení aktuální právní úpravy trestu domácího vězení a následném porovnání svých závěrů se závěry soudů vyplývajícími z jejich zkušeností s aplikací trestu domácího vězení v praxi v rámci úvah *de lege ferenda* navrhla změny právní úpravy směřující ke zvýšení efektivity alternativního trestu domácího vězení.

Předkládaná rigorózní práce byla zpracována podle právní úpravy účinné ke dni 23. srpna 2014.

1 Trest

1.1 Pojem trestu

„Trestněprávní sankce tvoří součást sociální kontroly a v jejím rámci mají důležitou roli při vytváření sociálního pořádku uvnitř společnosti. O jejich významu svědčí již to, že neexistuje žádná moderní společnost, která by se těchto prostředků jako nástrojů k utváření pořádku vzdala.“¹ Trestněprávní sankce² působí v rámci sociální kontroly pouze jako jeden z jejích četných nástrojů. Nepůsobí izolovaně, ale ve spojení s jinými nástroji sociální kontroly, mezi které patří vedle formálních institucí, tj. soudů nebo státních zastupitelství, také neformální instituce jako rodina, škola, sociální prostředí, média apod. Ačkoliv je účinnost trestněprávních nástrojů do jisté míry závislá na působení těchto mimotrestních neformálních prostředků, jejich role v systému sociální kontroly je nezastupitelná a významná.

Trestní právo stanoví pro případ nejzávažnějších porušení základních pravidel společnosti možnost použití státem kontrolovaného donucení ke zjednání nápravy, čímž posiluje působení ostatních kontrolních systémů vně trestního práva. Vytváří se tím monopol pohrůžky i použití státního donucení a současně je v tomto smyslu omezena možnost použití individuálních donucovacích prostředků. Trest je tedy prostředkem k zachování právního řádu, který by se bez něj stal pouhým nevynutitelným souborem etických norem, čímž by de facto zaniklo právo. Trest je rovněž prostředkem k dosažení účelu trestního zákoníku a prostředkem realizace základní ochranné funkce trestního práva.

„Ze systému trestněprávních sankcí poskytovaných zákonem k ochraně sociálního pořádku mají nejvýznamnější postavení tresty, spočívající v záměrném působení citelné újmy pachateli trestného činu spojené s jeho veřejným sociálně etickým odsudkem.“³ Trest představuje nejzávažnější zásah do právního postavení jedince, proto

¹ SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 5.

² České trestní právo vychází ze zásady tzv. dvojkolejnosti, tj. rozlišuje dvě kategorie trestních sankcí – tresty a ochranná opatření (§ 36 TrZ). Tato dvojkolejnost je odůvodněna tím, že u některých skupin pachatelů (např. duševně chorých nebo mladistvých pachatelů) nejsou tresty vždy plně způsobilé splnit stanovený účel. Trest koresponduje závažnosti spáchaného činu, zatímco ochranné opatření je aplikováno v případech, kdy byl spáchán trestný čin, jehož nebezpečnost je nižší než jeho závažnost. Ochranné opatření tak doplňuje, případně i nahrazuje trest. V souvislosti s těmito dvěma kategoriemi trestních sankcí hovoříme o *dualismu trestních sankcí*.

³ SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 6.

je jeho použití přípustné pouze v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe, tj. pouze v případech, kdy je to nezbytné k ochraně a obnově trestným činem narušeného sociálního pořádku a kdy nestačí použití mírnějších prostředků. Ukládání trestů představuje vždy řešení *ultima ratio* – poslední prostředek, v němž je spatřována jediná možnost, jak pachateli zabránit v páchání další trestné činnosti a u ostatních občanů společnosti posílit jejich důvěru v účinnost právních norem.⁴

Trest ve smyslu trestního práva může být uložen výlučně za trestný čin (*nulla poena sine crimine*), na základě zákona (*nulla poena sine lege*) a subjektem, který je k tomu oprávněn, tedy pouze soudem v závěru trestního řízení, jak vyplývá z čl. 90 Ústavy a z čl. 40 odst. 1 LZPS. Pro trest je dále charakteristické, že jeho výkon lze zajistit i proti vůli pachatele státním donucením. Těmito pojmovými znaky se trest ve smyslu trestního práva odlišuje od jiných právních sankcí (např. od sankcí za přestupky a jiné správní delikty, od disciplinárních sankcí, odnětí různých oprávnění administrativní cestou atd.).⁵

„Trest v českém trestní právu lze tedy definovat jako právní následek trestného činu představující jeden z prostředků realizace ochranné funkce trestního práva, ukládaný na základě zákona výlučně trestním soudem, zahrnující v sobě určitou újmu pro pachatele a vyjadřující negativní hodnocení pachatele a jeho činu, jehož výkon je vynutitelný státní mocí.“⁶ Trest v pojetí českého trestního práva představuje „(...) opatření státního donucení ukládané soudy v trestním řízení za trestný čin jeho pachateli, které pachateli působí určitou újmu a které vyslovuje odsudek pachatelova trestného činu ze strany společnosti.“⁷

Trest, jakožto právní následek trestného činu, se tak vyznačuje dvěma znaky – záměrnou újmu způsobenou pachateli (donucením) a veřejně vysloveným sociálně etickým odsouzením pachatele i jím spáchaného trestného činu. *„Sociálně etický odsudek obsažený v trestu je vyjádřením symbolických účinků trestního práva, tedy zavrženíhodnosti porušení stanoveného pravidla chování, vyvození osobní odpovědnosti*

⁴ Viz VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1.8.2011*. Vyd. 1. Olomouc : ANAG, 2011. s. 108.

⁵ Viz např. NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 6. rozš. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. s. 45-48.

⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 553.

⁷ SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 12.

*pachatele, deklarace solidarity s obětí a autoritativního potvrzení platnosti dané normy. V přísnosti uloženého trestu je vyjádřen stupeň nesouhlasu se spáchaných činem.*⁸

⁸ SOLNARĚ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 11; obdobně také ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 494-495.

1.2 Trestní teorie

Trestní teorie bývají v literatuře rozlišovány z hlediska jejich podstaty a historického vývoje na teorie absolutní (retributivní), relativní (preventivní) a smíšené (slučovací).

V pojetí *absolutních trestních teorií* je trest považován za spravedlivou odplatu, kterou stát zjednává spravedlnost, a zároveň újmu za spáchaný trestný čin. Absolutní trestní teorie nespojují s ukládáním trestu žádné další společenské cíle. Účel a podstatu trestu spatřují v něm samotném. Absolutní trestní teorie jsou jakožto starší spjaty s klasickou školou trestního práva. Vycházejí z myšlenky „*punitur, quia peccatum est*“ (trestá se, protože bylo spácháno zlo) v duchu hesla „vina vyžaduje trest“. Odplatný charakter trestu je z pohledu stoupenců absolutních trestních teorií významný také z hlediska prevence zjednávání spravedlnosti svépomocí ze strany poškozených i ostatních členů společnosti. Absolutní trestní teorie vycházejí z *filosofie indeterminismu*, tedy z přesvědčení, že pachatel trestného činu se ze své svobodné vůle vědomě rozhoduje, zda trestný čin spáchá a přistupuje tím na to, že v takovém případě bude potrestán, neboť za nezákonné jednání se ukládá trest, čímž se obnovuje tímto jednáním porušená spravedlnost.

Za absolutní trestní teorie bývají označovány teologické teorie nebo teorie idealistických filosofů, zejména G. W. F. Hegela a I. Kanta. V Kantově učení o trestu je trest považován za prostředek uskutečňování spravedlnosti, bez kterého stát nemůže existovat. Trest je v Kantově pojetí kategorickým imperativem, který nelze odůvodňovat společensky užitečnými účely, protože trest je účelem sám o sobě. Hegel je zastáncem názoru, že pachatele může se společností smířit pouze spravedlivý trest, přičemž zločin vyrovnaný spravedlivým trestem se ruší ve smyslu negace.

Předností absolutních trestních teorií je idea spravedlnosti a spravedlivého trestu a pojetí trestu jako odplaty za spáchaný čin. Kritika naopak zdůrazňuje nesoulad těchto idejí s principem *ultima ratio*, podle kterého by tresty neměly být ukládány ve všech případech, ve kterých by se jejich uložení jevílo spravedlivým, ale pouze v těch případech, které jsou odůvodněny zájmem zachování pokojného a bezpečného soužití občanů a zájmem na ochraně společnosti. Vedle toho je absolutním trestním teoriím vytýkána také stigmatizaci pachatele, ke které v důsledku uložení trestu dochází.

V souvislosti se vzrůstající nedůvěrou společnosti v možnost nápravy pachatelů trestných činů a neuspokojivými výsledky resocializačních metod zacházení s pachateli se absolutní trestní teorie dostávají v posledních desetiletích znovu do popředí, zejména v USA a ve Skandinávských zemích.⁹

Relativní trestní teorie založené na myšlence sociální účelnosti trestu se objevují s rozvojem pozitivistické školy trestního práva. Spatřují smysl a účel trestu v ochraně jedince a společnosti a pojetí trestu jako odplaty odmítají. Účel trestu již není spatřován v trestu samotném. Trest je v pojetí relativních trestních teorií chápán jako prostředek předcházení trestným činům, jsou mu přikládány společensky užitečné cíle a s jeho ukládáním je spojována myšlenka „*punitur, ne peccetur*“ (trestá se, aby nebylo páčáno zlo) v duchu hesla „nemoc vyžaduje léčení“. Myšlenka preventivního působení trestu vychází ze zásad humanismu, osvícenství, z učení o determinismu lidského chování. Základy této teorie jsou patrné již v dílech Platona, Seneky, později v dílech osvícenských myslitelů Voltaira nebo Montesquieu nebo v díle italského představitele osvícenského liberalismu a přirozenoprávní nauky Beccaria. Ten ve svém díle *O zločinech a trestech (1764)* rozlišil dva směry působení trestu, které rozeznává teorie dodnes – individuální a generální prevenci. Odstrašující účinek trestu podle Beccaria nespočívá v jeho přísnosti, ale v jeho neodvratitelnosti.

Teorie generální prevence je historicky spojena zejména s teorií psychologického donucení německého kriminalisty P. J. A. von Feuerbacha, který zdůrazňoval odstrašující působení trestu na veřejnost. Dnes tento aspekt generální prevence označujeme jako *tzv. negativní generální prevenci*. Již sama existence a aplikace trestního zákona by měla působit na společnost výchovně a tím naplňovat podstatu generální prevence. Uplatňování norem trestního práva a ukládání trestů pachatelům trestných činů by mělo ve společnosti vytvářet a upevňovat právní vědomí, posilovat a potvrzovat platnost normy, která byla jednáním pachatele porušena, a vzbuzovat pocit, resp. jistotu, že pachatelé trestných činů budou spravedlivě potrestáni, že právo je vynutitelné a uložení trestu je neodvratitelným následkem trestného činu

⁹ Blíže např. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Vyd. 3. Praha : Leges, 2013. s. 380; KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 544; NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 6. rozš. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. s. 37-38; SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 13-16.

(tzv. *pozitivní generální prevence*). Při ukládání trestu však musí být respektován princip přiměřenosti a nesmí být ukládány nepřiměřeně přísné tresty pouze proto, aby byl generálně preventivní účinek trestu co největší a trest se tak stal nástrojem k zastrasování. Přeceňování účinku trestu, jehož důsledkem může být ukládání nepřiměřeně přísných trestů a nebezpečí státního teroru, je častým důvodem kritiky teorie generální prevence.¹⁰

S teorií *individuální (speciální) prevence* je spojován italský psychiatr Lombroso nebo F. von Liszt, který požadoval nápravu napravitelných a zneškodnění nenapravitelných pachatelů. Zabýval se také požadavkem spravedlivého trestu, který podřizoval požadavku jeho účelnosti. Právě k Lisztově tezi o spravedlivém trestu, který je nezbytný k ochraně dotčeného právního statku a je tedy trestem účelným, se vztahuje kritika teorie individuální prevence. Spravedlivý trest je velmi široký pojem, kterým lze odůvodnit uložení jakkoliv přísného trestu a nejsou tedy stanoveny jednoznačná kritéria pro výběr a ukládání trestu.

Podstata individuální prevence spočívá v působení na konkrétního pachatele prostřednictvím uloženého trestu. I zde lze rozlišovat pozitivní a negativní aspekt. *Negativním aspektem* individuální prevence se rozumí odstrašení a působení na pachatele jeho zajištěním a bezprostředním donucením. Pachateli je fyzicky zabráněno v páchání trestné činnosti a zároveň jsou u něho vytvořeny dostatečné psychické zábrany, které ho odradí od páchání další potenciální trestné činnosti. *Pozitivní aspekt* individuální prevence se projevuje tzv. resocializací pachatele, tj. v jeho nápravě, ve výchovném působení na něho a v potlačení příčin, které by pachatele mohly vést k páchání další trestné činnosti.¹¹

O spojení myšlenky odplatného a účelného trestu a o zmírnění nedostatků absolutních a relativních teorií se snaží *smíšené (slučovací) teorie*. Ty požadují spravedlivý trest odpovídající povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, jehož účelem je trestným činům předcházet prostřednictvím generální prevence zaměřené na potenciální pachatele a zároveň působit ve smyslu individuální prevence na pachatele

¹⁰ Viz SOLNAR, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 31-32.

¹¹ Blíže KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 545; SOLNAR, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 16-21 a s. 29-31.

trestného činu, na kterého trest dopadá, neboli *trestá se proto, že byl spáchán trestný čin a současně proto, aby nebyl spáchán další trestný čin*. Trest má podle smíšených teorií plnit svou funkci jak ve vztahu k pachateli, tak ve vztahu ke společnosti, proto základním kritériem pro jeho uložení musí být stupeň viny pachatele. Pouze trest odůvodněný stupněm viny pachatele je přiměřenou odplatou a zároveň působí výchovně na pachatele a odstrašujícím účinkem na společnost. Trest nepřiměřený vině pachatele tak nelze odůvodnit pouhým posílením účinku generální nebo individuální prevence.

Trest v moderním trestním právu musí sloužit jako prostředek zjednáni spravedlnosti a znovunastolení práva v případech, kdy došlo k jeho porušení nebo ohrožení, a zároveň musí plnit svůj sociální účel ve společnosti. V současné době proto smíšené teorie převládají ve většině vyspělých států, tedy i v české trestněprávní nauce a v české justici.¹²

¹² Viz např. NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 6. rozš. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. s. 39-42; SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 21-24.

1.3 Účel trestu

Účel trestu je koncipován jako struktura základního cíle a dílčích cílů, které spolu utvářejí jeden celek. Jednotlivé dílčí stránky účelu trestu, tzv. prostředecné účely, slouží k dosažení konečného a základního účelu trestu, tedy ochrany společnosti před trestnými činy a jejich pachateli, který je odrazem základní funkce trestního práva.¹³ Jednotlivé prostředecné účely směřující k naplnění účelu hlavního se promítají ve vztahu k pachateli, k poškozenému i ke společnosti jako celku. Ve vztahu k pachateli se uložený trest projevuje omezením jeho možnosti pokračovat v páčání dalších trestných činů, v jeho odstrašení a možné nápravě. Ve vztahu k poškozenému se účel trestu projevuje především obnovou trestným činem dotčených práv (např. v podobě náhrady škody) a v ujištění poškozeného o odsouzení trestného činu pachatele společností. Uložením trestu jeho pachateli soud potvrzuje význam hodnot dotčených trestným činem a tím upevňuje vědomí existence závazného právního i společenského řádu, i hodnotový řád ve společnosti. Jedním z prostředecných účelů trestu je v tomto smyslu i odstrašení potenciálních pachatelů od páčání trestných činů.¹⁴

Účel trestu byl vymezen trestním zákonem z roku 1961 účinným do 31.12.2009 (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon) v § 23, který stanovil, že „*Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.*“ Toto vymezení vycházelo z různých směrů relativních trestních teorií. Spojovalo prvky teorie eliminační, ze které vycházela myšlenka ochrany společnosti a zabránění pachateli v páčání další trestné činnosti, s teorií rehabilitační, která se projevovala v ustanovení o výchově pachatele k řádnému životu, a s teorií odstrašení, kdy trest měl podle zákonného vymezení působit výchovně také na ostatní členy společnosti. Podstata účelu trestu byla podle zákonné definice spatřována v prevenci, odstrašení a výchovném účinku. V určitých prvcích bylo v pojetí účelu trestu zahrnuto také odplatné hledisko, resp. zde byla spojena prevence s odplatou, čímž se pojetí účelu trestu přibližovalo smíšeným teoriím.¹⁵ V takovém vymezení účelu trestu však absentovaly prvky restituční teorie. Účel trestu nijak

¹³ Viz KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 553-555.

¹⁴ Blíže viz LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Vyd. 1. Praha : LexisNexis, 2007. s. 67.

¹⁵ Odplatné hledisko v právní úpravě účelu trestu bylo patrné např. v ustanovení § 31 odst. 1 TZ, který stanovil, že intenzita ukládaného trestu má odpovídat stupni nebezpečnosti trestného činu pro společnost.

nezohledňoval hledisko poškozeného, nezabýval se poskytnutím zadostiučinění, ani jinou formou uspokojení nároků poškozeného.¹⁶

„*Explicitně stanovovat účel trestu v zákoně je nezvyklé a v moderních demokratických zemích neobvyklé. Úvahy nad účelem trestu jsou úkolem trestněprávní vědy a ta by v tomto případě neměla být svazována pozitivní právní úpravou. Navíc se právní úpravě jen málokdy podaří účel trestu plně postihnout a samozřejmě jen těžko může sledovat vývoj a změny názorů k tomuto problému.*“¹⁷ Nový trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., tak obsahuje pouze implicitní vyjádření účelu trestu. Ten vyplývá z celkového pojetí trestního zákoníku a z obecných zásad trestání, které se promítají do jednotlivých ustanovení upravujících ukládání trestních sankcí a zákonná kritéria ukládání trestů. Z těchto zásad a ustanovení je patrné, že účel trestu je založen na smíšené teorii trestání, v jejímž rámci převažují utilitární prvky promítající se do požadavku proporcionality mezi závažností trestného činu a přísností trestu. Filosofická koncepce účelu trestu zůstala téměř nezměněna. Vychází z myšlenky, že primárním účelem trestu je i nadále ochrana společnosti před trestnými činy a jejich pachateli, tj. ochrana oprávněných práv a svobod jednotlivců, která spočívá zejména v zabránění pachateli v páchání další trestné činnosti (tzv. zábranný účinek trestu), ve výchově pachatele k vedení řádného života a ve výchovném působení na ostatní členy společnosti (generální prevence uskutečňovaná zejména prostřednictvím prevence individuální). Nově jsou do pojetí účelu trestu zahrnuty prvky restituční teorie. Důraz je kladen na obnovu trestným činem narušených práv a svobod osob poškozených trestným činem a kompenzaci jim způsobené újmy.^{18, 19}

¹⁶ Blíže SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 26-28.

¹⁷ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Vyd. 1. Praha : LexisNexis, 2007. s. 65.

¹⁸ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Důvodová zpráva k § 37; NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 6. rozš. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. s. 39; KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 554-555.

¹⁹ Účelem trestu a vztahem individuální a generální prevence se zabýval Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 23. května 1998 publikovaném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 47/1998: „*Smyslem a účelem trestu v nejobecnějším smyslu je ochrana společnosti před kriminalitou. Žádné jiné cíle trestem sledovat nelze, což znamená, že trest nesmí být prostředkem řešení jiných společenských problémů. Účel trestu, vymezený v ustanovení § 23 trestního zákona, je koncipován jako struktura dílčích cílů a konečného cíle, jež spolu vytvářejí jeden celek. Trest ukládaný pachateli v sobě spojuje jak moment trestní represe a prevence ve vztahu k němu samotnému (individuální represe a individuální prevence), tak i moment výchovného působení na ostatní členy společnosti (generální prevence). Prevenci i represí je třeba chápat v každém individuálním případě vyváženě, neboť jenom potom individuální prevence působí jako prostředek prevence generální. Jde totiž o to, že generální prevence, která vychází z prevence*

V české trestněprávní nauce a praxi převažuje pojetí účelu trestu vycházející ze smíšených teorií, které spojují požadavek spravedlivého a závažnosti trestného činu odpovídajícího trestu, který současně působí pozitivně na pachatele i na ostatní členy společnosti. S účelem trestu proto úzce souvisí otázka jeho spravedlnosti a přiměřenosti. Trest, který není adekvátní, tj. zákonný, přiměřený závažnosti spáchaného trestného činu, individualizovaný a humánní, kterým není minimalizován jeho negativní vliv na sociální okolí pachatele a který neposkytuje přiměřenou satisfakci osobám poškozeným trestným činem, nemůže plnit svůj účel. Spravedlivý trest musí sledovat především zákonný cíl spočívající v ochraně společnosti před trestnými činy.²⁰ V rozporu s účelem trestu je proto ukládání exemplárních trestů, které jsou projevem důrazu na trestní represí a její prioritu ve vztahu k prevenci a kterými jsou řešeny jiné společenské problémy, než ochrana společnosti před trestnými činy a jejich pachatelé. „*Bylo by však velkým omylem absolutizovat účel a nechápat jeho závislost na odplatných momentech trestání. Nejen cíl určuje své prostředky, ale i prostředky určují své cíle. Trest bez odplatných momentů nemůže svého cíle dosáhnout a není vlastně ani trestem.*“²¹ Pro naplnění účelu trestu je tedy nezbytné najít při jeho ukládání rovnováhu mezi závažností spáchaného trestného činu a přiměřeností trestu, který bude odpovídat požadavkům individuální a generální prevence, tj. uložit takový trest, který nebude ani mírnější, ani přísnější, než jaký je nezbytný ke spravedlivému potrestání pachatele trestného činu.

„Dnes je uznáváno, že účinky trestu nelze přeceňovat a že je třeba na místě spíše skepse, než přehnaná očekávání. Skepticky je v současné době hodnocena zejména možnost působit na pachatele výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody. Lepších výsledků je možno dosáhnout aplikací alternativních trestů spojených s dohledem a konstruktivní péčí, ale i při jejich výkonu třeba počítat se souběžným působením dalších

individuální, má zajistit ochranný efekt ve vztahu k ostatním potenciálním pachatelům - platná právní úprava tak výslovně zdůrazňuje závislost generální prevence na prevenci individuální -, a dále že individuální prevence je chápána jako nástroj generální prevence. Uvedený poměr individuální a generální prevence nelze obracet. Pokud by se tak stalo, byla by narušena jednotu, resp. vyváženost prevence a represe a generální prevence, opřena především o odstrašení přísnou represí, by se stala prostředkem prevence individuální. Povýšení momentu trestní represe by ve skutečnosti znamenalo exemplární trestání, které je v rozporu s ustanovením § 23 trestního zákona.“

²⁰ K pojetí účelu trestu a jeho k otázce spravedlnosti trestu blíže např. LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Vyd. 1. Praha : LexisNexis, 2007. s. 67-73.

²¹ NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství*. Vyd. 2. Praha : Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1969. s. 28.

*mechanismů sociální kontroly, které mohou účinky trestů nejen zesilovat, ale působit i kontraproduktivně a trest neutralizovat.*²²

²² SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 27.

1.4 Zásady ukládání trestů

Psané pozitivní právo bývá doplněno právními zásadami, které jsou v důsledku své objektivní právní síly zdrojem práva, ačkoliv nemusí být výslovně vyjádřeny v textu zákona. Tyto právní zásady vycházejí z přirozenoprávní koncepce, jsou součástí morálky a hodnotového systému společnosti. Teorií i praxí jsou uznávány v důsledku jejich obsahu, nikoliv z důvodu jejich právního zakotvení. Vedle psaného práva působí právní zásady jako významné interpretační vodítko a zároveň jako východisko normotvorby. Lze je chápat jako vůdčí ideje, které vytvářejí základ pro jednotlivé trestněprávní instituty a pro jejich aplikaci a zároveň utváří právní prostředí pro ukládání sankcí.

Trestní zákoník je založen především na zásadě *subsidiarity trestní represe* vyjádřené v § 12 odst. 2 TrZ. Trestní právo používá při ochraně demokratických hodnot společnosti a občanských a lidských práv nejcitelnější prostředky, kterými je zasahováno do práv a svobod občanů. Legitimita trestněprávních zásahů tak může být odůvodněna pouze neexistencí jiného než trestněprávního řešení, které je nezbytné s ohledem na závažnost činu a potřebu chránit právní hodnoty před trestnými činy. Trestněprávní prostředky by tak měly být použity pouze v krajních případech, kdy řešení za použití mimotrestních prostředků nevede k efektivní ochraně uvedených hodnot. Zásadou subsidiarity trestní represe je vyjádřeno *ultima ratio* trestněprávní ochrany právního řádu. Tam, kde postačí k regulaci prostředky správního nebo civilního práva, resp. kde se uplatní jiná než trestněprávní odpovědnost, je použití trestněprávních prostředků nepřípustné.²³

Pojetí trestního práva jako subsidiárního prostředku odpovídá i hierarchie sankcí a celková filosofie ukládání trestů vycházející ze zásady *depenalizace*, kdy trest odnětí svobody je vnímán jako *ultima ratio* trestního systému a přednostně by měly být aplikovány tresty nespojené s odnětím svobody, tzv. alternativní tresty.²⁴

²³ Principem *ultima ratio* se opakovaně zabýval také Ústavní soud, který ve svém nálezu ze dne 3. března 2005 publikovaném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 40/2005 uvedl: „*Trestní právo, má z podstaty práva ultima ratio místo pouze tam, kde jiné prostředky ochrany práv fyzických a právnických osob jsou vyčerpány, neúčinné nebo nevhodné.*“

²⁴ Blíže např. CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 1. Praha : Linde, 2009. s. 201; JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Vyd. 3. Praha : Leges, 2013. s. 383-384; NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 6. rozš. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. s. 50-59; ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 22-23 a s. 29-31.

Základem trestní odpovědnosti pachatele v demokratické společnosti je spáchání trestného činu vymezeného v zákoně. Tím je naplněna *zásada zákonnosti* vycházející z ústavněprávní zásady *nullum crimen sine lege* (žádný trestný čin bez zákona) a *nulla poena sine lege* (žádný trest bez zákona).²⁵ Tyto zásady jsou výslovně vyjádřené v § 12 odst. 1 TrZ, který uvádí, že jen trestní zákon stanoví trestní sankce, které lze za spáchání trestných činů uložit. Prostředky státního donucení lze tedy uplatnit pouze v případě porušení právních norem, tj. pravidel stanovených zákonem, kterým byl spáchán trestný čin,²⁶ přičemž trest uložený za spáchaný čin musí být rovněž stanoven zákonem a uplatněn za podmínek a způsoby v zákoně uvedenými.²⁷

Zásada odpovědnosti za zavinění vyjadřuje princip subjektivní odpovědnosti, tj. vázanosti odpovědnosti pachatele na úmyslné nebo nedbalostní zavinění. Vychází ze zásady *nulla poena sine crimine* (žádný trest bez spáchaného trestného činu). K naplnění trestní odpovědnosti tak nestačí způsobit následek, ale rovněž ho zavinit, přičemž zavinění se musí vztahovat na všechny skutečnosti, které jsou znakem skutkové podstaty trestného činu – bez zavinění není trestný čin, tedy ani trest.²⁸

Předpokladem zachování principů spravedlnosti a humánnosti trestů je dodržování *zásady přiměřenosti (proporcionality)* vyjádřené v § 38 TrZ. Požadavek trestu přiměřeného povaze a závažnosti spáchaného trestného činu plyne z pojetí trestu jako obranné reakce společnosti. Zásada přiměřenosti ohraničuje přípustnou intenzitu trestů – aby byl ukládaný trest spravedlivý, nesmí být ani přísnější, ani mírnější, než je nezbytně nutné k ochraně společnosti před trestnými činy. Přiměřenost a spravedlnost je nezbytnou vlastností trestu, bez které by nebylo dosaženo jeho efektivity ve smyslu individuálně a generálně preventivního působení. Výsledkem aplikace zásady zákonnosti a přiměřenosti je *individualizovaný trest*, tj. trest vyměřený s maximálním ohledem na okolnosti konkrétního případu. Základním kritériem pro stanovení trestu je

²⁵ Formulace zásady zákonnosti vychází z čl. 39 LZPS, podle kterého „Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit“, a z čl. 7 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podle kterého „Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.“

²⁶ Trestný čin je definován § 13 odst. 1 TrZ jako „Protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v tomto zákoně.“

²⁷ Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 497-499.

²⁸ Blíže ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného*. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 35.

spáchaný trestný čin, jeho povaha a závažnost, včetně přitěžujících a polehčujících okolností. Podpůrným hlediskem sloužícím ke korekci prvního je pak hledisko osobních, rodinných, majetkových a jiných poměrů pachatele, které charakterizují jeho osobu, dosavadní způsob života pachatele a možnost jeho sociální reintegrace, resp. jeho nápravy. Nezbytné je rovněž zohlednit potřebu přiměřené satisfakce osob postižených trestným činem, proto další okolností, která má být při stanovení trestu zohledněna, je chování pachatele po činu, snaha nahradit škodu nebo odstranit škodlivé následky trestného činu (projev prvků restituční teorie a koncepce restorativní justice). Výsledkem procesu, při kterém se soud řídí pravidly stanovenými § 39 TrZ pro ukládání trestů a zároveň zohledňuje okolnosti konkrétního případu, je uložení individualizovaného trestu, jehož druh i intenzita odráží všechny zvláštnosti konkrétního případu a naplňuje tak *zásadu individualizace trestu*.²⁹ Újma způsobená uloženým trestem by měla v souladu s *principem personality* postihovat pouze osobu odsouzeného a vliv uloženého trestu na sociální okolí pachatele by měl být minimalizován.

V oblasti ochrany pachatele, jeho resocializace, v oblasti výkonu trestu a ochrany potenciálních obětí před trestnými činy, se výrazně projevuje *zásada humanismu*. Listinou základních práv a svobod je v čl. 7 odst. 2 stanoven zákaz ukládat kruté, nelidské nebo ponižující tresty. Rovněž § 37 odst. 2 TrZ stanoví, že výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost. Zásada humanismu doplňuje svým negativním vymezením zásady předchozí a navazuje na obecnou zásadu subsidiarity trestní represe.

Důvodová zpráva k novému trestnímu zákoníku, zákonu č. 40/2009 Sb., považuje za základní zásady ukládání trestů především:

- *zásadu zákonnosti;*
- *zásadu přiměřenosti sankce spáchanému trestnému činu;*
- *zásadu individualizace trestních sankcí;*

²⁹ Viz KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 559; NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 6. rozš. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. s. 42-43, s. 51 a s. 439-453; ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 395-405; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 502-508.

- zásadu *personality sankce*, tj. minimalizace vlivu ukládaného trestu na okolí pachatele;
- zásadu *neslučitelnosti určitých druhů sankcí* u téhož pachatele, tj. zákaz ukládat sankce shodné věcné povahy u jednoho pachatele;
- zásadu *humanity sankcí*.³⁰

³⁰ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Důvodová zpráva k § 37.

1.5 Systém trestů

Systém trestů lze definovat jako výčet jednotlivých druhů trestů, jejich uspořádání podle závažnosti a postihovaných zájmů a vzájemné vztahy mezi nimi. Je tvořen konkrétními druhy trestů, které jsou uspořádány podle stanovených hledisek garantujících systémovou povahu množiny různých druhů trestů.

Do systému trestů se promítají zejména dvě základní zásady trestního práva, *zásada zákonnosti* a *zásada humanismu*. V důsledku zásady zákonnosti vyjádřené čl. 39 LZPS a § 37 odst. 1 TrZ lze tresty ukládat pouze na základě zákona, který stanoví druhy trestů i podmínky jejich ukládání. Trestní zákoník vypočítává druhy trestů taxativně v ustanovení § 52 odst. 1 a 2, který obsahuje katalog pravidelných trestů, které soud zpravidla za spáchání trestného činu může uložit. Zvláště je v § 54 TrZ upraven výjimečný trest (zvláštní typ trestu odnětí svobody).

Systém trestů musí být schopen adekvátně postihovat široké spektrum trestných činů. Trestní zákoník by proto měl upravovat dostatečně široký výčet trestů, s jehož pomocí by bylo možno dosáhnout co nejefektivnější diferenciaci v rámci systému trestů a celého systému trestní represe, tj. uložit takový adekvátní trest, který by v daném případě plnil co nejlépe úkoly individuální prevence a který by jako efektivní trestněprávní reakce na spáchaný trestný čin vedl k dosažení účelu trestu a trestního práva vůbec (ochrana společnosti a resocializace pachatele). Systém trestů by měl také zahrnovat co největší počet druhů trestů různé intenzity a zároveň i možnost odstupňování intenzity vybraného druhu trestu, aby byl uložen trest dostatečně individualizovaný a co nejvhodnější.³¹

Vůdčí zásadou právní úpravy systému trestů je zásada humanity trestních sankcí vyjádřená v čl. 7 LZPS a § 37 odst. 2 TrZ, kdy v souladu s touto zásadou obsahuje trestní zákoník pouze takové tresty, které nejsou svou povahou kruté nebo nepřiměřené, jejichž výkonem není ponižována lidská důstojnost a které by zároveň neměly být pro odsouzeného překážkou jeho resocializace po vykonání trestu. Myšlenka humanismu se dále projevuje zejména v zákonné formulaci zásady přiměřenosti trestních sankcí

³¹ Viz např. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Vyd. 3. Praha : Leges, 2013. s. 387-390; SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 41-42; ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 33.

vyjádřené v § 38 TrZ, v kritériích stanovených pro výběr trestu a subsidiární povahou nepodmíněného trestu odnětí svobody.³²

K zásadní reformě systému trestů doprovázené humanizací českého trestního práva došlo v souvislosti se změnou společensko-politických poměrů v roce 1989. Novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 175/1990 Sb. byl zrušen trest smrti, který byl nahrazen trestem odnětí svobody na doživotí s možností podmíněného propuštění z jeho výkonu. Aplikace nepodmíněného trestu odnětí svobody byla postupně omezována, byl zdůrazňován výjimečný charakter tohoto trestu při trestání méně závažných trestných činů a škála trestů byla rozšiřována o tresty nespojené s odnětím svobody (alternativní tresty), jejichž pozice byla neustále posilována. Výrazem této tendence bylo zavedení dalšího druhu alternativního trestu novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 152/1995 Sb., kterým byl trestní systém rozšířen o trest obecně prospěšných prací, zavedení institutu podmíněného odsouzení s dohledem a úprava institutu upuštění od potrestání s dohledem novelou č. 253/1997 Sb.³³ K posílení pozice alternativních trestů přispěl rovněž zákon č. 257/2000 Sb., kterým byla ustavena Probační a mediační služba, jejíž působení je nezbytné ke kontrole řádného průběhu výkonu uložených alternativních trestů.³⁴ Novým trestním zákoníkem, zákonem č. 40/2009 Sb., došlo ke změně hierarchie trestních sankcí, v jejímž rámci je trest odnětí svobody chápán jako *ultima ratio* a důraz je kladen na individuální přístup k řešení trestních věcí s využitím alternativních trestů. Nový trestní zákoník převzal dřívější okruh trestů a rozšířil ho o další alternativy k trestu odnětí svobody zavedením dvou nových druhů alternativních trestů, a to trestu domácího vězení a trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Tresty lze v rámci systému trestů třídit podle různých kritérií. V současnosti bývají tresty často rozlišovány na *nepodmíněný trest odnětí svobody* a tresty nespojené s odnětím svobody, tzv. *alternativní tresty*. „V systému trestů převažují druhy trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody a s izolací pachatele od společnosti, protože se předpokládá, že značná část pachatelů je méně narušena, zejména jsou-li odsouzení

³² Blíže JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Vyd. 3. Praha : Leges, 2013. s. 388-389.

³³ Pod vlivem principů restorativní justice a depenalizačních tendencí byly rovněž do trestního řádu zavedeny procesní alternativy ve formě podmíněného zastavení trestního stíhání, a to novelou provedenou zákonem č. 292/1993 Sb., a narovnání, které bylo do trestního řádu zavedeno novelou provedenou zákonem č. 152/1995 Sb.

³⁴ Viz SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 46-47.

poprvé, a u těchto pachatelů by se mohly nepříznivě projevit některé škodlivé důsledky spojené s výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody. Ty spočívají zejména v násilném vytržení pachatele z přirozeného sociálního prostředí, narušení jeho sociálně užitečných svazků a v riziku negativního vlivu více narušených osob v době výkonu takového trestu na odsouzeného pachatele.³⁵ Vzhledem k pojetí trestu odnětí svobody jako *ultima ratio* a s tím související zásadě subsidiarity trestní represe bylo třeba změnit v novém trestním zákoníku celkovou filosofii ukládání trestů. Hierarchie trestů tak byla nově uspořádána ve prospěch alternativ, jejichž uložení by měl soud ve vhodných případech u pachatelů trestných činů, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, upřednostnit před uložením trestu odnětí svobody (§ 55 odst. 2 TrZ). V českém trestním právu jsou za nejvýznamnější alternativní tresty považovány podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a trest domácího vězení.

Trestní zákoník připouští za stanovených podmínek možnost uložení více druhů trestů vedle sebe v určitých kombinacích a možnost uložení některých druhů trestů, aniž by byly výslovně uvedeny v sankci za příslušný trestný čin ve zvláštní části trestního zákoníku. Většina trestů může být uložena jak *samostatně*, tak *vedle jiného trestu*.³⁶ Jako samostatný trest může být za spáchání trestného činu uložen trest v případě, kdy je možnost jeho uložení výslovně stanovena v příslušném ustanovení zvláštní části trestního zákoníku (§ 53 odst. 1 TrZ). V souladu s § 53 odst. 2 TrZ lze trest jako samostatný uložit i bez splnění této podmínky, pokud se jedná o některý z následujících trestů – trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest, trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, trest vyhoštění a trest zákazu pobytu. V konkrétním případě může být trestním zákoníkem umožněno také uložení více trestů vedle sebe. Omezení možnosti uložit více trestů vedle sebe upravuje § 53 odst. 1 TrZ, který vylučuje současné uložení trestu domácího vězení vedle trestu odnětí svobody a obecně prospěšných prací, rovněž tak uložení trestu obecně prospěšných prací vedle trestu odnětí svobody, uložení peněžitého trestu vedle trestu propadnutí majetku a uložení trestu zákazu pobytu vedle trestu vyhoštění. Tímto

³⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 717.

³⁶ Výjimku tvoří trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání (§ 78 TrZ) a trest ztráty vojenské hodnosti (§ 79 TrZ), které nelze uložit samostatně a které mají de facto povahu vedlejších trestů.

ustanovením je vyloučeno, resp. zakázáno, ukládat současně více sankcí shodné věcné povahy jednomu pachateli.

Ve vývoji tradičních trestních systémů lze aktuálně vysledovat dvě protichůdné tendence, kterými se ubírají moderní reformní kroky. Na jedné straně dochází k rozšiřování alternativních trestů a přijímání *opatření depenalizačního charakteru*, které pod vlivem myšlenek restorativní justice směřují k urovnání trestným činem narušených vztahů mezi obětí a pachatelem. Koncepce restorativní justice tak reaguje na nízkou účinnost trestů, nedostatečnou ochranu obětí trestných činů a další problémy trestní justice, zejména přetížení soudů a přeplněnost věznic. Na druhé straně však dochází v důsledku nárůstu kriminality a závažnosti páchaných trestných činů ke *zostřování a zpříšňování trestního postihu* pachatelů nejzávažnější trestné činnosti, především z oblasti organizovaného zločinu, sexuálních a násilných trestných činů. Vedle omezování ukládání trestu odnětí svobody zaváděním alternativ pro případy méně závažné až středně závažné kriminality je tak možné sledovat současné zpříšňování sankcí pro pachatele závažných trestných činů. Prvky obou těchto tendencí se projevují v různé míře v trestních systémech většiny zemí.³⁷

³⁷ Blíže SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 39-41.

2 Alternativní tresty

V polovině 50. let 20. století dochází k zásadním změnám v přístupu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, který do té doby zaujímal v systému trestů dominantní postavení. Trestní justice se dlouhodobě potýká s nízkou preventivní a resocializační efektivitou nepodmíněného trestu odnětí svobody, který sice znemožňuje pachateli páchání další trestné činnosti a tím plní zábrannou funkci trestu, jeho výchovný a resocializační účinek je však téměř minimální. Dokonce se v této souvislosti hovoří o *tzv. krizi trestu odnětí svobody*. Izolace pachatele od společnosti v kriminogenním prostředí dalších odsouzených vede ve spojení s jeho vytržením z přirozeného sociálního prostředí spíše k opačnému než zamýšlenému účinku a vytváří překážku reintegrace pachatele po jeho propuštění z výkonu trestu. Možnost pachatelovy resocializace současně ztěžuje i jiný nevyhnutelný důsledek výkonu trestu odnětí svobody, kterým je efekt stigmatizace. Účinek nepodmíněného trestu odnětí svobody z hlediska individuální a generální prevence tedy dosahoval podstatně nižší efektivity, než která se předpokládala, proto přirozeným vyústěním takového vývoje byl a aktuálně stále je proces hledání jiných forem reakce na trestnou činnost v podobě alternativních řízení a alternativního trestání.³⁸

Alternativní tresty jsou spolu s dalšími alternativními opatřeními součástí uceleného systému *alternativního řešení trestních věcí*, souhrnu institutů, jehož společným primárním účelem je nahrazovat nepodmíněný trest odnětí svobody. V rámci tohoto systému rozlišuje odborná literatura alternativní postupy upravené trestním právem hmotným a procesním (alternativy v oblasti trestního práva) a alternativní postupy realizované mimo systém trestního práva (např. mediace³⁹). Instituty upravené trestním právem lze rozlišovat na *hmotněprávní alternativní opatření*, tj. alternativní

³⁸ Blíže např. ROZUM, Jan; KOTULAN, Petr; HÁKOVÁ, Lucie; NEČADA, Václav; DIBLÍKOVÁ, Simona. *Vybrané problémy sankční politiky: Česká republika*. Vyd. 1. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. s. 11-13; ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 19-21.

³⁹ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, definuje mediaci v ustanovení § 2 odst. 2 jako mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávanou v souvislosti s trestním řízením. Jedná se o proces směřující k urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným mimosoudní cestou.

tresty a alternativy k potrestání,⁴⁰ a *procesněprávní alternativní opatření*, tzv. odklony⁴¹ v trestním řízení.⁴²

Úsilí o širší využívání alternativních trestů je patrné v celosvětovém vývoji trestněprávních systémů. Problematika alternativních trestů se v souvislosti s poznáním nedostatků trestu odnětí svobody stala také předmětem zájmu mezinárodních organizací, především OSN a Rady Evropy. Na sedmém kongresu OSN v Miláně v roce 1985 o prevenci kriminality a zacházení s pachateli byla přijata rezoluce o redukci vězeňské populace, o alternativách trestu odnětí svobody a o sociální reintegraci pachatelů, kterou byla zdůrazněna myšlenka ukládání trestu odnětí svobody jako sankce poslední instance a bylo doporučeno zvýšit úsilí o snižování negativních účinků trestu odnětí svobody a současně zintenzívnit zkoumání alternativních sankcí. O tématech rezoluce znovu jednal osmý kongres OSN v Havaně v roce 1990, kde byla přijata tzv. *Tokijská pravidla*, standardní minimální pravidla pro opatření nespojená s odnětím svobody, která vymezila druhy opatření nespojených s odnětím svobody včetně podmínek jejich aplikace a základní principy prosazování takových opatření, zdůraznila nápravné cíle těchto opatření a hledisko ochrany lidských práv, a která zároveň vyzvala všechny členské země k jejich uskutečňování v rámci konkrétních podmínek dané země. Podle Tokijských pravidel by uvěznění mělo být chápáno jako krajní prostředek trestání, přičemž opatření nespojená s odnětím svobody by měla být ukládána s ohledem na rovnováhu mezi právy pachatele, oběti a zájmem společnosti. V roce 1976 byla přijata Radou Evropy rezoluce *O některých alternativních opatřeních k trestu odnětí svobody*, která vyzvala členské státy k hledání nových alternativ k trestu odnětí svobody, které by bylo možno začlenit do právních řádů států. Jedním z nejvýznamnějších dokumentů přijatých na půdě Rady Evropy v této oblasti je

⁴⁰ Alternativy k potrestání představují pro pachatele zvláštní pohružku trestem. Jedná se o prostředky, které se po vyslovení viny užijí namísto uložení trestu (např. upuštění od potrestání podle § 46 TrZ, upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence podle § 47 TrZ, podmíněné upuštění od potrestání s dohledem podle § 48 TrZ).

⁴¹ Odklon představuje procesní alternativu ke standardnímu trestnímu řízení, kdy řízení nedospěje do fáze vnesení rozsudku a věc se vyřídí jinak. V českém trestním právu jsou upraveny čtyři druhy odklonů – dva univerzální instituty, a to podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 TR a narovnání podle § 309 TR; podmíněné odložení podání návrhu na potrestání jako specifická forma podmíněného zastavení trestního stíhání ve zkráceném přípravném řízení a odstoupení od trestního stíhání, které se uplatní pouze v rámci řízení proti mladistvým pachatelům.

⁴² Blíže viz KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 549-550; SOLOTÁŘ, Alexander; PŮRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2000. s. 15-21; ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 30-33.

Doporučení k Evropským pravidlům o trestech a opatřeních realizovaných ve společenství přijaté v roce 1992, kterým byly stanoveny standardy pro využívání trestů a opatření ve společenství a limity pro ochranu lidských práv při jejich realizaci a rovněž pravidla chování odborného personálu zajišťujícího výkon alternativních sankcí. Částečnou revizi Evropských pravidel a doprovodné zásady pro dosažení účinnějšího využití alternativních sankcí obsahuje *Doporučení o zdokonalování implementace Evropských pravidel o alternativních trestech a opatřeních z roku 2000*.^{43,44}

Východiskem vývoje trestněprávních systémů směrem k hledání a využívání alternativ je zjištění, že tradiční trestní politika již vyčerpala své možnosti a není schopna dostupnými prostředky reagovat na aktuální situaci ve společnosti, tj. zabránit dalšímu vzestupu kriminality, řešit problémy trestní justice (především narůstající zatížení soudů), posílit nedostatečnou ochranu obětí trestných činů a vypořádat se s nízkou účinností trestů. V řadě evropských zemí tak dochází v průběhu 20. století k přijímání opatření depenalizačního charakteru, vycházejících z konceptu tzv. *restorativní justice* (obnovující trestní spravedlnosti), která se snaží eliminovat svými nástroji negativní jevy provázející výkon trestu odnětí svobody.⁴⁵ Restorativní justice představuje určitý protiklad k tradičnímu represivnímu pojetí odplatné trestní spravedlnosti a je úzce spojena s myšlenkou alternativního trestání. Požadavky restorativní justice vycházejí z omezování pravomoci státu při řešení trestních věcí a usilují o posílení role účastníků, tj. pachatele a oběti, při řešení konfliktního vztahu vzniklého spáchaným trestným činem a jeho následků.

⁴³ Blíže např. NEZKUSIL, Jiří. K problematice alternativ k trestu odnětí svobody. *Trestní právo*. 2009, č. 7-8, s. 7-8; NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 6. rozš. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. s. 359-361; SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 37-38.

⁴⁴ Podstatný přínos pro oblast alternativního trestání a řešení souvisejících otázek představoval také *Evropský seminář o alternativách trestu odnětí svobody* konaný v Helsinkách v roce 1987. Problematika alternativních trestů je rovněž předmětem činnosti *oddělení OSN pro prevenci zločinnosti a trestní justici ve Vídni*.

⁴⁵ Viz ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 21-22.

2.1 Vymezení alternativních trestů

Trest, jakožto právní prostředek k dosažení účelu trestního zákoníku, je jedním z výchovných prostředků působení na pachatele. Rozvojem pozitivních prvků pachatelovy osobnosti, posilováním jeho pozitivních vlastností, návyků a působením na kriminogenní defekty jeho osobnosti vytváří trest za součinnosti dalších preventivně-výchovných prostředků a institucí ucelený systém působení na pachatele. Vyváženosti odstrašujícího a výchovného účinku trestu se současným zajištěním ochrany společnosti před pachateli trestných činů lze efektivně dosáhnout především ukládáním *alternativních trestů*.⁴⁶ „*Alternativní tresty jsou spojovány s těmito přednostmi: nemají nevýhody trestu odnětí svobody, jejich výkon je spojen s podstatně nižšími náklady a nejsou překážkou pro opětovné začlenění pachatele do společnosti, ale naopak mu v řadě případů účinně napomáhají.*“⁴⁷

Alternativní tresty lze v nejobecnější rovině vymezit jako všechny tresty nespojené s bezprostředním odnětím svobody. V užším pojetí mohou být alternativní tresty vymezeny pomocí jejich hlavního účelu, kterým je náhrada za nepodmíněný trest odnětí svobody. Z tohoto hlediska by v rámci českého trestního práva patřily do kategorie alternativních trestů trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest, trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a podmíněné odsouzení, včetně podmíněného odsouzení s dohledem. Alternativní povaha vyjmenovaných trestů vyplývá především z jejich neslučitelnosti s trestem odnětí svobody, kdy tyto nemohou být z povahy věci uloženy současně.⁴⁸

Mezi alternativními tresty rozlišujeme *tradiční alternativní tresty*, které v českém trestním právu reprezentuje peněžitý trest, *tresty s probačním prvkem* významné z hlediska reintegrace pachatele do společnosti, které zohledňují ve větší míře hledisko poškozeného a kompenzaci jemu způsobené újmy (trest domácího vězení nebo podmíněné odsouzení) a tzv. *komunitní sankce*, neboli sankce vykonávané ve

⁴⁶ Viz SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Průručky Ministerstva spravedlnosti České republiky : Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Svazek 64. Institut vzdělávání Ministerstva Spravedlnosti České republiky, 2001. s. 191.

⁴⁷ SOLNÁŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 43.

⁴⁸ Blíže ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 31.

společenství, ke kterým řadíme především tresty obecně prospěšných prací.⁴⁹ Komunitní sankce jsou kategorií alternativních trestů s pozitivním obsahem, neboť vyžadují angažovanost ze strany společnosti a zároveň ochotu ke spolupráci ze strany pachatele.

K postupnému prosazování alternativních trestů v moderním trestním právu vedly zejména negativní aspekty trestu odnětí svobody. Hlavní důvod rozšíření alternativních trestů lze spatřovat především v tom, že nevytváří překážku opětovného začlenění pachatele do společnosti po výkonu trestu. Tendencí k prosazování alternativních trestů se současně projevuje snaha důsledně individualizovat trestní postih, pozitivně motivovat pachatele k životu v souladu se zákonem a zapojit do řešení trestních věcí osoby poškozené trestnou činností pachatele. Pachatelům trestných činů odsouzeným k alternativním trestům je umožněno zachovat jejich společenské a rodinné vazby, nedochází k zásadnímu narušení jejich dosavadního života (ke ztrátě zaměstnání, bydlení, rodiny). Tímto přístupem k pachatelům je eliminována hrozba recidivy způsobená negativním postojem odsouzených ke společnosti a jejímu hodnotovému systému, který odsouzení v souvislosti s negativními důsledky nepodmíněného trestu odnětí svobody zpravidla získají, a je tak zajištěna větší efektivita uloženého trestu. Uložení trestu nespojeného s odnětím svobody je rovněž projevem důvěry společnosti ve vztahu k pachateli.⁵⁰

Dalším podstatným důvodem, proč v systému trestů převažují alternativní tresty, tj. ty, které nejsou spojeny s odnětím svobody a s izolací pachatele od společnosti, je předpoklad, že značná část pachatelů méně závažných trestných činů je méně narušena a jejich násilné vytržení z přirozeného sociálního prostředí, narušení sociálně užitečných svazků a negativní vliv více narušených osob by se u takových pachatelů mohlo projevit

⁴⁹ Jiné dělení alternativních trestů uvádí např. Jiří Nezkusil ve svém článku „*K problematice alternativ k trestu odnětí svobody*“ (Trestní právo, č. 7-8/2009), který rozděluje alternativní tresty na skupinu alternativ nespojených s odnětím svobody, které zároveň zahrnují kontrolu a dohled; alternativy nespojené s odnětím svobody, které nezahrnují kontrolu a dohled a kombinaci obou. Do první skupiny řadí především probaci, podmíněné odsouzení s dohledem, nápravné a výchovné práce; do druhé skupiny zahrnuje peněžitý trest, náhradu škody nebo odklad trestu a odklad jeho výkonu. Další teorii dělení alternativních trestů nabízí Anton M. Van Kalmthout v článku „*Realizace alternativních trestů, některé zkušenosti západoevropských zemí*“ (Právní rozhledy, č. 12/1997), ve kterém rozlišuje kategorii alternativních trestů, jejichž hlavní podstatou je omezení svobody pachatele (např. trest domácího vězení, peněžitý trest) a kategorii alternativních trestů, které usilují kromě negativního působení na pachatele, tj. trestního postihu, také o pozitivní působení ve smyslu principů restorativní justice (např. náprava škody, kompenzace oběti, mediace mezi poškozeným a obviněným, probace, trest obecně prospěšných prací).

⁵⁰ Blíže viz SOLOTÁŘ, Alexander; PŮRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2000. s. 3-8; SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky : Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Svazek 64. Institut vzdělávání Ministerstva Spravedlnosti České republiky, 2001. s. 191-193.

spíše negativně, např. adaptací na narušené vězeňské prostředí. Nadto jsou alternativní tresty ekonomicky výhodnější, s jejich výkonem jsou spojeny podstatně nižší náklady a jejich ukládání je účinným prostředkem řešení problému přeplněných věznic. Snaha ukládat tresty nespojené s odnětím svobody a nahrazovat jimi trest odnětí svobody odpovídá také zásadě přiměřenosti ukládaného trestu, kdy uložený trest má působit újmu pouze v případech, kdy to vyžaduje splnění účelu trestu a újma nemá převyšovat nezbytně nutnou potřebu ochrany společnosti.⁵¹

Aplikace alternativních trestů představuje ve srovnání s uložením nepodmíněného trestu odnětí svobody relativně mírný postih pachatele trestného činu. Uložením alternativního trestu sice dochází k posílení výchovného působení trestu oproti uvěznění, zábranný prvek je na druhou stranu podstatně oslaben. Aby bylo dosaženo zamýšleného účinku alternativních trestů a aby byly alternativní tresty pachateli vnímány jako příležitost k nápravě, je nezbytné uložený alternativní trest spojit s možností přísnějšího postihu pro případ opětovného porušení právních norem a dalšího protiprávního jednání pachatele. Možnost adekvátního *tzv. sekundárního sankcionování*, tj. uložení náhradního trestu, napomáhá zachovat autoritu alternativních trestů a respekt pachatelů před nimi a zároveň i důvěru veřejnosti v efektivitu jejich ukládání. Akceptace alternativních trestů ze strany veřejnosti je přitom důležitým cílem, neboť alternativní tresty jsou vykonávány ve společenství, kdy alespoň tolerance společnosti k jejich realizaci je nezbytným předpokladem pro naplnění jejich účelu.⁵²

Ačkoliv alternativní tresty vystupují s ohledem na nízkou resocializační efektivitu nepodmíněného trestu odnětí svobody do popředí, nelze odkazem na principy restorativní justice popřít smysl, význam a nezbytnost existence nepodmíněného trestu odnětí svobody. Nepodmíněný trest odnětí svobody zůstává i přes zmíněný trend prosazování alternativních trestů u některých pachatelů trestných činů nenahraditelný. U určitých skupin pachatelů totiž uložení alternativního trestu nevede k zamýšlenému účelu, neplní svou funkci, a proto je na místě uložit trest nepodmíněný. Jedná se především o více narušené pachatele závažných trestných činů, u kterých je vězeňský

⁵¹ Viz SOLNAR, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 42-43; SOLOTÁŘ, Alexander; PŮRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2000. s. 18-21.

⁵² Blíže např. NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 6. rozš. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. s. 361; ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 27-29.

pobyt nutnou podmínkou jejich resocializace a u kterých by pobyt na svobodě představoval jen prostor pro páchaní další trestné činnosti. U těchto pachatelů alternativní tresty selhávají.

2.2 Principy restorativní justice

Myšlenka alternativního trestání je úzce spojena s konceptem tzv. *restorativní justice* (obnovující trestní spravedlnosti). „*Jde o soubor postulátů, cílů a metod, které charakterizují určitý přístup k řešení problematiky zločinnosti.*“⁵³ Ideje restorativní justice vycházejí z předpokladu, že tradiční trestní politika již vyčerpala své možnosti a není nadále schopna svými prostředky zabránit vzrůstající kriminalitě a účinně jí předcházet. Příklon k principům restorativní justice a využívání alternativních řešení trestních věcí tak lze chápat jako východisko ze současné krize trestní politiky, která nedokáže adekvátně reagovat na kriminogenní jevy ve společnosti a účinně řešit výskyt sociálně patologických jevů zvyšujících kriminalitu.

Myšlenky restorativní justice, které se postupně formovaly zhruba od poloviny 80. let v USA a později v západní Evropě, byly inspirovány duchovními a kulturními tradicemi původních obyvatel Severní Ameriky, Austrálie, Nového Zélandu či jižní Afriky. Do českého trestního práva začaly pronikat od druhé poloviny 90. let 20. století z tehdy dostupné odborné literatury a praxe zemí západní Evropy a severní Ameriky (zejména Kanady, Rakouska a Německa).⁵⁴

Restorativní justice představuje alternativu k tradičnímu retributivnímu pojetí odplatné trestní justice a na represii orientované trestní spravedlnosti. Odlišně přistupuje již k samotnému chápání trestného činu. Zatímco v pojetí retributivní justice je za primární oběť trestného činu považován stát, osobě poškozené trestným činem je přisuzováno spíše pasivní postavení a hlavní pozornost je soustředěna na pachatele, „*Restorativní justice vychází z toho, že trestný čin nepředstavuje pouze porušení veřejného zájmu, porušení práva a útok na stát, ale že jde především o konflikt mezi pachatelem trestného činu a konkrétní obětí.*“⁵⁵ Zaměřuje se na konflikt, který vznikl jako reakce na spáchaný trestný čin mezi obětí trestného činu a jeho pachatelem a usiluje o obnovení trestným činem narušeného nebo ohroženého systému chráněných hodnot a sociálních vztahů. Vztah mezi pachatelem a obětí chápe restorativní justice jako konflikt mezi dvěma stranami, kde stát nevystupuje na žádné z nich.

⁵³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 23.

⁵⁴ Viz ŠTERN, Pavel; OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka; DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Probace a mediaci: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2010. s. 31-33.

⁵⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 23.

Zatímco se retributivní systém trestní justice snaží nalézt adekvátní formu postihu pachatele, restorativní justice se orientuje spíše na osoby poškozené trestným činem ve snaze napravit jim způsobenou újmu. Usiluje o posílení práv a postavení poškozeného v trestním řízení, o individuální zohlednění zájmů a potřeb obětí trestných činů, klade důraz na usmíření pachatele s obětí a na odstranění konfliktu mezi nimi. Cílem restorativní justice je tedy dosáhnout obnovy stavu narušeného trestným činem a urovnat konfliktní vztah mezi pachatelem a poškozeným. Role pachatele a oběti se posiluje, zatímco zásahy státu do vztahu vzniklého spáchaným trestným činem se omezují.⁵⁶

Urovnání konfliktního vztahu jako důsledku trestného činu spáchaného pachatelem lze dosáhnout zejména materiálním vyrovnáním, tj. náhradou způsobené škody. Realizaci tohoto cíle účinně napomáhá aplikace alternativních trestů, a to především tím, že umožňuje pachateli zůstávajícímu na svobodě zachovat jeho výdělečné možnosti a v souvislosti s tím i možnost nahradit škodu poškozenému. Proto je aplikace alternativních trestů často spojena nebo podmíněna vypořádáním v otázce náhrady škody. Pouhá náhrada materiální škody bez současného vědomí odpovědnosti pachatele za narušené mezilidské vztahy však požadavky restorativní justice zcela nenaplnuje. Restorativní justice spatřuje smysl svého působení v individuálně preventivním, tj. výchovném a resocializačním účinku na pachatele, který realizuje skrze přímou konfrontaci pachatele s obětí (poškozeným). Pachatel je nucen přijmout odpovědnost za svůj čin, uznat svou vinu a pochopit dopad svého nežádoucího protiprávního jednání. To se stává předpokladem, že v budoucnu nebude opakovat další trestnou činnost.⁵⁷

Restorativní justice vychází z definice trestného činu coby sociálního konfliktu mezi pachatelem a obětí, který lze účinně řešit a napravit nebo alespoň zmírnit způsobenou škodu a obnovit tím narušený systém chráněných hodnot pouze aktivní participací všech dotčených subjektů. Řešení kriminality se vlivem principů restorativní

⁵⁶ Viz např. KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 550; SOLNÁŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. s. 39; SOLOTÁŘ, Alexander; PÚRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2000. s. 9-15; ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 21-24.

⁵⁷ Blíže ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 24-25.

justice nesoustředuje pouze v rukou státu, ale stává se rovněž kompetencí těch, kterých se bezprostředně týká. Pachatel trestného činu by tak neměl být pouhým pasivním objektem trestního řízení, ale motivovaným subjektem, který může ovlivnit jemu ukládaný trest, pokud porozumí svému protiprávnímu jednání a jeho faktickým, nikoliv pouze trestněprávním důsledkům. Pokud pachatel převezme nejen formální ale i osobní trestněprávní odpovědnost za následky způsobené jím spáchaným trestným činem, lze odčinit nastalý konflikt a obnovit trestným činem narušené či ohrožené hodnoty, neboť pokud si pachatel uvědomí důsledky svého činu a převezme plnou odpovědnost za jeho kompenzaci, zbaví oběť pocitu ohrožení, strachu, bezmocnosti.⁵⁸

Při celkovém řešení vzniklého konfliktu by proto měly být zohledněny především oprávněné zájmy osob dotčených trestným činem, současně by však měl být zohledněn i zájem veřejný, čímž by byla do zvoleného řešení promítnuta reakce společnosti na spáchaný trestný čin. „*To je významné proto, že právě adekvátní reakce na spáchaný trestný čin a urovnání narušených právních a společenských vztahů v zájmu celkově spravedlivého řešení stíhané činnosti a jejích následků, je základním smyslem výkonu trestní spravedlnosti.*“⁵⁹ Optimální řešení z pohledu restorativní justice je tedy takové, které zohledňuje a vyhovuje zájmům všech dotčených subjektů, tj. oběti a jejího blízkého sociálního okolí, komunity, v níž se pachatel i oběť pohybují a společnosti jako celku. Restorativní přístupy ovšem mohou být aplikovány pouze v takových vhodných případech, kdy zvoleným řešením nebudou dotčena obecná hlediska bezpečnosti a ochrany společnosti.

Restorativní justice se tedy svým přístupem k pachateli a oběti a svým pojetím trestného činu vrací k myšlence navrátit trestní spravedlnost do rukou těch, kteří jsou spáchaným trestným činem nejvíce dotčeni – oběti, pachatele a jejich nejbližšího sociálního společenství. Konflikt mezi pachatelem a obětí se snaží odstranit především aktivním zapojením všech zúčastněných subjektů, když vychází z toho, že pouze za účasti pachatele a oběti lze obnovit trestným činem narušené či ohrožené hodnoty a vztahy. Současně se restorativní justice snaží eliminovat svými nástroji negativní jevy provázející výkon trestu odnětí svobody. Z jejího pojetí je patrný zájem na minimální

⁵⁸ Viz SOLOTÁŘ, Alexander; PÚRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2000. s. 9-12.

⁵⁹ SOLOTÁŘ, Alexander; PÚRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2000. s. 10.

stigmatizaci pachatele a jeho sociální akceptaci po vykonání trestu. Tradiční trestní systémy většiny evropských zemí přijímají od 80. let 20. století pod vlivem právně politické koncepce restorativní justice opatření depenalizačního charakteru odpovídající výše popsaným požadavkům a principům.⁶⁰

⁶⁰ Viz KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 550; K principům restorativní justice blíže viz např. SOLOTÁŘ, Alexander; VÁLKOVÁ, Helena. Restorativní justice – trestní politika pro 21. století? *Trestní právo*. 2000, č. 1, s. 4-11.

2.3 Vývoj právní úpravy alternativních trestů v českém trestním právu

Otázka reformy systému trestů, resp. zavádění alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody do právního řádu, se dostala do popředí zejména v souvislosti se změnou společensko-politických poměrů po roce 1989. V předlistopadovém období byl trest odnětí svobody chápán jako univerzální trest a alternativy k němu byly spíše ojedinělé. Snaha o změnu přístupu k zavádění a aplikaci alternativních trestů v období před rokem 1989 je patrná například ze studií Oty Novotného „*Za reformu systému trestů*“ (1969) a Jiřího Nezkusila „*K některým stránkám institutu probace*“ (1969). Oba autoři vycházeli z analýzy situace ve výkonu trestu odnětí svobody a ze srovnání alternativ a jejich výhod s nepodmíněným trestem odnětí svobody. Z jejich studií vyplývá již tehdy klesající důvěra v účinnost vězeňského systému a ačkoliv autoři uznávají, že trest odnětí svobody bude hrát i nadále důležitou roli v systému trestních sankcí, kladou důraz na mimoústavní nápravnou výchovu ponechávající pachatele na svobodě v jeho přirozeném prostředí, kde je ušetřen škodlivých důsledků výkonu trestu a kde nedochází ke zprětrhání jeho sociálních vazeb. Za základ rozvoje alternativních sankcí považují oba autoři shodně probaci, tj. dohled a účinnou pomoc probačního úředníka. Po roce 1989 se na podkladě dokumentů mezinárodních organizací, zejména OSN a Rady Evropy, zaměřuje pozornost zákonodárců na problematiku ochrany základních lidských práv a svobod a v souvislosti s tím také na právní následky spojené se spácháním trestného činu, na otázku výkonu trestu odnětí svobody a jeho podmínky. Cílem reformních snah je přiblížit se standardu evropských zemí v otázkách trestání pachatelů trestných činů, výkonu trestů a tzv. postpenitenciární péče.

Jedním z nejvýznamnějších opatření přijatých v souvislosti s humanizací trestního práva v polistopadovém období bylo zrušení trestu smrti *zákonem č. 175/1990 Sb.* a nová koncepce výjimečného trestu. Nově byla uzákoněna zásada, podle které lze za trestné činy, u nichž horní hranice trestu odnětí svobody nepřevyšuje jeden rok, uložit nepodmíněný trest odnětí svobody pouze v případě, že by uložení jiného trestu vzhledem k osobě pachatele nevedlo k dosažení účelu trestu. V důsledku uzákonění této zásady začínají být aplikovány alternativní tresty a jiná alternativní opatření.⁶¹

⁶¹ Blíže viz NEZKUSIL, Jiří. K problematice alternativ k trestu odnětí svobody. *Trestní právo*. 2009, č. 7-8, s. 11-13.

Do roku 1995 byly trestním zákonem upraveny pouze tři hmotněprávní alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, a to upuštění od potrestání, podmíněné odsouzení a peněžitý trest. Vzhledem k povaze peněžitého trestu, jehož aplikace je limitována majetkovými poměry pachatele, a institutu upuštění od potrestání, který lze aplikovat jen ve specifických případech, bylo podmíněné odsouzení jediným univerzálním alternativním trestem, kterým bylo možné nahrazovat nepodmíněný trest odnětí svobody. Podstatné změny, které rozšířily možnosti využívání alternativních trestů a opatření, přinesla zejména novela trestního řádu provedená *zákonem č. 292/1993 Sb.*, kterou byla v trestním řádu zakotvena možnost odklonu v podobě podmíněného zastavení trestního stíhání, *novela č. 152/1995 Sb.*, kterou byl upraven institut narovnání jako další druh odklonu a kterou byl současně systém trestů rozšířen o nový druh alternativního trestu, trest obecně prospěšných prací. Následující z hlediska alternativního trestání významná novela trestního zákona byla provedena *zákonem č. 253/1997 Sb.*, upravujícím instituty podmíněného odsouzení a podmíněného upuštění od potrestání s dohledem. K zajištění efektivní realizace alternativních trestů a opatření byla *zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě*, vytvořena Probační a mediační služba České republiky. Velkou novelou trestního zákona a trestního řádu provedenou *zákonem č. 265/2001 Sb.* byly upraveny podmínky pro ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a zároveň došlo k rozšíření kategorie trestných činů, u nichž lze nepodmíněný trest odnětí svobody uložit pouze subsidiárně.⁶² Touto novelou byly dále provedeny změny v právní úpravě institutu narovnání a změny podmínek pro ukládání trestu obecně prospěšných prací.⁶³ Novelizací trestního řádu provedenou uvedeným zákonem č. 265/2001 Sb. došlo ke zrušení možnosti ukládat nepodmíněný trest odnětí svobody trestním příkazem. V praxi tento krok vedl často k tomu, že v duchu zásady rychlosti trestního řízení byly namísto krátkodobých trestů odnětí svobody ukládány alternativní tresty, jejichž uložení nevyžadovalo nařízení jednání ve věci, ale bylo možné uložit je trestním příkazem. *Zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže*, byla samostatně upravena otázka sankcionování

⁶² Uvedenou novelou bylo pro trestné činy s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující tři roky uzákoněno pravidlo, že trest odnětí svobody může být v takových případech uložen pouze tehdy, kdy vzhledem k osobě pachatele by uložení jiného trestu zjevně nevedlo k dosažení účelu trestu.

⁶³ Významný vliv na zvýšení počtu uložených trestů obecně prospěšných prací měla především úprava okruhu subjektů, v jejichž prospěch mohly být obecně prospěšné práce vykonávány. Rozšíření okruhu těchto subjektů vedlo ke zvýšení jejich poptávky po výkonu trestu obecně prospěšných prací a tím i ke zvýšení počtu soudem uložených trestů.

mladistvých pachatelů. Tímto zákonem byly do právního řádu zavedeny alternativy uplatňované vůči skupině mladistvých pachatelů, tzv. výchovná opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu a odstoupení od trestního stíhání jako nový druh odklonu. Podstatné změny v právní úpravě alternativního sankcionování přinesl také nový trestní zákoník, *zákon č. 40/2009 Sb.*, který rozšířil katalog alternativních trestů o trest domácího vězení a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a nově upravil stávající alternativní tresty tak, aby jejich ukládání bylo co nejefektivnější a plnilo svůj účel.⁶⁴

V uplynulých 20 letech došlo ve vývoji alternativních trestů v českém trestním právu k velkému pokroku. Byly zavedeny nové druhy alternativních trestů, samostatným zákonem byla upravena problematika sankcionování mladistvých pachatelů, včetně jejich alternativního sankcionování, k zajištění realizace alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody byla zřízena Probační a mediační služba České republiky. Jednotlivé alternativní tresty však byly do trestního práva zaváděny, aniž by byly předem vyzkoušeny v modelových projektech. Do právní úpravy tak nebylo možné zapracovat zkušenosti získané realizací těchto testovacích projektů, jak je to obvyklé ve většině vyspělých států (např. Anglie a Wales, Francie, Nizozemsko, Norsko). Tato okolnost ve spojení s dočasnou neexistencí instituce, která by byla schopna zajistit realizaci alternativních trestů a jejich efektivní výkon, vedla v praxi k tomu, že podíl ukládaných alternativních trestů nebyl tak vysoký, jak se očekávalo, resp. podíl ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody se nesnížil tak, jak se od zavedení alternativních trestů očekávalo.⁶⁵ Odstraňování nedostatků právní úpravy až ve fázi zajišťování realizace jednotlivých alternativních trestů přitom vede k oslabení důvěry soudců a státních zástupců v účinnost nových institutů a projevuje se negativně v počtu ukládaných alternativních trestů, tj. nižším podílem jejich aplikace a využívání v

⁶⁴ Nový trestní zákoník prozatím neupravuje tzv. komunitní a podobné alternativní tresty s různým režimem jejich výkonu a intenzitou represe a izolace, jako jsou např. víkendové tresty odnětí svobody, kde sice vzniká určitý problém zásahů do rodinného života, avšak tyto zásahy jsou vždy menší než u trestů odnětí svobody. Takové tresty nejsou součástí sankčního systému zejména s ohledem na komplikace spojené se zajištěním jejich výkonu. Výhledově při zajištění možnosti jejich výkonu (např. vytvoření speciálních věznic ve spádových obcích zajišťujících tyto sankce) však bude nezbytné i o těchto alternativních sankcích uvažovat.

⁶⁵ Např. nový alternativní trest domácího vězení se stal součástí systému trestního práva, aniž by byla zajištěna efektivní možnost kontroly jeho výkonu prostřednictvím elektronického monitorování odsouzených, což v důsledku povede k tomu, že do doby, než bude elektronická kontrola výkonu tohoto trestu zajištěna, nebude trest v předpokládané míře ukládán.

praxi.⁶⁶ Ke snižování podílu ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody nedochází v očekávaném rozsahu také v důsledku tzv. *net-wideningu*. Tento nežádoucí jev, ke kterému často dochází při ukládání alternativních trestů, spočívá v aplikaci nových alternativních trestů namísto dosavadních, nikoliv však jako náhrada za nepodmíněný trest odnětí svobody. Efektivita alternativního sankcionování se tím zvyšuje, není ovšem dosahováno základního cíle a funkce alternativních trestů, tj. nahrazování nepodmíněného trestu odnětí svobody.⁶⁷

Ze statistik a analýz hodnotících aplikaci a využívání jednotlivých alternativních trestů a jiných alternativních opatření vyplývá, že jedním z hlavních kritérií, která ovlivňují ukládání konkrétních alternativních trestů a jiných opatření, je administrativní a časová náročnost spojená s jejich aplikací. Možnost jednoduché a rychlé aplikace přispívá k širšímu ukládání a využívání daného institutu. Pokud zákon vyžaduje pro uložení určitého trestu delší přípravu, náročnější dokazování, podrobnější odůvodnění nebo pokud není možné uložit konkrétní trest prostřednictvím trestního příkazu, je takové opatření prokazatelně aplikováno v menší míře. Možnost odsoudit pachatele k alternativnímu trestu trestním příkazem, který nelze využít v případě ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody, tedy pozitivně přispívá k ukládání alternativních trestů, neboť rychlost vyřízení jednotlivých trestních věcí se v současnosti stává významným kritériem hodnocení práce soudců.⁶⁸

⁶⁶ K vývoji právní úpravy v oblasti alternativního sankcionování a k vývoji sankční politiky blíže např. ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 385-403; NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 6. rozš. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. s. 362-364.

⁶⁷ Viz ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 33-37.

⁶⁸ Blíže viz ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 385-397.

2.4 Filosofie trestání v novém trestním zákoníku

„Nová kodifikace je založena na přesvědčení, že ochranu demokratického státního a společenského zřízení, práv a svobod jednotlivců a ochranu jejich života, zdraví a majetku je třeba dosahovat především mimotrestními prostředky. Na protiprávní jednání je třeba reagovat prostředky trestního práva až v krajních případech v souladu s pomocnou (subsidiární) úlohou trestního práva v právním řádu a ve společnosti.“⁶⁹

Cílem nové kodifikace je vedle zajištění ochrany hodnot garantovaných Ústavou a Listinou základních práv a svobod realizovat trestní politiku na principech humanismu a důsledné individualizace trestní odpovědnosti, která by směřovala k resocializaci pachatele a zároveň by zajišťovala přiměřenou satisfakci obětem trestných činů. K dosažení těchto cílů má trestní právo přiblížit změna celkové filosofie ukládání trestních sankcí doprovázená změnou hierarchického uspořádání sankcí, kdy trest odnětí svobody zaujímá postavení trestu *ultima ratio* a tím naplňuje *princip subsidiarity trestní represe*.⁷⁰ V duchu tohoto principu vyjádřeného v ustanovení § 38 odst. 2 TrZ by měl soud u méně závažných trestných činů vždy nejprve zvažovat možnost uložení alternativního trestu a pouze v případě, že by uložení takového trestu nepostačovalo k dosažení jeho účelu, by měl uložit nepodmíněný trest odnětí svobody. Ten by měl být aplikován pouze v těch případech, kdy jeho uložení bude dostatečně odůvodněno okolnostmi konkrétního případu a osobností pachatele a kdy zároveň k ochraně společnosti nepostačí uložení jiného trestu.

„Jeden z principů, na nichž stojí nová kodifikace trestního práva hmotného, je princip depenalizace a posilování koncepce restorativní justice. Tyto principy našly své vyjádření zejména v zavedení nových alternativních sankcí, jakož i v modifikaci stávajících alternativních sankcí a v rozšíření okruhu trestných činů, u nichž přichází

⁶⁹ Rekodifikace trestního práva hmotného ČR. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17.4.2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze*. Editor Josef Kuchta. Brno : Masarykova univerzita, 2000. s. 13; obdobně také Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁷⁰ Viz např. KALVODOVÁ, Věra. Alternativní sankce a nová kodifikace trestního práva hmotného. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17.4.2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze*. Editor Josef Kuchta. Brno : Masarykova univerzita, 2000. s. 133-141; NEZKUSIL, Jirí. K problematice alternativ k trestu odnětí svobody. *Trestní právo*. 2009, č. 7-8, s. 14-15; Rekodifikace trestního práva hmotného ČR. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17.4.2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze*. Editor Josef Kuchta. Brno : Masarykova univerzita, 2000. s. 14-15.

*aplikace alternativní sankce v úvahu. Smyslem takovéto úpravy bylo především nahradit krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody všude tam, kde jsou pro to vhodné podmínky, alternativním řešením.*⁷¹ Nový trestní zákoník proto zavádí dva nové alternativní tresty, a to trest domácího vězení a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, a stávající alternativní tresty upravuje tak, aby byla zvýšena jejich efektivita.⁷²

S ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe tedy mají být primárně ukládány tresty nespojené s odnětím svobody, tj. alternativní tresty. Současně má uložený trest působit újmu pouze v takových případech, kdy to vyžaduje splnění účelu trestu a způsobená újma nesmí převyšovat nezbytně nutnou potřebu ochrany společnosti.⁷³ „Růst kriminality a její závažnost vede často k tomu, že se zvyšuje represivní naladění veřejnosti, což vytváří tlak na zvýšené ukládání trestu odnětí svobody, a to nejen za závažné trestné činy, ale i za lehčí kriminalitu, kde by správně měly být využívány alternativní tresty. Zájem na ochraně společnosti před pachateli trestných činů, včetně ochrany práv a svobody jednotlivých občanů, vede ke snaze činit z trestu prostředek sebeobrany společnosti před trestnými činy. Trest ovšem nesmí být prostředkem k řešení jiných společenských problémů nebo nástrojem jiných společenských přeměn.“⁷⁴ I když nelze než souhlasit se závěrem profesora Oty Novotného, který ve svém díle *O trestu a vězeňství* (1967) uvádí, že „Trest bez odplatných momentů nemůže svého cíle dosáhnout a není vlastně ani trestem.“⁷⁵, je

⁷¹ Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010-2011 (Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012). [cit. 31.5.2014]. Dostupné z WWW: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxexzz152he>.

⁷² V právní úpravě trestu obecně prospěšných prací došlo ke snížení maximální výměry trestu z původních 400 hodin na 300 hodin, nově byla uzákoněna možnost ukládat pro výkon trestu i kvalifikovanější činnosti než doposud, došlo k omezení možnosti opětovného ukládání trestu obecně prospěšných prací pachatelům, kterým byl tento trest v době předcházejících tří let přeměněn na nepodmíněný trest odnětí svobody, dále bylo zpřísněno přepočtové pravidlo pro přeměnu trestu obecně prospěšných prací na nepodmíněný trest odnětí svobody a výslovně byla uzákoněna podmínka souhlasu obviněného s uložením tohoto trestu. V právní úpravě peněžitého trestu byl zejména uzákoněn nový způsob jeho výměry. Peněžitý trest se nově ukládá pomocí tzv. denních sazeb. V důsledku toho došlo ke zvýšení maximální výměry peněžitého trestu z původních 5 milionů na 36,5 milionů. Spíše negativně hodnocenou změnou právní úpravy peněžitého trestu pak bylo navrácení se k modelu vymáhání nesplněného peněžitého trestu před uložením náhradního nepodmíněného trestu odnětí svobody.

⁷³ Viz NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 6. rozš. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. s. 47.

⁷⁴ SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Průručky Ministerstva spravedlnosti České republiky : Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Svazek 64. Institut vzdělávání Ministerstva Spravedlnosti České republiky, 2001. s. 190.

⁷⁵ NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství. Studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. Vyd. 1. Praha : ACADEMIA, nakladatelství Československé akademie věd, 1967. s. 28.

třeba přistupovat k nepodmíněnému trestu odnětí svobody jako k prostředku ultima ratio ve smyslu principů nové kodifikace, a ačkoliv v sobě tresty musí zahrnovat i újmu a v jistém smyslu být i odplatou za spáchaný trestný čin, neaplikovat trest odnětí svobody ve snaze exemplárně trestat pachatele trestných činů a řešit tak např. nárůst kriminality, ale naopak zaměřit se na nápravu a resocializaci pachatelů a prevenci páchaní další trestné činnosti v duchu principů restorativní justice, a to především prostřednictvím ukládání alternativních trestů v případě trestání pachatelů méně závažné trestné činnosti.

Vedle rozšiřování možností alternativního sankcionování pachatelů méně závažné trestné činnosti však musel nový trestní zákoník reagovat i na zvyšující se kriminalitu a závažnost páchaných trestných činů. Kromě právní úpravy alternativních trestů ve smyslu principů restorativní justice a depenalizačních tendencí, se nový trestní zákoník současně zaměřil na *zprísňení trestního postihu*, resp. trestních sazeb (v obecné výměře i v rámci jednotlivých skutkových podstat), které byly upraveny tak, aby plnily funkci adekvátního trestněprávního postihu závažné trestné činnosti a nových specifických druhů kriminality.⁷⁶ Zprísňení trestních sazeb trestu odnětí svobody především u zločinů je odůvodněno zejména nárůstem závažnosti trestných činů, vzestupem brutality pachatelů a rozmáhajícím se mezinárodním zločinem. Trestní zákoník se proto zaměřuje na větší diferenciaci postihu obou kategorií pachatelů – na jedné straně jsou koncipovány nové efektivní alternativní tresty a snižovány trestní sazby ve vztahu k pachatelům méně závažných trestných činů, na druhé straně ve snaze zajistit adekvátní trestněprávní postih závažných trestných činů (brutální vraždy, ozbrojené loupeže, únosy atd.) a nových specifických druhů kriminality (organizovaný zločin, terorismus atd.), se uplatní povaze těchto činů odpovídající represe (přísnější postih nepodmíněným trestem odnětí svobody se zpřísněnými trestními sazbami pro pachatele závažnějších trestných činů).^{77, 78}

⁷⁶ Maximální hranice trestu odnětí svobody se zvyšuje z původních 15 na 20 let (§ 55 odst. 1 TrZ), výjimečný trest je pak stanoven v rozmezí nad 20 až do 30 let (§ 54 odst. 1 TrZ), když původně byl vymezen sazbou nad 15 až do 25 let.

⁷⁷ Blíže viz NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 6. rozš. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. s. 361; *Rekodifikace trestního práva hmotného ČR*. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17.4.2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze*. Editor Josef Kuchta. Brno : Masarykova univerzita, 2000. s. 40; *Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*. *Důvodová zpráva k hlavě V, dílu 1 – Druhy trestních sankcí a obecné zásady pro jejich ukládání* – § 36 až 38.

⁷⁸ V těchto otázkách vychází právní úprava nového trestního zákoníku především z doporučení RE č. R (92) 16 z roku 1992 – Evropská pravidla týkající se sankcí a opatření států Rady Evropy, z doporučení

3 Trest domácího vězení

Trest domácího vězení má svůj původ v USA, kde začal být aplikován v 80. letech 20. století. V Evropě⁷⁹ se můžeme setkat s různými podobami tohoto trestu především ve Velké Británii, Francii, Belgii, Nizozemí nebo ve Švédsku. Do českého trestního práva byl trest domácího vězení implementován novým trestním zákoníkem, zákonem č. 40/2009 Sb., jako moderní sankce rozšiřující stávající systém alternativních trestů. Zákonem č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, bylo současně zavedeno trestní opatření domácího vězení do zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „ZSM“) jako sankce postihující mladistvé pachatele.

Trest domácího vězení, ačkoliv nebyl upraven trestním zákonem č. 140/1961 Sb., účinným do 31.12.2009, není v našem právním řádu zcela novým institutem. Jeho uzákonění v novém trestním zákoníku navazuje na právní úpravu z dob Rakouska-Uherska obsaženou v zákoně č. 117/1852 ř.z., zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, účinném do roku 1950. Právní úprava trestu domácího vězení byla obsažena v § 246⁸⁰ a § 262⁸¹ říšského zákona v rámci ustanovení upravujících trestání přečinů a přestupků. Na základě těchto ustanovení bylo možné uložit trest domácího vězení jako alternativu k trestu vykonávanému ve vězení prvního a druhého stupně, a to pachateli bezúhonné pověsti, kterému by uložení jiného trestu znemožnilo výkon jeho úřadu, obchodu nebo výdělku. Trest domácího vězení bylo možné vykonávat na základě pouhého příslibu odsouzeného, že se ze svého domu pod žádnou záminkou nevzdálí. Pokud takový příslib nepostačoval, byl výkon uloženého trestu domácího vězení kontrolován stráží postavenou před dům odsouzeného. V případě, že odsouzený porušil podmínky výkonu trestu domácího vězení a vzdálil se z domu, byl zbytek uloženého

RE č. R (87) 3 z roku 1987 – Evropská vězeňská pravidla, ze Zprávy o trestání mladistvých – R 10 (sv. 30/1991) a z materiálů OSN (Tokijská pravidla).

⁷⁹ V Evropě je trest domácího vězení ve srovnání s naší právní úpravou využíván v mnohem menším zákonném rozsahu včetně jeho délky.

⁸⁰ § 246 zákona č. 117/1852 ř.z., zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích: „*Kromě těchto dvou stupňů vězení uznáno býti může také na vězení domácí buď jen na přípověď odsouzenec, že se nevzdálí, anebo tak, že se mu postaví stráž. Vězením domácím zavazuje se odsouzenec, že se pod ni žádnou záminkou z domu nevzdálí pod trestem, že by ostatní čas vězení přestáti musil ve věznici veřejné.*“

⁸¹ § 262 zákona č. 117/1852 ř.z., zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích: „*Kromě toho může se místo vězení prvního stupně uložiti vězení domácí, když trestanec jest člověkem bezúhonné pověsti a když by vzdálen jsa od svého příbytku, nemohl si hleděti svého úřadu, svého obchodu, nebo svého výdělku.*“

trestu vykonán ve veřejné věznici.⁸² Říšský zákon č. 117/1852 byl převzat na základě generální recepční normy do právního řádu Československé republiky a platil až do poloviny roku 1950, kdy byl nahrazen zákonem č. 86/1950 Sb., který již úpravu trestu domácího vězení neobsahoval, stejně jako trestní zákon č. 140/1961 Sb.

V návaznosti na právní úpravu v zákoně č. 117/1852 ř.z. se s účinností od 1.1.2010 stal institut trestu domácího vězení opět součástí sankčního systému českého trestního práva. V jeho rámci je považován za nejpřísnější alternativní sankci, neboť v porovnání s ostatními alternativními tresty nejvíce omezuje pachatele na svobodě. Tomu odpovídá i jeho hierarchické zařazení ve výčtu trestů v § 52 odst. 1 TrZ hned za trestem odnětí svobody. „*Systematické zařazení domácího vězení do výčtu druhů trestů podle jejich závažnosti koresponduje i empirickým výzkumům mezi odsouzenými k tomuto druhu trestu ve státech, které jej aplikují. Zajímavé je, že ne zcela zanedbatelné procento odsouzených (cca 15) tento druh trestu vnímá jako daleko přísnější než je trest odnětí svobody a po zkušenosti s výkonem obou druhů trestů by v případě nového odsouzení jednoznačně preferovalo trest odnětí svobody.*“⁸³ Trest domácího vězení by měl být ukládán především těm pachatelům, které je nutné postihnout omezením osobní svobody, u kterých je však vzhledem k povaze a závažnosti jimi spáchaného trestného činu, vzhledem k jejich osobě, jejich rodinným poměrům a možnostem jejich resocializace, dostatečným trestem i trest menší intenzity v podobě domácího vězení. Trest domácího vězení představuje kompromis mezi naprostým ponecháním pachatele na svobodě a uložením nepodmíněného trestu odnětí svobody s výkonem ve věznici.

Trest domácího vězení může mít různé formy, které se navzájem liší mírou omezení odsouzeného a přísností uložených omezení, způsobem návaznosti na jiné tresty nebo tím, v jaké fázi trestního řízení jsou aplikovány. Podle prvního kritéria bývají, zejména v USA, rozlišovány tři základní formy trestu domácího vězení. Odsouzeného nejméně omezující forma trestu domácího vězení je označována termínem *curfew* (zákaz vycházení). Spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve stanoveném časovém rozmezí, nejčastěji ve večerních a nočních

⁸² Viz např. KYSELA, Karel; VOLEVECKÝ, Petr. Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, č. 7-8, s. 4-5; POLÁČEK, František; DUŠEK, Josef; HOLUBEC, Ladislav; LELEK, Lumír; PŘICHYSTAL, Vojtěch. *Československé trestní zákony platné v zemích české a moravskoslezské*. Vyd. 2. Praha : Linhart, 1947, s. 150.

⁸³ KRÁL, Vladimír. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*. 2007, č. 8, s. 236.

hodinách. *Home confinement*, také *home detention* (domácí detence), je forma trestu domácího vězení, při které je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí po většinu dne s předem stanovenými výjimkami pro zajištění svých základních potřeb jako je např. výkon zaměstnání, docházka do školy, účast na bohoslužbách, návštěva zdravotnického zařízení nebo nákup potravin. Na tomto principu je založen trest domácího vězení upravený naším trestním zákoníkem. Nejprísnejší režim pro odsouzeného představuje forma domácího vězení označovaná jako *home incarceration* (domácí uvěznění). Odsouzený je v takovém případě povinen zdržovat se v určeném obydlí téměř nepřetržitě s minimem možných výjimek v naléhavých situacích jako je např. nutnost lékařského ošetření.⁸⁴

Podle způsobu návaznosti trestu domácího vězení na jiné tresty bývá trest domácího vězení rozlišován na *front-end* (také *front-door*) *typ* a *back-end* (také *back-door*) *typ*. Kritériem pro rozlišení obou typů trestu domácího vězení je skutečnost, zda odsouzený vykonává celý trest v určeném obydlí (*front-end typ*) nebo zda je mu uloženo domácí vězení až poté, co již vykonal část trestu odnětí svobody ve věznici (*back-end typ*). Typ *back-end* slouží jako předstupeň úplného propuštění odsouzeného na svobodu. Pomáhá odsouzenému reintegrovat se po pobytu ve věznici zpět do společnosti, usnadňuje mu přechod mezi výkonem trestu odnětí svobody ve věznici a svobodou a omezuje riziko jeho případné recidivy. V této podobě bývá institut domácího vězení využíván také jako doplňkový trest při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Tento typ trestu domácího vězení se uplatňuje např. v trestní praxi Irsko. *Back-end* typu trestu domácího vězení odpovídá i právní úprava obsažená v § 57a TrZ, kdy soud může za splnění zde stanovených podmínek přeměnit odsouzenému zbytek uloženého trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, a rovněž právní úprava obsažená v § 88 ve spojení s § 89 odst. 2 TrZ, kdy soud může uložit podmíněně propuštěnému pachateli povinnost dodržovat během stanovené zkušební doby režim domácího vězení. *Front-end* typu trestu domácího vězení odpovídá právní úprava obsažená v § 60 TrZ. Trest domácího vězení je zde uložen pachateli při jeho odsouzení za spáchaný trestný čin namísto trestu odnětí svobody. V této podobě je trest domácího vězení aplikován nejčastěji. Kromě České republiky je takto trest domácího vězení upraven např. na Slovensku, v Belgii nebo Dánsku. Kombinaci obou typů trestu

⁸⁴ Viz LEVINSON, David. *Encyklopedia of Crime and Punishment. Volume 1*. Vyd. 1. SAGE Publications, 2002. s. 859.

domácího vězení obsahuje např. právní úprava Francie, Španělska, Rakouska, Holandska, Norska, Portugalska nebo Švédska.⁸⁵

Podle fáze trestního řízení, ve které je trest domácích vězení pachateli uložen, lze rozlišovat trest domácích vězení uložený při odsouzení pachatele (*sentencing*), doplňkový trest uložený při podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody (*post-prison*) a domácí vězení jako institut nahrazující vazbu v přípravném řízení v případech, kdy nepostačuje slib pachatele nebo kauce (*pre-trial*). Domácí vězení pak slouží jako náhrada zejména útěkové vazby, když je nezbytné zajistit účast pachatele u soudního jednání. V této podobě je institut domácích vězení upraven např. právními předpisy Itálie nebo USA.⁸⁶ V naší právní úpravě se setkáme především s první variantou (*sentencing*), kdy je trest domácích vězení uložen pachateli při jeho odsouzení za spáchaný čin (§ 60 TrZ). Obdobu druhé varianty (*post-prison*) je upravena v § 88 TrZ ve spojení s § 89 odst. 2 TrZ, podle kterých lze podmíněně propuštěnému pachateli na stanovenou zkušební dobu uložit režim domácích vězení. Nelze však říci, že by se jednalo o trest jako takový, spíše se jedná o omezení spočívající v povinnosti odsouzeného dodržovat režim domácích vězení. O využití institutu domácích vězení jako náhrady vazby se do budoucna rovněž uvažuje, v současnosti však taková právní úprava aplikace domácích vězení není v trestním zákoníku obsažena.

⁸⁵ K aplikaci domácích vězení v různých státech viz např. HOŘÁK, Jaromír. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*. 2005, č. 12, s. 7-11; TOBIÁŠOVÁ, Lýdia. Domáce väzenie – nový trest v rekonifikovanom Trestnom zákone. *Justičná revue*. 2006, č. 10, s. 1373-1377.

⁸⁶ Viz LEVINSON, David. *Encyclopedia of Crime and Punishment. Volume 1*. Vyd. 1. SAGE Publications, 2002. s. 859.

3.1 Východiska uzákonění trestu domácího vězení

„Zavedení institutu trestu domácího vězení je jednou z reakcí na dlouhodobé výzkumy v oblasti kriminologie a penologie a je v podstatě zosobněním zkušeností trestní justice s recidivisty. Zejména u prvopachatelů trestné činnosti dochází (nikoliv ojediněle) v případě umístění do zařízení určených pro výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody k opačným výsledkům, než bylo předpokládáno. V praxi často dochází k ovlivnění konkrétní osoby ze strany spoluvězňů, předání kriminálních zkušeností, navázání kontaktů z kriminálního prostředí a při propuštění z takového zařízení i k těžšímu opětovnému začlenění do společnosti.“⁸⁷ Implementace trestu domácího vězení do systému trestních sankcí proto byla vedena zejména snahou eliminovat pravděpodobnost recidivy odsouzeného pachatele v důsledku kriminogenního vlivu ostatních vězňů a vězeňského prostředí, usnadnit odsouzenému následnou resocializaci a rovněž požadavkem zachování pozitivních rodinných a pracovních vazeb odsouzeného. Dalšími významnými důvody pro zavedení trestu domácího vězení do systému trestních sankcí bylo i ekonomické hledisko spojené s výkonem trestu domácího vězení a snaha účinně řešit problém přeplněných věznic. Při vhodné aplikaci trestu domácího vězení by měl být jeho ukládáním snížen, resp. nezvyšován počet vězňů. Ze statistické ročenky Vězeňské služby za rok 2012 vyplývá, že kapacita věznic v České republice byla v roce 2012 překročena o 11,59%. Podle zde dostupných informací dosahoval počet vězňených osob k 31.12.2012 22.612. V důsledku amnestie prezidenta republiky z 1.1.2013 klesl v loňském roce tento počet na 16.609 vězňených osob k 31.12.2013.⁸⁸ „Implementace institutu domácího vězení byla naplánována zejména s ohledem na současný stav vězeňství a jeho budoucí vývoj a zároveň s ohledem na ekonomickou situaci v justici i v celé České republice.“⁸⁹ Od zavedení trestu domácího vězení se očekávala značná úspora prostředků vynakládaných na výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody. S přihlédnutím k zahraničním zkušenostem s realizací trestu domácího vězení se předpokládalo, že výkon trestu domácího vězení bude po zavedení elektronického kontrolního systému vyžadovat náklady ve výši pouhé

⁸⁷ KYSELA, Karel; VOLEVECKÝ, Petr. Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, č. 7-8, s. 5.

⁸⁸ Údaje zjištěné ze Statistické ročenky Vězeňské služby za rok 2012 a Statistické ročenky Vězeňské služby za rok 2013. [cit. 4.8.2014]. Dostupné z WWW: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>.

⁸⁹ Elektronický monitoring odsouzených. [cit. 28.12.2013]. Dostupné z WWW: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/elektronicky-monitoring-odsouzenych>.

desetiny ročních nákladů na pobyt odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích.⁹⁰ Zavedení kontroly výkonu trestu domácího vězení do praxe trestní justice mělo proběhnout ve dvou, resp. třech fázích. V první fázi měla kontrola výkonu trestu domácího vězení probíhat formou namátkových kontrol odsouzených prováděných úředníky Probační a mediační služby ČR (dále jen „PMS“). Tímto způsobem měl být výkon trestu domácího vězení zajišťován až do zavedení elektronického kontrolního systému v následné fázi. Zavedení systému elektronické kontroly odsouzených po vzoru dosavadní osvědčené praxe evropských zemí bylo v době uzákonění trestu domácího vězení naplánováno na rok 2011. Třetí a konečná fáze implementace trestu domácího vězení a kontroly jeho výkonu, která měla být uskutečněna v roce 2013, předpokládala úplné propojení aplikace trestu domácího vězení s elektronickým kontrolním systémem a s činností PMS.⁹¹ Ačkoliv tedy počáteční fáze elektronického monitorování odsouzených byla původně naplánovaná na rok 2011 a aktuálně již měl být tento systém plně využíván, probíhá kontrola výkonu trestu domácího vězení stále pouze prostřednictvím namátkových kontrol probačních úředníků bez využití elektronického kontrolního systému.

Předpokládanou úsporu finančních prostředků, která byla jedním z důvodů uzákonění trestu domácího vězení, potvrdily pozitivní výsledky experimentu prováděného PMS s podporou Ministerstva spravedlnosti ČR v období od 1.7.2012 do 31.12.2012 ve všech osmi soudních krajích (vlastní zkušební provoz probíhal od 1.8.2012 do 30.11.2012).⁹² Hlavním cílem tohoto experimentu bylo zkušebně ověřit provoz elektronického monitorování odsouzených a využít získané zkušenosti pro přípravu širšího a standardního zavedení elektronické kontroly odsouzených do praxe trestní justice. V průběhu experimentu měla PMS k dispozici 25 monitorovacích zařízení, přičemž monitorovacím programem prošlo celkem 47 osob (z toho 43 odsouzených k trestu domácího vězení a opatření domácího vězení v rámci podmíněného propuštění a 4 probační úředníci, kteří testovali různé možnosti porušení monitorovacího režimu). *„Testování prokázalo technickou způsobilost použité*

⁹⁰ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Důvodová zpráva k § 60.

⁹¹ Blíže viz Domácí vězení. [cit. 16.10.2013]. Dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>.

⁹² Viz závěrečná zpráva a ekonomické zhodnocení pilotního projektu: *„Elektronický monitoring odsouzených“* [cit. 28.12.2013]. Dostupné z WWW: https://www.pmscr.cz/download/zaverecna_zprava_o_experimentu_Elektronicky_monitoring_odsouzenych.pdf.

*technologie, bezpečnostní odolnost i přijatelnou finanční náročnost v rámci zvoleného modelu provozu systému, který byl v experimentálním ověření použit.*⁹³ Cílem experimentu bylo mimo jiné ověřit kombinaci využívání elektronického kontrolního systému s prací probačních úředníků. Zkušenosti získané v průběhu experimentu jednoznačně prokázaly nezbytnost kombinace elektronického monitorování s lidským faktorem. Probační činnost zahrnující návštěvy odsouzeného v době výkonu trestu či občasné namátkové kontroly jsou nezastupitelnou součástí systému kontroly výkonu trestu domácího vězení. Vedle efektivity takto komplexně prováděné kontroly bylo experimentem prokázáno výrazné snížení nákladů ve srovnání s náklady vynakládanými na pobyt odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody, a to na částku přibližně 165,- Kč denně za jednoho odsouzeného ve výkonu trestu domácího vězení.⁹⁴ Ačkoliv v prvotní fázi bude nezbytné vynaložit zvýšené náklady na zavedení elektronického kontrolního systému, lze do budoucna očekávat návratnost této investice a následné úspory finančních prostředků jinak vynakládaných na výkon trestu odnětí svobody. Z důvodové zprávy k novému trestnímu zákoníku, vycházející z poznatků získaných praxí zavedenou ve Velké Británii, vyplývá, že zavedení systému elektronického monitorování (tzv. „náramků“) pro cca 700 osob si vyžádá v prvním roce pořízení částku zhruba 559 mil. Kč v případě, že by se zařízení pořizovalo nově. Předpokládané roční náklady na 700 odsouzených by činily přibližně 50 mil. Kč, tedy přibližně částku 71.429,- Kč na jednoho odsouzeného ročně.⁹⁵ Při srovnání s daty obsaženými ve statistických ročenkách Vězeňské služby, ze kterých vyplývá, že v roce 2012 činily průměrné denní náklady na jednoho odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody částku 710,- Kč, tj. částku 259.150,- Kč ročně, a v roce 2013 činily průměrné denní náklady na jednoho odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody částku 1.319,- Kč, tj. částku 481.435,- Kč ročně, představují roční náklady na kontrolu jednoho odsouzeného

⁹³ Elektronický monitoring sníží náklady na věznění. [cit. 28.12.2013]. Dostupné z WWW: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/elektronicky-monitoring-snizi-naklady-na-vezneni>.

⁹⁴ Blíže viz Elektronický monitoring sníží náklady na věznění. [cit. 28.12.2013]. Dostupné z WWW: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/elektronicky-monitoring-snizi-naklady-na-vezneni>.

⁹⁵ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

ve výkonu trestu domácího vězení v systému elektronické kontroly velmi podstatnou úsporu finančních prostředků.⁹⁶

S přihlédnutím k výsledkům experimentu, které prokázaly jednoznačný ekonomický přínos zavedení elektronického kontrolního systému odsouzených a jeho efektivitu, a zkušenostem s aplikací elektronické kontroly odsouzených v zahraničí, zveřejnila, PMS ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti informaci o záměru nakoupit 500 až 2.000 kusů elektronických „náramků“ v ceně 275.000.000,- Kč.⁹⁷ V době zveřejnění tohoto záměru v roce 2012 bylo ve výkonu trestu domácího vězení téměř 360 odsouzených. Předpokládalo se navíc, že toto číslo ještě poroste vzhledem k rozšíření možnosti aplikovat institut domácího vězení podle § 57a TrZ, který upravuje možnost přeměnit zbytek uloženého trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, a podle § 88 ve spojení s § 89 odst. 2 TrZ, podle kterého lze podmíněně propuštěným uložit na zkušební dobu režim domácího vězení. Podle sdělení Ministerstva spravedlnosti by v případě zprovoznění 2.000 zařízení na elektronické monitorování odsouzených dosahovala roční úspora částky okolo 633.000.000,- Kč. Situace se však zcela změnila v důsledku amnestie prezidenta republiky z 1.1.2013, která na delší dobu výrazně snížila počty odsouzených, u kterých by bylo využití institutu domácího vězení vhodné. Původní záměr nákupu elektronických „náramků“ počítal s průměrnými stavy odsouzených před amnestií, nemohl proto obstát za situace odpovídající stavu odsouzených po amnestii. Počet odsouzených vykonávajících trest domácího vězení klesl z 360 na přibližně 70 odsouzených. Amnestie se navíc významně dotkla především skupiny pachatelů, kteří byli odsouzeni k trestu odnětí svobody do jednoho roku nebo do dvou let a kteří tak potenciálně tvořili okruh odsouzených, na něž by bylo možné aplikovat ustanovení § 57a TrZ a § 88 ve spojení s § 89 odst. 2 TrZ. Původní záměr byl proto zrušen s tím, že zakázka v rozsahu 500 až 2.000 kusů zařízení byla v situaci po amnestii nevhodná s ohledem na počty osob, kterých by se elektronické monitorování v danou chvíli týkalo. Termín pro zveřejnění nového záměru odpovídajícího aktuálnímu počtu odsouzených byl stanoven na červen roku 2013, dosud

⁹⁶ Údaje zjištěné ze Statistické ročenky Vězeňské služby za rok 2012 a Statistické ročenky Vězeňské služby za rok 2013. [cit. 4.8.2014]. Dostupné z WWW: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>.

⁹⁷ Předmětem veřejné zakázky měla být zejména dodávka a zajištění provozu 500 kusů monitorovacích zařízení s možností navýšení počtu kusů až na 2.000, dodávka monitorovacího centra (hardware a software) včetně servisu dodaných zařízení po dobu platnosti smlouvy nebo proškolení zaměstnanců PMS pracujících v monitorovacím centru. Smlouva měla být uzavřena na dobu pěti let.

však nový záměr zveřejněn nebyl a kontrola výkonu trestu domácího vězení je nadále zajišťovaná výhradně úředníky PMS.⁹⁸

Aktuálně se spíše než o nákup zařízení na elektronické monitorování odsouzených uvažuje o pronájmu maximálně 800 kusů těchto zařízení. Podle předpokladů Ministerstva spravedlnosti a PMS by elektronická kontrola odsouzených mohla začít fungovat do poloviny roku 2015.⁹⁹

⁹⁸ Blíže např. Tendr na monitoring vězňů v domácnosti za 229 milionů bude kvůli amnestii zrušen. [cit. 28.12.2013]. Dostupné z WWW: http://www.egov.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=703:resort-spravedlnosti-zruil-tendr-za-229-milion-na-elektronicky-monitoring-vz-kvli-amnestii&catid=16:legislativa&Itemid=3; dále např. Nákup náramků pro domácí vězně je po amnestii u ledu. Ve hře je ještě pronájem. [cit. 28.12.2013]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-60320260-elektronicke-naramky-pro-vezne-stat-nekoup>; dále např. Elektronické náramky pro odsouzené v testu uspěly, čeká je ostrý provoz. [cit. 28.12.2013]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/elektronicke-naramky-se-odsvedcily-d60/krimi.aspx?c=A121213_114820_krimi_cen; dále např. Msp: Změna plánů na monitoring odsouzených. [cit. 28.12.2013]. Dostupné z WWW: <http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/politika/msp-zmena-planu-na-monitoring-odsouzenych>.

⁹⁹ Viz Vězni s elektronickými náramky? Budou za rok, odhaduje ministerstvo. [cit. 9.3.2014]. Dostupné z WWW: https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?Strana=1, dále např. Skromně, ale přece. Ministerstvo se vrací k hlídacím náramkům. [cit. 6.4.2014] Dostupné z WWW: https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?Strana=1.

3.2 Podstata trestu domácího vězení

Trest domácího vězení je koncipován jako přímá alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Je možné uložit jej pachateli za spáchání přečinu, pokud jsou zároveň splněny zákonné podmínky stanovené § 60 odst. 1 TrZ. Trest domácího vězení je určen především pro pachatele, u kterých nestačí vzhledem k povaze a závažnosti jimi spáchaného trestného činu, jejich osobě a možnostem jejich resocializace, uložení podmíněného trestu odnětí svobody a které je nutno postihnout bezprostředním omezením osobní svobody, u kterých by ale zároveň vzhledem k jejich osobním vlastnostem a rodinným poměrům bylo uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody příliš přísnou sankcí.¹⁰⁰ U takových pachatelů postačuje menší intenzita zásahu vůči nim v podobě uložení trestu domácího vězení. Na druhou stranu, vzhledem k povaze trestu domácího vězení jako nejpřísnější alternativní sankce, je trest domácího vězení možné aplikovat také v těch případech, kdy by uložení jiného mírnějšího alternativního trestu nebylo pro pachatele dostatečně přísnou sankcí. Pokud vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele není uložení jiného trestu třeba, je možné uložit trest domácího vězení jako samostatný trest, a to i v případě, kdy trestní zákoník na některý trestný čin tento trest nestanoví. Pokud je trest domácího vězení ukládán spolu s jiným trestem, je soud limitován ustanovením § 53 odst. 1 TrZ v tom smyslu, že nemůže uložit trest domácího vězení vedle trestu odnětí svobody a obecně prospěšných prací.

Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu na určeném místě, v obydlí odsouzeného nebo jeho vymezené části, v soudem stanoveném časovém období a dodržovat během této doby stanovená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, pokud jsou soudem uloženy. Uložením trestu domácího vězení tak dochází k omezení v čl. 14 odst. 1 LZPS ústavně chráněné svobody pohybu, které je však podstatně menší, než v případě uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho výkonu ve věznici. Trest domácího vězení je proto považován za přiměřenou, individualizovanou a humánní sankci, která by měla v co nejmenší míře dopadat na nejbližší sociální okolí odsouzeného a pozitivně působit na

¹⁰⁰ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Důvodová zpráva k § 60.

odsouzeného samotného, pro kterého by měla být příležitostí k nápravě a zároveň dostatečně přísnou sankcí odrazující ho od páchaní další trestné činnosti.¹⁰¹

Při ukládání trestu domácího vězení soud zpravidla pachateli uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal trestným činem získané bezdůvodné obohacení. Při výkonu trestu domácího vězení není pachatel izolován ve věznici a je tak zachována možnost jeho výtěžné činnosti, čímž se zvyšuje i možnost odškodnit poškozené. Povaha alternativního trestu domácího vězení, který není bezprostředně spojen s odnětím svobody pachatele, tak nese i pozitivní důsledky pro osoby trestným činem poškozené, jejichž šance na odškodnění nebo jinou kompenzaci jim způsobené újmy se ponecháním pachatele „na svobodě“ zvyšuje.

Pro případ, že by odsouzený porušil podmínky, které byly pro výkon trestu domácího vězení sjednány, resp. pro případ, že by se odsouzený vyhýbal nástupu výkonu trestu nebo jinak mařil jeho výkon, stanoví zákon možnost uložení tzv. sekundární sankce, která spočívá v přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, a to v přepočtu každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení za jeden den odnětí svobody.

Míra účinnosti a aplikace každého alternativního trestu je vedle možnosti uložit odsouzenému adekvátní sekundární sankci za neplnění, resp. porušování podmínek uloženého trestu, ovlivněna zejména efektivitou a způsobem provádění kontroly jeho výkonu. Důvodová zpráva k novému trestnímu zákoníku v souvislosti se zajištěním kontroly osob odsouzených k trestu domácího vězení uvádí, že kontrola výkonu trestu bude prováděna prostřednictvím namátkových kontrol probačními úředníky s následným zavedením elektronické kontroly odsouzených pomocí tzv. náramků.¹⁰² Trest domácího vězení je možné ukládat od účinnosti nového trestního zákoníku, tj. od 1.1.2010. Systém elektronické kontroly výkonu trestu domácího vězení však doposud nebyl zaveden. I přesto, že trestní řád upravuje dva způsoby provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení, a to elektronickým kontrolním systémem umožňujícím detekci pohybu odsouzeného, jehož realizaci by měla zajišťovat PMS ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, a namátkovou kontrolou

¹⁰¹ Blíže viz např. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 818-819.

¹⁰² Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Důvodová zpráva k § 60.

prováděnou probačním úředníkem, je v současnosti kontrola výkonu trestu domácího vězení realizována pouze formou namátkových kontrol. Vzhledem k tomu, že efektivita trestu domácího vězení je jednoznačně závislá na kontrole jeho výkonu, nemůže aktuálně trest domácího vězení plnit zamýšlený účel a nebude proto ani prosazován do aplikační praxe, a to až do doby, než bude kontrola jeho výkonu důsledně zajištěna prostřednictvím elektronického kontrolního systému.

3.3 Problematické aspekty trestu domácího vězení

K již zmíněným důvodům zavedení trestu domácího vězení do systému trestních sankcí a k nesporným výhodám trestu domácího vězení patří zachování a udržení pozitivních vazeb odsouzeného s jeho rodinou a nejbližším sociálním okolím. Odsouzený není při výkonu trestu domácího vězení vystaven kriminogennímu vlivu vězeňského prostředí, eliminuje se jeho stigmatizace ve srovnání s pachatelem odsouzeným k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, naopak je možno na odsouzeného pozitivně působit. Problematické však bude ukládání trestu pachatelům, kteří nebudou mít vytvořené takové zázemí a podmínky, aby mohli trest domácího vězení vykonávat. U sociálně neintegrováných pachatelů (např. bezdomovců, squatterů apod.) je uložení tohoto trestu prakticky vyloučeno. Vystává tak otázka porušení principu rovnosti, neboť někteří pachatelé trestných činů jsou předem z možnosti uložení trestu domácího vězení vyloučeni.

V souvislosti s místem výkonu trestu domácího vězení se nabízí i další problematická otázka, a to zásah do práv a svobod osob, které žijí s odsouzeným ve stejném obydlí, především pak otázka narušení soukromého života těchto osob a konflikt s ochranou jejich domovní svobody.¹⁰³ „*Uložení trestu domácího vězení fakticky vyžaduje souhlas pachatele, ale nevyžaduje souhlas případných spolužijících osob, což může v určitých případech kolidovat s nedotknutelností obydlí těchto osob ve smyslu čl. 12 Listiny základních práv a svobod.*“¹⁰⁴ Vzhledem k tomu, že se bude nejčastěji jednat o rodinné příslušníky odsouzeného, lze uvažovat i o porušení čl. 10 odst. 2 LZPS zaručujícího ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Osoby žijící s odsouzeným ve společném obydlí nejsou na rozdíl od odsouzeného¹⁰⁵ povinny strpět vstup probačního úředníka do jejich obydlí při provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení. Pokud by pak v praxi došlo např. k situaci, že by osoba žijící s odsouzeným ve stejném obydlí neumožnila probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém odsouzený vykonává uložený trest domácího vězení, nemohl

¹⁰³ Blíže HULÁN, Petr. Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku od 1.1.2010. *Právo a rodina*. 2010, č. 1, s. 17-18.

¹⁰⁴ HULÁN, Petr. Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku od 1.1.2010. *Právo a rodina*. 2010, č. 1, s. 18.

¹⁰⁵ Odsouzený se v písemném slibu, jehož složení je nezbytnou podmínkou uložení trestu domácího vězení (§ 60 odst. 1 písm. b) TrZ), zavazuje k poskytnutí veškeré potřebné součinnosti, tj. mimo jiné předem souhlasí také se vstupem osob zajišťujících provádění kontroly výkonu uloženého trestu do obydlí, kde bude trest domácího vězení vykonáván.

by odsouzený být za takové jednání sankcionován, ačkoliv by kontrola výkonu trestu domácího vězení nebyla provedena. Taková situace by nemohla, resp. neměla být odsouzenému kladena za vinu, a to ani v případě, že by takovým jednáním spolužijící osoba např. kryla porušení povinnosti odsouzeného zdržovat se ve stanovené době v určeném obydlí. Kontrola výkonu trestu domácího vězení by tedy reálně byla zmařena, odsouzený by za to však nemohl být potrestán. Takovým situacím by bylo možné předejít legislativní změnou podmínek uložení trestu domácího vězení, kterou by bylo stanoveno, že trest domácího vězení nelze uložit bez souhlasu osob žijících s odsouzeným v obydlí, kde má být trest domácího vězení vykonáván. Souhlas osob spolužijících s odsouzeným v obydlí, kde je trest domácího vězení vykonáván, je právě s ohledem na zásah do jejich soukromého života podmínkou uložení trestu domácího vězení v mnoha zahraničních právních úpravách. Taková právní úprava řeší případný konflikt s právem na ochranu soukromí a domovní svobody u osob obývajících stejné obydlí s odsouzeným.¹⁰⁶

Za problematickou lze dále považovat otázku akceptace trestu domácího vězení veřejností. Ta v současnosti nepovažuje trest domácího vězení za dostatečně přísný, a to zejména díky neefektivní kontrole výkonu trestu prováděné pouze namátkovými kontrolami probačních úředníků bez současného využití elektronického kontrolního systému. Postoj veřejnosti k ukládaným trestům je přitom z hlediska jejich generálně preventivního působení klíčový. V době uzákonění trestu domácího vězení proběhl výzkum, z jehož výsledků vyplynulo, že česká veřejnost zavedení trestu domácího vězení podporovala. Kladně se k zavedení trestu domácího vězení vyjádřilo 69% respondentů, negativně pouze 24%. Nesouhlas se zavedením trestu domácího vězení zdůvodňovali respondenti mírností trestu, který jim nepřipadal jako dostatečné potrestání pachatele trestného činu, a obavou z nedodržování pravidel domácího vězení. Příznivci zavedení trestu domácího vězení uváděli jako důvod svého souhlasu s jeho uzákoněním úsporu financí ve srovnání s prostředky, které by byly jinak vynaloženy na výkon trestu odnětí svobody, a fakt, že při výkonu trestu domácího vězení nebudou odsouzení vystavováni kriminálnímu prostředí ve věznicích. Před uzákoněním trestu domácího vězení měl tento nový alternativní trest podporu a důvěru převážné části veřejnosti. Vzhledem k přetrvávajícímu nedostatečnému způsobu zajišťování kontroly

¹⁰⁶ Viz ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 313-315.

jeho výkonu však postupně důvěra veřejnosti v něj slábne a trest domácího vězení v jeho současné podobě již není veřejností považován za dostatečně přísný postih pachatele trestného činu.¹⁰⁷

I přes komplikace spojené s finanční náročností počátečního zavedení elektronického kontrolního systému, které oddálí ukládání trestu domácího vězení v aplikační praxi soudů a bez kterého nebude trest domácího vězení vnímán veřejností jako adekvátní postih pachatelů trestných činů, lze obohacení sankčního systému o nový alternativní trest domácího vězení považovat za pozitivní krok, neboť tak došlo k rozšíření rejstříku trestů a tím se rozšířil také prostor pro soudní individualizaci trestu.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Blíže viz Postoj občanů k trestu domácího vězení (výzkum společnosti Aspectio a. s.). [cit. 28.12.2013]. Dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>.

¹⁰⁸ Viz KALVODOVÁ, Věra. Filosofie trestání v návrhu nového trestního zákoníku. In *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Praha : ASPI, 2008. s. 90.

4 Právní úprava trestu domácího vězení v českém právním řádu

Trest domácího vězení je považován za nejpřísnější alternativní trest. Po trestu odnětí svobody se jedná o druhý nejpřísnější trest v systému trestních sankcí, který lze pachateli uložit. Tomu odpovídá i hierarchické zařazení trestu domácího vězení v zákonném výčtu trestů v § 52 TrZ pod písm. b).

Zákonné vymezení trestu domácího vězení včetně podmínek jeho uložení a následků porušení podmínek stanovených pro jeho výkon upravuje trestní zákoník v § 60 a § 61. Do koncepce trestu domácího vězení v jeho původní podobě podstatně zasáhla novela trestního zákoníku provedená zákonem č. 330/2011 Sb., účinná od 1.12.2011, která změnila jak obsah trestu domácího vězení, kdy soudce již nemá při rozhodování o vymezení obsahu trestu domácího vězení stanoven žádný časový rámec, ve kterém by mohl trest domácího vězení uložit, tak způsob sekundárního sankcionování odsouzeného upravený v § 61 TrZ. Ten původně koncipoval trest domácího vězení jako tzv. trest s náhradou, kdy za porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení následovalo rozhodnutí soudu o uložení náhradního trestu odnětí svobody. V současné podobě spočívá sekundární sankce trestu domácího vězení v přeměně zbytku nevykonaného trestu domácího vězení v trest odnětí svobody.

Trest domácího vězení může být v zákonem stanovených případech uložen také odsouzenému, který porušil podmínky jiného alternativního trestu, k jehož výkonu byl odsouzen, neboť trest domácího vězení plní funkci sekundární sankce trestu obecně prospěšných prací a peněžitého trestu. Tuto právní úpravu obsahuje trestní zákoník v § 65 odst. 2 ohledně trestu obecně prospěšných prací a v § 69 ohledně peněžitého trestu. Další možnost aplikace institutu domácího vězení je upravena ustanovením § 57a TrZ, kdy v případě splnění zde stanovených podmínek může soud rozhodnout o přeměně zbytku uloženého trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, tj. zmírňuje se forma výkonu trestu, ale trest je vykonán v celé výměře, a ustanovením § 88 ve spojení s § 89 odst. 2 TrZ, kdy soud může v případě podmíněného propuštění stanovit odsouzenému povinnost dodržovat ve zkušební době režim domácího vězení.

V celém rozsahu se právní úprava trestu domácího vězení obsažená v trestním zákoníku uplatní také při sankcionování mladistvých pachatelů. ZSM zahrnuje s účinností od 1.1.2010 do výčtu trestních opatření, která lze uložit mladistvému

pachateli, také trestní opatření domácího vězení (§ 24 odst. 1 písm. g) ZSM). Horní hranice sazby tohoto trestního opatření však nesmí převyšovat polovinu horní hranice trestu stanovené v trestním zákoníku.

V souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku byl zákonem č. 41/2009 Sb. novelizován trestní řád, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „TŘ“), který s účinností od 1.1.2010 upravuje v ustanoveních § 334a až 334h výkon trestu domácího vězení. Právní úprava výkonu trestu domácího vězení je systematicky zařazena za ustanoveními o výkonu trestu odnětí svobody a před úpravou výkonu trestu obecně prospěšných prací. Podrobnosti kontroly výkonu trestu domácího vězení jsou stanoveny vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, k jejímuž vydání je Ministerstvo spravedlnosti zmocněno ustanovením § 334h TŘ. S výkonem trestu domácího vězení souvisí také vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady. Zajištění kontroly výkonu trestu domácího vězení upravuje rovněž zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, a vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (dále jen „JŘ“), která v ustanoveních § 34 až 34c doplňuje procesní ustanovení trestního řádu o výkonu trestu domácího vězení.

4.1 Právní úprava trestu domácího vězení v trestním zákoníku¹⁰⁹

4.1.1 Podmínky uložení trestu domácího vězení

Trestní zákoník stanoví v § 60 odst. 1 podmínky, jejichž kumulativní splnění je předpokladem uložení trestu domácího vězení pachateli trestného činu. Okruh pachatelů, kterým lze trest domácího vězení uložit, je omezen na pachatele *přečinu*, tj. nedbalostního trestného činu nebo takového úmyslného trestného činu, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let (§ 14 odst. 2 TrZ). Jedná se o stejnou kategorii trestných činů, na kterou je vázáno uložení trestu obecně prospěšných prací (§ 62 odst. 1 TrZ) a aplikace institutů narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání, tj. odklonů v trestním řízení (§ 309 odst. 1 TŘ, resp. § 307 odst. 1 TŘ).¹¹⁰

Pachateli přečinu lze trest domácího vězení uložit tehdy, pokud *vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu*, tj. tehdy, pokud lze mít důvodně za to, že není třeba uložit pachateli nepodmíněný trest odnětí svobody. Při úvahách o tom, zda je splněna i tato podmínka uložení trestu domácího vězení, hodnotí soud zejména druh a význam porušeného nebo ohroženého zájmu chráněného trestním zákoníkem, jednání charakterizující objektivní stránku přečinu, formu zavinění, tedy především zákonné znaky skutkové podstaty, která byla spácháním přečinu naplněna. Dále se soud zabývá konkrétními okolnostmi, za nichž byl přečin spáchán, tj. způsobem provedení činu, pohnutkou, záměrem, mírou zavinění pachatele, způsobenými následky a jejich rozsahem, polehčujícími a přitěžujícími okolnostmi. Hledisko osoby pachatele a jeho poměrů, které soud při rozhodování o

¹⁰⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁰ Podle praxe v České republice je trest domácího vězení nejčastěji ukládán za majetkové trestné činy, zejména za přečin krádeže podle § 205 odst. 1, 2 TrZ, zpronevěry podle § 206 odst. 1 TrZ, podvodu podle § 209 odst. 1 TrZ, poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 TrZ, neoprávněného užívání cizí věci podle § 207 odst. 1 TrZ, úvěrový podvod podle § 211 odst. 1, 2 TrZ, dále za trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, zejména za přečin vyhrožování s cílem působit na úřední osobu podle § 326 odst. 1 TrZ, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 TrZ a výtržnictví podle § 358 TrZ. Ojedinele také za přečiny ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 TrZ, porušování domovní svobody podle § 178 TrZ, zanedbání povinné výživy podle § 196 TrZ, neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 TrZ, ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 TrZ a nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 TrZ. Zdroj: Zpráva trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012: Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010-2011. [cit. 31.5.2014]. Dostupné z WWW: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxexzz152he>.

uložení trestu domácího vězení bere v úvahu, zahrnuje zejména dosavadní způsob života pachatele, jeho chování po činu, snahu nahradit škodu nebo jinak odčinit způsobenou újmu a reálnou možnost nápravy pachatele vzhledem k jeho aktuálním osobním, rodinným, sociálním, zdravotním, pracovním, majetkovým a jiným poměrům. Při zvážení všech okolností je tedy vyloučeno uložení trestu domácího vězení např. za trestné činy související s domácím násilím nebo pachateli, který nemá stálé bydliště, kde by bylo možné trest domácího vězení vykonávat, nebo pachateli, který má bydliště v místě, kde žijí další osoby, které by na něho mohly mít negativní vliv apod.

Třetí zákonnou podmínkou uložení trestu domácího vězení je *písemný slib pachatele, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost* (§ 60 odst. 1 písm. b) TrZ). Touto podmínkou zákonodárce vyjádřil nezbytnost souhlasu pachatele s uložením trestu domácího vězení. V platném českém právu se jedná o jediný druh trestu, jehož uložení je podmíněno souhlasem pachatele a kde negativní stanovisko pachatele vytváří překážkou uložení a výkonu trestu. Trest domácího vězení tak jako jediný trest nelze uložit proti vůli pachatele. V původně navrhovaném znění § 60 odst. 1 písm. b) TrZ byl vyžadován slib pachatele pouze ohledně jeho povinnosti zdržovat se ve stanovené době ve stanoveném obydlí. Novelou trestního zákoníku provedenou ještě před nabytím jeho účinnosti zákonem č. 306/2009 Sb., bylo toto ustanovení rozšířeno o slib, resp. závazek pachatele k poskytnutí veškeré potřebné součinnosti při výkonu kontroly trestu domácího vězení. Cílem této novelizace bylo opatřit si prostřednictvím slibu pachatele jeho souhlas se vstupem do obydlí, bez kterého by nebylo možné provést kontrolu výkonu trestu domácího vězení probačními úředníky, ani např. instalovat elektronické monitorovací zařízení nebo provést jeho opravu apod. Souhlas pachatele s trestem domácího vězení je logickou podmínkou jeho uložení. Negativní postoj pachatele k trestu domácího vězení by byl překážkou jeho řádného výkonu a zřejmě by vedl ke zmaření jeho účelu a k jeho následné přeměně v trest odnětí svobody. Uložit trest domácího vězení pachateli, který by s jeho uložením nesouhlasil, by bylo neefektivní a nemohlo by splnit zamýšlený účel trestu. Pokud pachatel s uložením trestu souhlasí, zvyšuje se předpoklad, že bude uložený trest řádně vykonávat a umožní realizovat kontrolu jeho výkonu. Souhlasem pachatele s uložením trestu je posilován také jeho resocializační účinek, neboť pokud je trest pachatelem dobrovolně akceptován, je vždy

větší pravděpodobnost dosažení jeho účelu. Pachatel se zároveň v souvislosti se složením slibu vyjadřuje ke skutečnostem důležitým pro náležitou individualizaci trestu ve vztahu k jeho osobě a poměrům, zejména osobním, rodinným, pracovním, bytovým apod. Soud při stanovení podmínek výkonu trestu domácího vězení k těmto skutečnostem přihlíží především pokud jde o místo výkonu trestu a výměru trestu. K prověření skutečností zjištěných výsledkem pachatele a z jeho slibu si může soud vyžádat zprávu od probačního úředníka, který provede tzv. předběžné šetření v místě, kde by se měl pachatel v rámci výkonu trestu zdržovat. Na základě získaných informací může soud uložit dostatečně individualizovaný trest, který zohledňuje aktuální situaci pachatele, jeho postoj ke spáchanému činu a motivaci k řádnému výkonu trestu domácího vězení a odpovídá tak co nejvíce zvláštnostem konkrétního případu.¹¹¹

Pokud vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele není třeba uložení jiného trestu, může být trest domácího vězení uložen jako samostatný trest (§ 60 odst. 2 TrZ). Pokud by však uložení trestu domácího vězení jako samostatného trestu nepostačovalo, je možné uložit vedle něj i další trest (např. peněžitý trest, trest zákazu činnosti, trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce), aby byla zajištěna dostatečná náprava pachatele a současně i ochrana společnosti. Při ukládání dalšího trestu je soud omezen ustanovením § 53 odst. 1 TrZ, který výslovně vylučuje možnost uložít trest domácího vězení vedle trestu odnětí svobody¹¹² a trestu obecně prospěšných prací. Z právní úpravy ostatních druhů trestů vyplývá, že trest domácího vězení nelze rovněž uložit vedle trestu ztráty čestných titulů nebo vyznamenání, neboť podle § 78 odst. 1 TrZ lze tento trest uložit, je-li pachatel odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta.

Při výměře trestu domácího vězení je soud omezen zákonnou horní hranicí dvou let. Dolní hranice trestu domácího vězení stanovena není. Při rozhodování o délce trestu domácího vězení by se měl soud řídit především účelností a zamýšleným smyslem trestu domácího vězení ukládaného v konkrétním případě, a měl by trest domácího vězení uložit alespoň v takové délce, aby byl splněn jeho sankční a výchovný účel.

¹¹¹ K podmínkám uložení trestu domácího vězení blíže viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 820-823; dále např. ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 309-315.

¹¹² Vzhledem k tomu, že zákon blíže nespecifikuje, vedle které formy trestu odnětí svobody nelze trest domácího vězení uložit, je nutno vykládat toto ustanovení v souladu s § 52 odst. 2 TrZ, který stanoví, že trestem odnětí svobody se rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Zahraníční zkušenosti ukazují, že v praxi trestních soudů je trest domácího vězení nejčastěji ukládán na dobu několika měsíců. S vykonáním trestu domácího vězení není spojena fikce neodsouzení jako je tomu např. u trestu obecně prospěšných prací. Trest domácího vězení je nutné zahladit podle § 105 odst. 1 písm. e) TrZ.

4.1.2 Zákonné vymezení obsahu trestu domácího vězení

Obsah trestu domácího vězení je konkretizován v § 60 odst. 3 TrZ zákonným vymezením podmínek výkonu trestu, povinností odsouzeného během výkonu trestu a obecných důvodů, které by mohly odsouzenému v dodržování závazků vyplývajících z uloženého trestu bránit. Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období. Trestní zákoník předvídá i situace, které by mohly nastat v průběhu výkonu trestu domácího vězení a objektivně odsouzenému bránit v řádném dodržování stanovených povinností. Mezi demonstrativně uvedenými důvody zákon výslovně vypočítává výkon zaměstnání nebo povolání a poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku onemocnění nebo úrazu odsouzeného. „*Vedle výkonu zaměstnání nebo povolání, popřípadě poskytnutí zdravotních služeb v důsledku nemoci nebo úrazu, mohou mezi důležité důvody nepochybně patřit i aktuální rodinná situace, nutnost zajišťování péče o nezletilé děti, návštěva školských zařízení, zájmových kroužků, sportovních a jiných aktivit dětí apod.*“¹¹³ Za další důležité důvody by bylo možné považovat např. i plnění povinností odsouzeného souvisejících s výkonem přiměřených omezení nebo přiměřených povinností, pokud byly odsouzenému uloženy, a to i pokud mu byly uloženy v jiné věci. Společným znakem důvodů demonstrativně upravených v § 60 odst. 3 TrZ je jejich nepředvídatelnost a neznalost v době rozhodování soudu o uložení trestu domácího vězení. Jde o důvody, které se vyskytnou až během samotného výkonu trestu. Překážky, které by existovaly již v době rozhodování soudu o uložení trestu domácího vězení, by měly být soudem při rozhodování zohledněny a měly by být promítnuty do obsahu rozhodnutí, zejména do stanovení rozsahu a výměry trestu domácího vězení a následného stanovení konkrétních podmínek výkonu trestu.

Konkrétní obsah trestu domácího vězení ukládaného konkrétnímu pachateli je projevem soudní individualizace trestu. Soud určí obsah trestu v souladu s § 60 odst. 4 TrZ vymezením podmínek odpovídajících zvláštnostem konkrétního případu. Soud stanoví časové období, ve kterém je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části, a to v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

¹¹³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 825.

Při stanovení časového rámce výkonu trestu domácího vězení přihlédne soud zejména k pracovní době odsouzeného a k času potřebnému k cestě do zaměstnání, k péči o nezletilé děti a k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí, aby při zajištění všech nezbytných potřeb odsouzeného a jeho rodiny byl současně splněn účel trestu, tj. aby byl odsouzený rozsahem uloženého trestu domácího vězení přiměřeně postižen na svobodě. Soud při vymezení rozsahu trestu domácího vězení není kromě základních zásad trestání a obecných ustanovení trestního zákoníku o ukládání trestů limitován žádným časovým vymezením, ani počtem hodin, kdy je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části. Vymezení konkrétního rozsahu trestu domácího vězení je tak zcela na úvaze soudu, který rozhoduje s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného přečinu, k osobě a poměrům pachatele a s přihlédnutím k hlediskům demonstrativně uvedeným v ustanovení § 60 odst. 4 TrZ. Zpravidla bude stanovení konkrétního rozsahu uloženého trestu domácího vězení vymezeno s přihlédnutím k rozsahu pracovních povinností odsouzeného (dojíždění do práce, práce v místě bydliště, nezaměstnanost apod.), k jeho rodinné situaci a k péči o nezletilé děti. Soud může při vymezení rozsahu trestu domácího vězení přihlédnout rovněž k religioznímu způsobu vedení života odsouzeného a povolit mu navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.¹¹⁴

V souvislosti se stanovením podmínek výkonu trestu domácího vězení je zásadní otázkou vymezení pojmu *obydlí*, resp. konkretizace místa výkonu trestu domácího vězení, především pro případ porušení povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části a jeho následný postih. Při výkladu pojmu obydlí je třeba vycházet z ustanovení § 133 TrZ, který definuje obydlí jako dům, byt nebo jinou prostorou sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející. Pod tuto širokou definici lze zahrnout vše, co slouží člověku k bydlení, vedle obytných domů a bytů i obytné chaty, hotelové pokoje, penziony, ubytovny, vysokoškolské koleje, domovy důchodců, výchovné ústavy apod. Podstatný je faktický stav bydlení z jakéhokoliv titulu (vlastnictví nemovitosti, nájemní vztah, rozhodnutí soudu o umístění do ústavního zařízení atd.). „*Za obydlí se tedy považuje vše, co slouží člověku k bydlení, pro něž mu poskytuje zejména soukromí, ve kterém nemá být rušen, zajišťuje ochranu nejen jeho*

¹¹⁴ Blíže viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 826-827.

osoby, ale i jeho osobních věcí (např. osobní korespondence, rodinných fotografií, videozáznamů apod.), zabezpečuje mu klid, oddech a jiné nutné životní potřeby, a chrání jeho samého i jeho věci proti vnějším negativním vlivům okolí (např. povětrnostním poměrům, hluku).¹¹⁵ Ačkoliv o místě výkonu trestu domácího vězení rozhoduje soud až při nařízení výkonu trestu, nikoliv již v odsuzujícím rozsudku, měl by mít bytové poměry pachatele zjištěny ještě před uložením trestu, aby mohl posoudit vhodnost a reálnou možnost výkonu trestu domácího vězení.¹¹⁶

Na dobu výkonu trestu domácího vězení může soud uložit pachateli přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 TrZ směřující k tomu, aby vedl řádný život. Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uloží soud pachateli tehdy, pokud má za to, že je jejich uložení nezbytné v zájmu posílení účinku a naplnění účelu uloženého trestu, v zájmu prevence recidivy a k zajištění řádného výkonu trestu. „Z výčtu konkrétních přiměřených omezení a přiměřených povinností zde uvedených je zřejmé jejich obsahové zaměření především na odstranění základních kriminogenních faktorů, a to skutečných nebo potenciálních, jejichž negativní působení vede podle obecných zkušeností k páčání trestné činnosti (nedostatek pracovní kvalifikace pachatele, jeho sociální nepřizpůsobivost, zneužívání alkoholu a jiných návykových látek, psychologické aspekty, nevhodné sociální prostředí, chorobné hráčství apod.) a v konkrétním projednávaném případě se podílelo na spáchání trestného činu.“¹¹⁷ Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti mají preventivní charakter. Jejich ukládáním se soud snaží eliminovat kriminogenní faktory, předcházet páčání další trestné činnosti, a to především odstraňováním příčin, podmínek a příležitostí, které by vedly k jejímu páčání. Přiměřená omezení uvedená v § 48 odst. 4 TrZ mají formu zákazů určitého jednání, tedy povinnost zdržet se nežádoucího jednání, a zde uvedené přiměřené povinnosti mají formu příkazů k pozitivnímu jednání, tedy povinnost něco vykonat. Soud může uložit pachateli i jiná přiměřená omezení a přiměřené povinnosti než ty, které jsou výslovně uvedeny v § 48 odst. 4 TrZ, neboť tento výčet je pouze demonstrativní. Uložená přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti tak mohou být

¹¹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 1393.

¹¹⁶ K vymezení pojmu obydlí také viz ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 315-316.

¹¹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 663.

dostatečně individualizovány a odpovídat charakteru konkrétního trestného činu a potřebám konkrétního pachatele (např. pachateli, který se dopustil jednání spočívajícího v nebezpečném pronásledování, může soud zakázat, aby jakkoliv kontaktoval poškozeného). Soud je při ukládání omezení a povinností limitován hlediskem přiměřenosti a účelem sledovaným jejich uložením ve vztahu k okolnostem a zvláštnostem konkrétního případu. Nelze uložit omezení ani povinnosti, které by neměly žádný vztah ke spáchanému trestnému činu a nelze uložit takové omezení nebo povinnost, která by mohla být předmětem jiného trestu nebo kterou by se nahrazoval jiný trest (např. trest zákazu činnosti, trest obecně prospěšných prací) nebo probační dohled.

Pokud pachatel způsobil trestným činem škodu nebo nemajetkovou újmu nebo získal bezdůvodné obohacení, soud mu zpravidla uloží, aby podle svých sil způsobenou škodu nahradil nebo způsobenou nemajetkovou újmu odčinil nebo aby vydal trestným činem získané bezdůvodné obohacení. Uložení takové povinnosti pachateli je prostředkem jeho nápravy a resocializace.¹¹⁸

¹¹⁸ Blíže viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 828-829; k přiměřeným omezením a přiměřeným povinnostem dále tamtéž s. 663-666; k náhradě škody nebo odčinění nemajetkové újmy způsobené trestným činem a vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem blíže také tamtéž s. 1025-1029.

4.1.3 Zákonné vymezení obsahu trestu domácího vězení před novelou trestního zákoníku provedenou zákonem č. 330/2011 Sb.

Zákonné vymezení trestu domácího vězení v současném znění ustanovení § 60 TrZ je výsledkem novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 330/2011 Sb., účinné od 1.12.2011. Původně upravoval § 60 odst. 3 TrZ otázku vymezení doby, po kterou je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí, odlišně. Vymezoval zákonný rámec pro stanovení konkrétního časového rozsahu trestu domácího vězení. Podle tohoto ustanovení měl odsouzený povinnost zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, nestanovil-li soud v rozsudku jinak. Zda soud zákonem stanovený rozsah trestu domácího vězení modifikoval nebo zda vymezil rozsah ukládaného trestu shodně se zákonným ustanovením, záviselo na jeho uvážení. Soud nebyl při svém rozhodování omezen zákonem stanoveným časovým vymezením trestu, ani jeho rozsahem, naopak byl oprávněn vymezit trest s přihlédnutím k individuálním zvláštnostem každého konkrétního případu (zejména k potřebám a poměrům pachatele a jeho nejbližšího sociálního okolí). Otázkou však bylo, zda mohl soud v rámci soudní individualizaci trestu rozšířit časový rozsah ukládaného trestu nad zákonem stanovený rámec, tj. zda mohl zpřísnit ukládaný trest oproti jeho zákonnému vymezení. Soud sice nebyl zákonem stanoveným rozsahem trestu domácího vězení vázán, avšak zpřísnění trestu oproti jeho zákonnému vymezení by bylo v rozporu se zásadou zákonnosti, a proto soud zřejmě měl být při svém rozhodování zákonným vymezením trestu v původním znění § 60 odst. 3 TrZ limitován. Zpřísnění podmínek ukládaného trestu oproti jejich zákonnému vymezení je při respektování zásady zákonnosti vyloučeno.¹¹⁹

Současná právní úprava účinná od 1.12.2011 znamená pro soudy povinnost v každém jednotlivém případě v rozsudku přesně vymezit, v jaké době nesmí odsouzený opustit určené obydlí. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 330/2011 Sb. se specifikace doby od 20.00 hodin do 05.00 hodin v praxi ukázala jako příliš návodná pro soudní rozhodování, a to i přesto, že soud mohl v rozsudku tuto dobu vymezit odlišně.¹²⁰ „Nová úprava tedy neumožňuje mechanické přejímání obecné zákonné úpravy do

¹¹⁹ Tento názor uvádí např. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Vyd. 2. Praha : Leges, 2010. s. 374-375.

¹²⁰ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., změna trestního zákoníku a trestního řádu. Zvláštní část. K bodu 1 a 2.

rozsudků bez ohledu na specifika každého jednotlivého případu. Vede soudy k tomu, aby právě v každém jednotlivém případě individuálně stanovily určení doby s ohledem na konkrétní osobu pachatele a jeho životní režim.“¹²¹

Zákonné vymezení časového rámce v původním znění § 60 odst. 3 TrZ však poskytovalo soudům určité vodítko, v jakém rozsahu postihnout pachatele uložením trestu domácího vězení ve „standardním případě“. Zákonem stanovený rámec trestu domácího vězení v rozsahu 9 hodin sloužil jako určitá předloha, kterou bylo možné modifikovat s ohledem na zvláštnosti konkrétního případu. Přípustnost soudní individualizace trestu v otázce jeho rozsahu vyplývala z dikce „*nestanoví-li soud v rozsudku jinak*“. Současná právní úprava takové rámcové vymezení rozsahu trestu domácího vězení neobsahuje a způsobuje tak jistou neurčitost trestu domácího vězení. Při stanovení rozsahu trestu domácího vězení je soud limitován pouze obecnými zásadami pro ukládání trestů, zejména zásadou humanity a přiměřenosti trestních sankcí a zákazem ukládat kruté a nepřiměřené sankce. „*Uvedené obecné zásady pro ukládání trestů však samy o sobě nejsou dostatečnou zárukou jednotného a předvídatelného stanovování rozsahu trestu domácího vězení. Bylo by proto užitečné, kdyby zákon určoval hranice, v nichž by se měla pohybovat pachatelova povinnost zdržovat se v určeném obydlí.*“¹²² „...z hlediska požadavku na určitost trestních sankcí by bylo vhodné, kdyby zákon stanovil určitou minimální a maximální hranici doby, po kterou se pachatel musí zdržovat ve svém obydlí. Nejjednodušší možností by bylo stanovení minimálního a maximálního počtu hodin, na který se může vztahovat pachatelova povinnost zdržovat se v určeném obydlí v pracovních dnech (tj. v ostatních dnech kromě dnů pracovního klidu a pracovního volna).“¹²³

Shodně se současnou právní úpravou obsaženou v § 60 odst. 3 TrZ byly i v původním znění § 60 odst. 3 TrZ upraveny důležité důvody bránící odsouzenému ve výkonu trestu domácího vězení, tj. výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku onemocnění odsouzeného, tedy výjimečné situace, které mohou během výkonu trestu domácího vězení nastat a ve

¹²¹ ŠÁMAL, Pavel; VOKOUN, Rudolf; NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1.1.2010*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. s. 105.

¹²² ŠČERBA, Filip. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*. 2012, č. 1, s. 3.

¹²³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 317.

kterých lze nedodržení stanovených povinností omluvit. Soud mohl rovněž, stejně jako dnes, umožnit odsouzenému navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.¹²⁴

Nejvyšší soud se ve své zprávě ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012, zhodnotil novelizaci trestního zákoníku provedenou zákonem č. 330/2011 Sb., kterým bylo vypuštěno původní znění ustanovení § 60 odst. 3 TrZ a nahrazeno povinností soudu podle § 60 odst. 4 TrZ stanovit časové období, ve kterém je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části, jako nepromyšlenou a zbytečnou. Jak bylo zjištěno, soudy využívají možnost individualizace uloženého trestu domácího vězení jen v minimální míře. V rozhodnutích nejčastěji stanoví standardní rozsah zdržování se pachatele v určeném obydlí tak, jak jej upravovat § 60 odst. 3 TrZ před provedenou novelizací. Vzhledem k tomu, že tato změna právní úpravy trestu domácího vězení je kritizována jak ze strany teorie, tak praxí, navrhlo trestní kolegium Nejvyššího soudu, aby při nejbližší novelizaci trestního zákoníku byla do § 60 odst. 4 TrZ doplněna následující věta: „*Nestanoví-li soud v rozsudku jinak, trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20:00 hodin do 05:00 hodin, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění; zdravotnické zařízení je povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit.*“¹²⁵

¹²⁴ Blíže viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 720-722.

¹²⁵ Tyto závěry uvedl Nejvyšší soud ve své zprávě ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012, kterou vydal v souvislosti s provedením průzkumu aplikační praxe soudů, jehož cílem bylo zjistit aktuální soudní praxi v oblasti využívání alternativních trestů a její vliv na počty krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody.

4.1.4 Přeměna trestu domácího vězení v trest odnětí svobody

Pro případ, že odsouzený nevykoná trest domácího vězení v souladu se stanovenými podmínkami, je ustanovením § 61 TrZ upravena možnost soudu rozhodnout o uložení sekundární sankce, a to i během doby stanovené pro výkon trestu domácího vězení. Principem sekundární sankce trestu domácího vězení je jeho přeměna, příp. přeměna jeho nevykonaného zbytku, v trest odnětí svobody. Důvody pro rozhodnutí soudu o uložení sekundární sankce stanoví § 61 TrZ alternativně. Patří mezi ně jednání pachatele, kterým se v době od odsouzení, tj. od právní moci odsuzujícího rozsudku, resp. jeho výroku o trestu, do skončení výkonu trestu domácího vězení vyhýbá nástupu výkonu trestu,¹²⁶ bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu domácího vězení,¹²⁷ jinak maří výkon trestu¹²⁸ nebo zaviněně nevykonává ve stanovené době uložený trest.

Zákonnými důvody, pro které může soud rozhodnout o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, je postiženo jak jednání pachatele před započítáním vlastního výkonu trestu domácího vězení, tak porušování podmínek v průběhu již započatého výkonu uloženého trestu. Ve všech případech se musí jednat o porušení zaviněné odsouzeným. Překážky, které odsouzený nezpůsobil, v jejichž důsledku však nemohl trest domácího vězení včas a řádně vykonávat, nemohou být přisuzovány k jeho tíži (např. pokud soud ve vykonávacím řízení nerozhodl o počátku a místě výkonu trestu domácího vězení). Taxativní výčet důvodů pro přeměnu trestu domácího vězení v trest odnětí svobody nezahrnuje povinnost odsouzeného vést řádný život, resp. porušení této povinnosti odsouzeným. Povinnost odsouzeného k vedení řádného života během výkonu trestu domácího vězení nelze dovodit ani z jiného ustanovení trestního zákoníku. V praxi tak např. může nastat situace, kdy odsouzený při výkonu trestu domácího vězení spáchá další trestný čin, soud však nebude oprávněn rozhodnout o uložení sekundární sankce, neboť odsouzený nenaplnil svým jednáním žádnou z

¹²⁶ Např. jednání odsouzeného, kdy se svévolně vzdálí na delší dobu z místa svého trvalého pobytu nebo změni místo svého pobytu, aniž by o této skutečnosti informoval soud nebo probačního úředníka, a tím ohrozí řádné zahájení výkonu trestu domácího vězení, aniž by mu v tom bránila nějaká objektivní překážka.

¹²⁷ Zejména jednání odsouzeného, kdy se svévolně vzdálí z místa výkonu trestu domácího vězení, tj. z určeného obydlí nebo jeho části, v době, kde se zde má zdržovat, nebo porušování uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností.

¹²⁸ Jedná se zejména o případy, kdy se odsouzený odmítne podrobit kontrole prováděné probačním úředníkem, neumožní mu vstup do svého obydlí nebo jeho části, nebo mu neposkytne jinou potřebnou součinnost, tj. jiné chování odsouzeného, které má negativní vliv na výkon trestu domácího vězení.

taxativních podmínek uvedených v § 61 TrZ pro rozhodnutí soudu o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody a trest domácího vězení tak zůstane nadále v platnosti, ačkoliv odsouzený zjevně svým jednáním prokázal, že alternativní trest pro něj nebyl dostatečně přísnou sankcí a logickým důsledkem jeho jednání by mělo být uložení sekundární sankce. Absence povinnosti odsouzeného vést řádný život nebyla doposud odstraněna žádnou provedenou novelizací a lze ji považovat za podstatný nedostatek současné právní úpravy trestu domácího vězení.¹²⁹ Některé jiné nedostatky původní právní úpravy trestu domácího vězení související s podmínkami uložení sekundární sankce byly odstraněny novelou trestního zákoníku provedenou zákonem č. 330/2011 Sb. Podle původní právní úpravy § 61 TrZ nebylo mezi důvody pro uložení sekundární sankce zahrnuto jednání odsouzeného, kterým by porušil slib poskytnout při výkonu kontroly veškerou potřebnou součinnost, tj. např. situace, kdy by odsouzený odmítl umožnit probačnímu úředníkovi vstup do jeho obydlí za účelem kontroly výkonu trestu domácího vězení, nebo by neumožnil instalaci elektronického monitorovacího zařízení, nebo by takové zařízení záměrně zničil apod. V takových případech nemohl soud rozhodnout o uložení sekundární sankce, neboť podle ustanovení § 61 TrZ, ve znění před novelou, nebyly pro takové rozhodnutí splněny podmínky. Reálně tak hrozilo nebezpečí, že odsouzený úmyslně odmítne poskytnout součinnost, ale sekundární sankci nebude přesto možné uložit. Dodržení slibu podle § 60 odst. 1 písm. b) TrZ nebylo přímo vynutitelné a odsouzený ho tak mohl složit právě s vědomím jeho nevynutitelnosti. Ačkoliv porušení slibu odsouzeným není ani v současné právní úpravě výslovně stanoveným důvodem přeměny trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, lze takové jednání odsouzeného subsumovat pod „jiné maření výkonu trestu“, které je důvodem uložení sekundární sankce od účinnosti novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 330/2011 Sb.

Dodržování soudem uložených a zákonem stanovených podmínek výkonu trestu domácího vězení a průběh výkonu trestu kontroluje soud prostřednictvím zpráv od probačního úředníka. Ten sleduje chování odsouzeného a v případě zjištěného nedodržování stanovených podmínek o tom bezodkladně informuje soud, který výkon trestu domácího vězení nařídil. Po vyhodnocení sdělených skutečností soud rozhodne,

¹²⁹ U jiných alternativních trestů je přitom vedení řádného života podmínkou, resp. předpokladem jejich výkonu. Jestliže pachatel nevede řádný život, je takové jeho jednání důvodem k uložení sekundární sankce např. u trestu obecně prospěšných prací (§ 65 odst. 2 TrZ).

zda přemění trest domácího vězení v trest odnětí svobody nebo zda vzhledem k menší závažnosti porušení stanovených podmínek výkonu trestu ještě odsouzeného ponechá v domácím vězení. I přesto, že ustanovení § 61 TrZ neupravuje institut výjimečného ponechání trestu domácího vězení v platnosti jako je tomu např. v právní úpravě trestu obecně prospěšných prací (§ 65 odst. 3 TrZ) nebo podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody (§ 83 odst. 1 TrZ), lze vzhledem k fakultativní povaze rozhodnutí soudu o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody ponechat trest domácího vězení v platnosti, ačkoliv odsouzený zavdává příčinu k uložení sekundární sankce. Možnost soudu posoudit každý případ individuálně a rozhodnout o uložení sekundární sankce na základě vlastního uvážení má odstraňovat přílišnou tvrdost právní úpravy ve výjimečných odůvodněných případech, ve kterých by přeměna trestu domácího vězení v trest odnětí svobody představovala nepřiměřeně přísný postup vůči odsouzenému.¹³⁰ Nastane-li tedy některý z důvodů přeměny trestu domácího vězení v trest odnětí svobody uvedený v § 61 TrZ, je na úvaze soudu, zda v konkrétním případě posoudí chování odsouzeného jako tak závažné porušení stanovených podmínek domácího vězení, že bude na místě tento trest přeměnit v trest odnětí svobody, nebo zda ponechá uložený trest domácího vězení nadále v platnosti. Fakultativní povahou tohoto ustanovení je posílena možnost soudní individualizace trestu. Soud nemusí trest domácího vězení přeměnit ani v případě, kdy jsou pro přeměnu splněny zákonné podmínky.

Pokud soud rozhodne o přeměně trestu domácího vězení nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody, současně vždy rozhodne i o způsobu jeho výkonu, tedy o zařazení odsouzeného do některého z typů věznic,¹³¹ a o délce trestu odnětí svobody. Při stanovení délky trestu odnětí svobody je soud vázán zákonným přepočtovým pravidlem, podle kterého se každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení počítá ze jeden den odnětí svobody.¹³²

V souvislosti s ukládáním sekundární sankce při nedodržování stanovených podmínek trestu domácího vězení rozhodoval Nejvyšší soud o přípustnosti současného

¹³⁰ Viz ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 322-324.

¹³¹ Zde se uplatní obecná ustanovení pro zařazení pachatele do některého ze čtyř typů věznic podle § 56 TrZ.

¹³² K přeměně trestu domácího vězení blíže viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 831-835.

uznání odsouzeného vinným přečinem maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. g) TrZ. Ve svém rozsudku ze dne 28.5.2013, sp. zn. 11 Tz 17/2013, Nejvyšší soud uvedl, že má za to, že s ohledem na zákonnou právní úpravu v § 61 TrZ, která výslovně postihuje mařící jednání pachatele, je vyloučeno, aby toto jeho jednání, které samo o sobě nenaplnuje znaky skutkové podstaty žádného jiného trestného činu, bylo možno posuzovat jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. g) TrZ s tím, že ze strany obviněného jde o jednání, kterým došlo ke zmaření výkonu nebo účelu trestu domácího vězení. „*Jestliže zákon v souvislosti s výkonem určitého druhu trestu výslovně stanoví důsledky („sankci“) pro případ, že pachatel uložený trest v určené lhůtě zaviněně nevykonává nebo zaviněně porušuje z něj vyplývající povinnosti či stanovené podmínky, popřípadě i jinak se dopouští jednání mařícího jeho výkon (srov. např. ustanovení § 69 odst. 2, 3 tr. zákoníku ohledně náhradního trestu odnětí svobody v případě peněžitého trestu, ustanovení § 65 tr. zákoníku o přeměně trestu obecně prospěšných prací a dále i současné znění ustanovení § 61 tr. zákoníku o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody), pak nelze zároveň vyvozovat jeho trestní odpovědnosti za toto mařící jednání pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku.*¹³³ *I když obviněný, kterému byl uložen trest domácího vězení, mařil výkon tohoto trestu např. tím, že se ve stanovené době nezdržoval v určeném obydlí, nemohl již tímto samotným mařícím jednáním zmařit výkon trestu domácího vězení a dopustit se tak jednání uvedeného v § 337 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku o trestném činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, neboť v takovém případě trestní zákoník upravuje postupy, jimiž se zajišťuje jiný způsob provádění dalšího výkonu trestu. U trestu domácího vězení jde o rozhodnutí podle § 61 tr. zákoníku o jeho přeměně v trest odnětí svobody, resp. podle úpravy účinné do 30.11.2011 o nařízení náhradního trestu odnětí svobody.*¹³⁴ *Obviněný, jemuž byl uložen trest domácího vězení a který porušil podmínky jeho výkonu, tak nemohl tímto jednáním naplnit znaky skutkové podstaty trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. g) TrZ, neboť v takovém případě trestní zákoník upravuje postup,*

¹³³ Jednání spočívající ve zmaření výkonu nebo účelu trestu bylo zařazeno v ustanovení § 337 odst. 1 TrZ pod písm. f). V důsledku novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 494/2012 Sb. je toto jednání aktuálně zařazeno v § 337 odst. 1 TrZ pod písm. g).

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.5.2013, sp. zn. 11 Tz 17/2013. Dostupné z WWW: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxexzu>.

kterým se zajišťuje jiný způsob vykonání tohoto trestu, a to jeho poměrná přeměna v nepodmíněný trest odnětí svobody.

Model sekundární sankce trestu domácího vězení spočívající v jeho přeměně v trest odnětí svobody podle zákonem stanoveného přepočtového pravidla byl zakotven v trestním zákoníku novelou provedenou zákonem č. 330/2011 Sb. s účinností od 1.12.2011. V původním znění § 61 TrZ byl trest domácího vězení koncipován jako tzv. trest s náhradou, kdy pro případ zmaření uloženého trestu domácího vězení, tj. nedodržení jeho zákonných podmínek, následovalo uložení sekundární sankce v podobě náhradního trestu odnětí svobody. Délku náhradního trestu odnětí svobody stanovil soud již v odsuzujícím rozsudku, a to na dobu nejvýše jednoho roku.¹³⁵ V případě splnění podmínek pro uložení náhradního trestu odnětí svobody rozhodoval soud vždy o výkonu celého náhradního trestu odnětí svobody tak, jak byl stanoven odsuzujícím rozsudkem, nikoliv jen o jeho poměrné části. Cílem takové právní úpravy bylo hrozbou výkonu celého náhradního trestu odnětí svobody motivovat odsouzeného k řádnému výkonu trestu domácího vězení.

Nedá se jednoznačně určit, který z modelů sekundárního sankcionování postihoval odsouzené citelněji a jevil se z jejich pohledu jako přísnější. Náhradní trest odnětí svobody bylo možné uložit v maximální délce jednoho roku. Soud přitom při zmaření trestu domácího vězení vždy rozhodoval o výkonu celého náhradního trestu odnětí svobody v takové délce, v jaké o něm bylo rozhodnuto v odsuzujícím rozsudku. Současná právní úprava stanoví pro uložení trestu odnětí svobody přepočtové pravidlo, kterým garantuje odsouzenému, že nevykoná více, než co mu bylo původně uloženo, tj. v případě nerespektování stanovených podmínek domácího vězení vykoná zbytek uloženého trestu ve věznici, místo v určeném obydlí, nehrozí mu však „prodloužení“ trestu. Za výhodu tohoto modelu sekundárního sankcionování lze považovat proporcionalitu mezi dobou řádně vykonaného trestu domácího vězení a dobou, po kterou bude odsouzený vykonávat trest odnětí svobody jako sankci za porušení stanovených podmínek domácího vězení. Původní právní úprava výkonu celého náhradního trestu odnětí svobody by se mohla zdát nepřiměřeně tvrdá např. v situaci,

¹³⁵ Podle současné právní úpravy je možné uložit trest odnětí svobody jako sekundární sankci trestu domácího vězení v maximální délce dvou let, a to v takovém případě, kdy by byl trest domácího vězení pachateli uložen v maximální možné výměře dvou let a do rozhodnutí soudu o jeho přeměně v trest odnětí svobody by nebylo započato s jeho výkonem.

kdy by odsouzenému zbývalo vykonat jen měsíc nebo týden trestu domácího vězení. Nevýhodou současného modelu sekundárního sankcionování je však zřejmě nedostatečná motivace odsouzeného k dodržování podmínek trestu domácího vězení. „Odsouzený totiž vlastně dopředu ví, že pokud v rámci domácího vězení (např. jednorocního) několikrát poruší svou povinnost zdržovat se ve svém obydlí, hrozí mu jen krátkodobé nepodmíněné odnětí svobody, neboť soud zpravidla nerozhodne o přeměně okamžitě poté, co odsouzený k takovému rozhodnutí zavedl příčinu. Tento systém tak na odsouzeného nevytváří dostatečný tlak, aby svou základní povinnost spojenou s domácím vězením respektoval, tedy aby si občas během výkonu trestu „neodskočil“ mimo své obydlí (a to třeba i za účelem nějaké protiprávní činnosti).“¹³⁶

Podle mého názoru byla z pohledu odsouzeného přísnější původní právní úprava, která jako sekundární sankci za nedodržování stanovených podmínek domácího vězení umožňovala soudu prodloužit uložený trest domácího vězení o náhradní trest odnětí svobody v předem stanovené a odsouzenému známé výměře. Odsouzenému hrozilo vykonání celého náhradního trestu odnětí svobody bez ohledu na již vykonanou část uloženého trestu domácího vězení. Taková právní úprava působila na odsouzeného jako motivace trest domácího vězení vykonat bez porušení podmínek stanovených pro jeho výkon a v tomto smyslu ji lze považovat za efektivnější. Účinná hrozba sekundární sankce je důležitým znakem všech alternativních trestů, proto by právní úprava sekundárního sankcionování neměla být zmírňována, ale spíše naopak. Vzhledem k tomu, že uložení alternativního trestu je vždy pro pachatele určitou benevolencí ze strany soudu, mělo by být porušení jeho podmínek adekvátně tomu potrestáno přísnou sekundární sankcí. Možnost přísnějšího potrestání odsouzeného v případě porušení stanovených podmínek domácího vězení navíc posiluje autoritu uloženého trestu. Pokud není hrozba sekundární sankce pro odsouzeného dostatečně odstrašující od porušování podmínek uloženého trestu, resp. dostatečně motivující k jejich dodržování, nemůže být trest domácího vězení odsouzeným vnímán jako dostatečně přísná sankce, a tudíž ani jako důvod jej řádně vykonávat. A priori tak k němu bude v tomto smyslu přistupovat a trest domácího vězení nebude plnit funkci plnohodnotné trestní sankce s nezbytnou mírou represe. Původní právní úprava § 61 TrZ se tak podle mého názoru jevila z pohledu odsouzeného jako přísnější a lze ji považovat za efektivnější. Změnu

¹³⁶ ŠČERBA, Filip. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*. 2012, č. 1, s. 3.

stávajícího znění § 61 TrZ a opětovně zavedené náhradního trestu odnětí svobody navrhl také Nejvyšší soud ve své zprávě ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012, ve které uvedl, že sekundární sankce v podobě náhradního trestu odnětí svobody je podstatně vhodnější než poměrná přeměna podle platné a účinné právní úpravy.¹³⁷

¹³⁷ Blíže viz Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010-2011 (Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012). [cit. 31.5.2014]. Dostupné z WWW: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxezz152he>.

4.1.5 Trest domácího vězení jako sekundární sankce jiných alternativních trestů

Možnost aplikace trestu domácího vězení byla novelou trestního zákoníku provedenou zákonem č. 330/2011 Sb. rozšířena i na pachatele odsouzené k trestu obecně prospěšných prací (§ 62 a násl. TrZ), kteří porušují jeho podmínky. Důvody, pro které lze pachateli odsouzenému k trestu obecně prospěšných prací uložit sekundární sankci, jsou taxativně vymezeny v § 65 odst. 2 TrZ. Ten stanoví, že trest obecně prospěšných prací může soud přeměnit, jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu obecně prospěšných prací, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně tento trest ve stanovené době nevykonává. V těchto případech může soud přeměnit trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek za podmínek § 60 odst. 1 TrZ v trest domácího vězení (§ 65 odst. 2 písm. a) TrZ).¹³⁸ Při rozhodování o přeměně trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení je soud vázán zákonným přepočtovým pravidlem, podle kterého se každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací počítá za jeden den domácího vězení.

Postup soudu v případě porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení, který byl uložen odsouzenému jako sekundární sankce za nedodržování podmínek trestu obecně prospěšných prací, není trestním zákoníkem upraven. Je tedy nutné vycházet z právní úpravy trestu domácího vězení a postupovat v takovém případě podle ustanovení § 61 TrZ, tj. přeměnit trest domácího vězení v trest odnětí svobody. Původně byl postup soudu pro případ porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení upraven v § 65 odst. 2 písm. a) TrZ tak, že soud pro případ zmaření výkonu trestu domácího vězení uložil odsouzenému náhradní trest odnětí svobody, jehož výměru stanovil v rozhodnutí, kterým odsouzenému uložil sekundární sankci domácího vězení. Ustanovení § 65 TrZ bylo v tomto znění paradoxně uzákoněno stejnou novelou, kterou byl model náhradního trestu odnětí svobody v § 61 TrZ opuštěn a nahrazen institutem

¹³⁸ Přeměna trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení je jednou ze tří, resp. čtyř variant, jak může soud postupovat v případě porušení podmínek uloženého trestu obecně prospěšných prací. Podle § 65 odst. 2 písm. b) TrZ může soud v takovém případě přeměnit trest obecně prospěšných prací v peněžitý trest, podle § 65 odst. 2 písm. c) TrZ může soud přeměnit trest obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody a podle § 65 odst. 3 TrZ může soud trest obecně prospěšných prací výjimečně ponechat v platnosti.

přeměny trestu domácího vězení v trest odnětí svobody. Tento postup tak byl zcela nelogický a nekoncepční. Důvodová zpráva provedení této změny nijak nevysvětluje.

Trest domácího vězení lze jako sekundární sankci uložit rovněž pachatelům, kteří ve stanovené lhůtě nevykonají peněžitý trest (§ 67 a násl. TrZ). Možnost aplikace trestu domácího vězení na tento okruh pachatelů byla uzákoněna novelou trestního zákoníku provedenou zákonem č. 390/2012 Sb.¹³⁹ Trest domácího vězení lze jako sekundární sankci uložit stejně jako u trestu obecně prospěšných prací za podmínek § 60 odst. 1 TrZ. Pokud pachatel v době od přeměny peněžitého trestu v trest domácího vězení do skončení výkonu tohoto trestu nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu domácího vězení, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky jeho výkonu, jinak maří jeho výkon nebo zaviněně tento trest ve stanovené době nevykonává, postupuje soud podle ustanovení § 69 odst. 3 TrZ a uložený trest domácího vězení přemění v náhradní trest odnětí svobody, který byl pachateli stanoven v okamžiku uložení peněžitého trestu pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán. V případě porušení podmínek uložené sekundární sankce, tj. trestu domácího vězení, tedy soud rozhodne o jeho přeměně v náhradní trest odnětí svobody, který pachateli stanovil již v rozhodnutí, kterým ho odsoudil k peněžitému trestu.

¹³⁹ Vedle přeměny peněžitého trestu v trest domácího vězení podle ustanovení § 69 odst. 2 písm. a) TrZ může soud rozhodnout také o jeho přeměně v trest obecně prospěšných prací podle § 69 odst. 2 písm. b) TrZ.

4.1.6 Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení a aplikace institutu domácího vězení při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Zcela nový institut přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení byl novelou trestního zákoníku provedenou zákonem č. 390/2012 Sb. s účinností od 1.10.2012 zakotven v ustanovení § 57a TrZ. Dopadá na okruh pachatelů, kterým byl uložen nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněn trest odnětí svobody za přečin, pokud již vykonali alespoň polovinu takového trestu. Předpokladem a zároveň podmínkou rozhodnutí soudu o přeměně zbytku trestu odnětí svobody v trest domácího vězení je, že odsouzený po právní moci rozsudku, kterým mu byl uložen trest odnětí svobody, prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Při rozhodování soud přihlíží zejména k chování odsouzeného a k plnění jeho povinností ve výkonu trestu odnětí svobody. Rozhodnutí soudu o přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení je rozhodnutím fakultativním. Závisí tedy na úvaze soudu, zda v konkrétním případě shledá podmínky pro postup podle § 57a TrZ a zmírní odsouzenému formu výkonu trestu. Při přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení je soud vázán zákonným přepočtovým pravidlem, podle kterého se každý den nevykonaného zbytku trestu odnětí svobody počítá za jeden den trestu domácího vězení. Důsledkem rozhodnutí soudu o přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení je změna formy výkonu trestu, jeho původní výměra však zůstává nezměněná. Rozhodnutí soudu neovlivní délku původně uloženého trestu odnětí svobody, neboť maximální výměrou trestu domácího vězení v § 60 odst. 1 TrZ, tj. výměrou dvou let, není soud v případě rozhodování podle § 57a TrZ vázán. Odsouzený je i nadále povinen uložený trest vykonat v celé původně stanovené výměře, namísto ve věznici jej však bude vykonávat v soudem určeném obydlí nebo jeho části, tedy např. v domácím prostředí.

Ustanovením § 88 odst. 2 TrZ ve spojení s § 89 odst. 2 TrZ jsou stanoveny podmínky podmíněného propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody za současného uložení domácího vězení. Tato právní úprava se týká okruhu pachatelů odsouzených za přečin, kteří prokáží svým vzorným chováním a plněním svých povinností, že dalšího výkonu trestu není třeba. O jejich podmíněném propuštění na svobodu lze rozhodnout i předtím, než vykonají polovinu uloženého nebo podle

rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody. Pokud soud rozhodne o podmíněném propuštění odsouzeného, který splňuje výše uvedené podmínky, stanoví mu zkušební dobu a současně mu může uložit povinnost zdržovat se ve zkušební době ve stanoveném časovém období ve svém obydlí nebo jeho části. Celková doba trvání určeného pobytu podmíněně propuštěného v obydlí nesmí podle § 89 odst. 3 TrZ přesáhnout jeden rok, a to bez ohledu na délku stanovené zkušební doby. Na rozdíl od právní úpravy přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení podle § 57a TrZ zde odsouzenému není uložen trest domácího vězení, pouze je mu stanovena povinnost dodržovat ve stanovené zkušební době, příp. v její části, režim domácího vězení, tj. zdržovat se ve stanovené době v určeném obydlí nebo jeho části. Nejedná se tedy o zmírnění způsobu výkonu trestu, kdy trest je vykonán v celém rozsahu a změní se pouze jeho forma, ale o podmíněně propuštění odsouzeného na svobodu za současného fakultativního uložení povinnosti dodržovat režim domácího vězení.

Podmínky obou institutů jsou vymezeny obdobně. Lze je považovat za dvě možnosti odsouzeného jak se dříve, než uplyne doba uloženého trestu, dostat z výkonu trestu odnětí svobody. Rozdíl mezi oběma instituty lze spatřovat v obligatorní, resp. fakultativní povaze zákonných ustanovení. Zatímco ustanovení § 88 odst. 2 TrZ ve spojení s § 89 odst. 2 TrZ upravuje možnost soudu uložit odsouzenému povinnost dodržovat ve zkušební době režim domácího vězení, v případě rozhodnutí podle § 57a TrZ uloží soud trest domácího vězení vždy. Další rozdíl mezi oběma ustanoveními lze spatřovat v přísnosti podmínek pro jejich aplikaci. Právní úprava podmíněného propuštění v § 88 odst. 2 TrZ vyžaduje, aby odsouzený prokázal svým vzorným chováním a plněním svých povinností, že dalšího výkonu trestu není třeba, zatímco pro přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení podle § 57a TrZ postačí, když odsouzený svým chováním a plněním svých povinností prokáže polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Z hlediska důsledků aplikace uvedených ustanovení pro odsouzeného však lze považovat za přísnější institut přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení podle § 57a TrZ, neboť zde se jedná o pouhé zmírnění formy výkonu trestu, kdy odsouzený i nadále trest vykonává, zatímco podle § 88 odst. 2 TrZ je výkon trestu předčasně ukončen a odsouzený je propuštěn na svobodu, kde jsou mu stanoveny na zkušební dobu určité povinnosti.

Otázka, v jakých případech aplikovat § 57a TrZ a v jakých § 88 odst. 2 TrZ, tedy praktický rozdíl mezi oběma ustanoveními, není zcela zřejmý. Právní úprava obsažená v § 88 odst. 2 TrZ bude pravděpodobně i nadále stěžejní a § 57a TrZ bude aplikován ve specifických případech konkrétních odsouzených.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Blíže viz VICHEREK, Roman. Dopady novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 390/2012 Sb. *Trestní právo*. 2013, č. 7-8, s. 23-26.

4.2 Trestní opatření domácího vězení v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže¹⁴¹ a trest domácího vězení ukládaný pachatelům ve věku blízkém věku mladistvých

Mladiství pachatelé jsou specifickou kategorií pachatelů, která se od dospělých pachatelů odlišuje zejména nižší rozumovou a mravní vyspělostí a zároveň vyšší pravděpodobností jejich úspěšné resocializace. Vzhledem k nízkému věku mladistvých pachatelů¹⁴² lze očekávat, že výchovný účinek uložené sankce bude mít pozitivní vliv nejen na ně samotné, ale i na jejich budoucí život. Pro tyto odlišnosti je trestání mladistvých upraveno zvláštním zákonem, který zohledňuje specifika mladistvých pachatelů a klade větší důraz na výchovně-preventivní působení uložené sankce, než je tomu u dospělých pachatelů.

Právním následkem provinění, tj. trestného činu spáchaného mladistvým (§ 6 odst. 1 ZSM), je uložení opatření. ZSM rozlišuje opatření trojího druhu - výchovná, ochranná a trestní.¹⁴³ „*Trestní opatření patří mezi trestněprávní následky provinění mladistvých a současně představují právní prostředky k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže (§1 odst. 2), a proto tvoří nedílnou součást systému opatření ukládaných mladistvým za spáchaná provinění.*“¹⁴⁴ Výčet trestních opatření, která lze mladistvým pachatelům uložit, je uveden v § 24 odst. 1 ZSM, který pod písm. g) uvádí trestní opatření domácího vězení. „*Právní rámec pro uplatnění tohoto trestního opatření vůči mladistvým je v zásadě dán trestním zákoníkem – zvláště pak jeho ustanoveními § 60 a 61 – neboť zákon o soudnictví ve věcech mládeže ohledně něj nemá žádnou úpravu, která by tato ustanovení modifikovala.*“¹⁴⁵

Při ukládání trestního opatření domácího vězení mladistvému pachateli a při stanovení jeho výměry a obsahu, by měl soud zohlednit zejména věk konkrétního

¹⁴¹ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴² Za mladistvého označuje ZSM toho, kdo v době spáchaní provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku (§ 2 odst. 1 písm. c) ZSM).

¹⁴³ Blíže k opatřením ukládaným mladistvým viz např. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Vyd. 3. Praha : Leges, 2013. s. 477-500; dále NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 6. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 526-547.

¹⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; SOTOLÁŘ, Alexander; HRUŠÁKOVÁ, Milana; ŠÁMALOVÁ, Milada. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Vyd. 3. Praha : C. H. Beck, 2011. s. 248.

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; SOTOLÁŘ, Alexander; HRUŠÁKOVÁ, Milana; ŠÁMALOVÁ, Milada. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Vyd. 3. Praha : C. H. Beck, 2011. s. 252.

pachatele a měl by klást důraz především na výchovně-preventivní působení ukládaného trestního opatření. Domácí vězení ukládané mladým lidem velmi omezuje navazování a rozvoj pozitivních sociálních vztahů. Pro mladistvého tak může být trestní opatření domácího vězení objektivně přísnější sankcí, než pro dospělého pachatele. Uložení trestního opatření domácího vězení by zejména nemělo ohrozit zapojení mladistvého v zájmových kroužcích, sportovních klubech nebo jiných aktivitách, které pozitivně působí na jeho rozvoj, nebo působit jako překážka utváření sociálních vazeb a okruhu přátel mladistvého. Nevhodně uložené trestní opatření by mohlo mít negativní vliv na neukončený rozumový a mravní vývoj mladistvého pachatele, proto by jej soud měl uložit až po důkladném zvážení všech okolností.

„Vzhledem k tomu, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže nemá speciální ustanovení o ukládání a výkonu trestu domácího vězení, uplatní se u mladistvých v celém rozsahu právní úprava obsažená v trestním zákoníku (§ 1 odst. 3 ZSM). Z toho lze usuzovat, že u mladistvého se při určování okruhu provinění, za něž lze uložit domácí vězení, nepřihlíží k modifikaci podle § 31 odst. 1 ZSM (obdobně je tomu např. u trestu obecně prospěšných prací).“¹⁴⁶ Okruh provinění, za které lze mladistvému pachateli uložit trestní opatření domácího vězení, tak vychází z ustanovení § 60 TrZ. Mladistvému lze uložit trestní opatření domácího vězení za takové provinění, které by spadalo do kategorie přečinů, pokud by se jednalo o trestný čin spáchaný dospělým, tj. nedbalostní provinění, nebo úmyslná provinění, za která stanoví trestní zákoník trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Současně s trestním opatřením domácího vězení lze mladistvému pachateli uložit také výchovná opatření,¹⁴⁷ která nahrazují přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ve smyslu § 60 odst. 5 TrZ ve spojení s § 48 odst. 4 TrZ ukládaná dospělým pachatelům.

V případě porušení podmínek výkonu uloženého trestního opatření domácího vězení rozhodne soud o jeho přeměně v trestní opatření odnětí svobody podle stejných zásad, jaké jsou stanoveny v § 61 TrZ pro přeměnu trestu domácího vězení v trest odnětí svobody. Mladistvého však lze zařadit k výkonu odnětí svobody pouze do

¹⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 820.

¹⁴⁷ Okruh výchovných opatření včetně podmínek jejich uložení je vymezen v § 15 až 20 ZSM. Jedná se o dohled probačního úředníka (§ 16), probační program (§ 17), výchovné povinnosti (§ 18), výchovná omezení (§ 19) a napomenutí s výstrahou (§ 20).

zvláštního oddělení pro mladistvé nebo do věznice, kde bude vykonávat trest odděleně od ostatních (§ 31 odst. 4 ZSM).

Aby byl mladistvým pachatelům po vykonání trestního opatření domácího vězení usnadněn přechod k normálnímu životu ve společnosti, je ustanovením § 35 odst. 6 ZSM upravena fikce neodsouzení takového pachatele. Po vykonání trestního opatření domácího vězení se na mladistvého hledí, jako by nebyl odsouzen, na rozdíl od dospělých pachatelů odsouzených k trestu domácího vězení, u kterých je nutné odsouzení k trestu domácího vězení zahladit.

Specifickou kategorií pachatelů, kteří již dosáhli věku osmnácti let a nelze je tedy posuzovat podle ustanovení ZSM jako mladistvé, kteří ale zároveň ještě nejsou rozumově, mravně a sociálně natolik vyspělí, aby byli posuzováni jako dospělí pachatelé, tvoří tzv. *mladí dospělí pachatelé*. Pro tento okruh pachatelů stanoví trestní zákoník v oblasti trestání určité modifikace. Pachatelům ve věku blízkém věku mladistvých, tj. ve věku osmnáct až dvacet let, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit samostatně nebo vedle přiměřených omezení a povinností uvedených v § 48 odst. 4 TrZ, též některá z výchovných opatření uvedených v ZSM jinak ukládaných mladistvým pachatelům (§ 60 odst. 6 TrZ). Důsledkem nedodržení takto uloženého výchovného opatření může být rozhodnutí soudu u přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Blíže viz KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 731; k výchovným opatřením ukládaným osobám ve věku blízkém věku mladistvých dále např. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 829-831.

4.3 Právní úprava trestu domácího vězení v trestním řádu¹⁴⁹

V souvislosti se začleněním nového trestu domácího vězení do trestního zákoníku byl zákonem č. 41/2009 Sb. novelizován trestní řád, do kterého byl vložen nový oddíl třetí o výkonu trestu domácího vězení (§ 334a až 334h TŘ). Ustanoveními trestního řádu je v rámci právní úpravy výkonu trestu domácího vězení upraven postup soudu, resp. předsedy senátu¹⁵⁰ při nařízení výkonu trestu domácího vězení (§ 334a TŘ), následná kontrola výkonu trestu zajišťovaná PMS ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému (§ 334b TŘ), včetně jejich postupu v případě nedodržování podmínek výkonu uloženého trestu (§ 334c TŘ). Ke stanovení podrobností kontroly výkonu trestu domácího vězení je ustanovením § 334h TŘ zmocněno Ministerstvo spravedlnosti, které za tímto účelem vydalo vyhlášku č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení. Na ustanovení o kontrole výkonu trestu navazuje § 334g TŘ o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, který upravuje postup pro případ, že by provedenou kontrolou bylo zjištěno nedodržování podmínek výkonu trestu domácího vězení odsouzeným.

Další ustanovení třetího oddílu trestního řádu upravují podmínky odkladu a přerušování výkonu trestu domácího vězení (§ 334d TŘ), změnu podmínek jeho výkonu (§ 334e TŘ), konkrétně změnu místa výkonu trestu, doby, kdy se zde má odsouzený zdržovat a přiměřených omezení a přiměřených povinností. Možnost upuštění od výkonu trestu domácího vězení je upravena v § 334f TŘ.

Procesní úprava výkonu trestu domácího vězení v trestním řádu se plně uplatní i v řízení proti mladistvým, neboť ZSM neobsahuje vlastní speciální úpravu (§ 74 ZSM).

Vedle právní úpravy výkonu trestu domácího vězení v oddílu třetím trestního řádu se trestu domácího vězení týkají i další ustanovení trestního řádu navazující na hmotněprávní úpravu v trestním zákoníku, kdy trest domácího vězení plní funkci sekundární sankce jiných alternativních trestů. Těmi jsou trest obecně prospěšných

¹⁴⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁰ Předseda senátu soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni (a to i kdyby byl trest domácího vězení uložen soudem odvolacím viz § 315 odst. 2 a 3 TŘ) činí všechna rozhodnutí související s výkonem trestu domácího vězení, vyjma rozhodnutí o upuštění od výkonu trestu domácího vězení podle § 334f odst. 1, 2 a 3 TŘ, kde rozhoduje soud. Vzhledem k tomu, že trest domácího vězení lze uložit pachateli za spáchání přečinu, bude ve většině případů rozhodovat samosoudce, neboť ten koná řízení o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let (§ 314a odst. 1 TŘ). Samosoudce má stejná práva a povinnosti jako předseda senátu (§ 314b odst. 4 TŘ).

prací, jehož přeměnu v trest domácího vězení upravuje ustanovení § 340b TŘ, a peněžitý trest (§ 344 odst. 2 TŘ). Ustanovením § 333b TŘ je upravena přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení navazující na hmotněprávní ustanovení § 57a TrZ. Tato ustanovení neupravují vlastní postup soudu, resp. předsedy senátu při nařízení výkonu trestu domácího vězení, pouze v návaznosti na hmotněprávní úpravu uvádějí zpravidla jako jeden z možných postupů přeměnu původně uloženého trestu obecně prospěšných prací, resp. peněžitého trestu, resp. trestu odnětí svobody, v trest domácího vězení. Pokud soud, resp. předseda senátu rozhodne o výkonu trestu domácího vězení v těchto případech, postupuje při nařízení jeho výkonu podle ustanovení § 334a TŘ a následujících.

4.3.1 Nařízení výkonu trestu domácího vězení

Jakmile se rozhodnutí, podle kterého se má trest domácího vězení vykonat, stane vykonatelným, resp. se stane vykonatelným výrok o trestu domácího vězení, je povinností předsedy senátu nařídit výkon trestu domácího vězení. Takovým rozhodnutím, podle kterého se má vykonat trest domácího vězení, může být odsuzující rozsudek či trestní příkaz nebo usnesení, kterým bylo ve vykonávacím řízení rozhodnuto o přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení (§ 57a TrZ ve spojení s § 333b TŘ), o přeměně trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení (§ 65 odst. 2 písm. a) TrZ ve spojení s § 340b TŘ), nebo o přeměně peněžitého trestu v trest domácího vězení (§ 69 odst. 2 písm. a) TrZ ve spojení s § 344 odst. 2 TŘ). Každé takové rozhodnutí soudu musí obligatorně obsahovat výrok o uložení trestu domácího vězení v konkrétní výměře a výrok stanovující časové období, ve kterém je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části (§ 60 odst. 4 TrZ).¹⁵¹ Při stanovení výměry trestu domácího vězení je soud omezen ustanovením § 60 odst. 1 TrZ, který stanoví maximální dobu výkonu trestu v délce dvou let.¹⁵² V případě uložení trestu domácího vězení trestním příkazem je tato maximální výměra trestu domácího vězení zkrácena na polovinu, podle ustanovení § 314e odst. 2 písm. b) TŘ lze trestním příkazem uložit trest domácího vězení do jednoho roku. Fakultativně může rozhodnutí soudu obsahovat i další výroky, např. o uložení přiměřených omezení nebo přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4 TrZ, o povinnosti podle svých sil nahradit škodu nebo odčinit nemajetkovou újmu, kterou odsouzený trestným činem způsobil, o povinnosti vydat trestným činem získané bezdůvodné obohacení (§ 60 odst. 5 TrZ), o uložení některého z výchovných opatření pachateli ve věku blízkém věku mladistvých (§ 60 odst. 6 TrZ), nebo výrok o povolení navštěvovat pravidelné bohoslužby nebo náboženská shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna (§ 60 odst. 4 TrZ).¹⁵³

¹⁵¹ Výrok stanovující časové období, ve kterém je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části, nebyl před novelou trestního zákoníku provedenou zákonem č. 330/2011 Sb. obligatorní součástí rozsudku, neboť zákon v ustanovení § 60 odst. 3 TrZ, ve znění účinném před uvedenou novelou, časové vymezení trestu domácího vězení subsidiárně upravoval (pro případ, že by nedošlo k jeho odlišnému vymezení rozhodnutím soudu). Podle současné právní úpravy by rozhodnutí bez takového výroku nebylo vykonatelné.

¹⁵² Nejvyšší výměrou trestu domácího vězení stanovenou v § 60 odst. 1 TrZ soud není vázán v případě přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení podle § 57a TrZ.

¹⁵³ Blíže viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3830-3831.

Samotnému rozhodnutí o uložení trestu domácího vězení by měla předcházet zpráva probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu. Ačkoliv její vyžádání je zákonnou podmínkou pouze v případě uložení trestu domácího vězení trestním příkazem (§ 314e odst. 4 TR), bylo by vhodné opatřit si takovou zprávu i před rozhodnutím soudu jinak než trestním příkazem, přestože to zákon výslovně nevyžaduje. Z tzv. předběžného šetření prováděného probačním úředníkem může soud získat cenné informace o místě výkonu trestu domácího vězení, o osobních, rodinných, bytových, pracovních a sociálních poměrech obviněného, o jeho postoji k trestu domácího vězení, a učinit si tak závěr o vhodnosti uložení trestu domácího vězení a o jeho následné konkretizaci a individualizaci. Pokud soud vychází z ověřených informací poskytnutých probačním úředníkem, může se vyhnout pozdějšímu problematickému rozhodování např. o změně trestu domácího vězení v důsledku komplikací nastalých v průběhu výkonu nevhodně uloženého trestu. Probační úředník před uložením trestu domácího vězení v rámci předběžného šetření zjišťuje, zda je uložení trestu domácího vězení a jeho následný výkon reálný, zjišťuje skutečnosti, které by uložení trestu a jeho následný výkon vylučovaly nebo podstatně ztěžovaly (např. skutečnost, že obviněný nemá stálé bydliště, že trestná činnost, pro kterou mu má být trest uložen, byla páchána na osobách žijících s obviněným ve společné domácnosti, že obviněný vyžaduje intenzivní lékařskou péči apod.). Probační úředník vychází při posuzování vhodnosti uložení trestu domácího vězení především z informací, které mu sdělí obviněný při konzultacích, a z poznatků získaných při návštěvě obviněného v místě jeho bydliště.¹⁵⁴ Po provedeném šetření vydá probační úředník stanovisko, zda doporučuje trest domácího vězení konkrétnímu obviněnému uložit či nikoliv.¹⁵⁵ S tímto stanoviskem musí být obviněný seznámen a má právo se k němu vyjádřit. Pro rozhodnutí soudu o uložení trestu domácího vězení jsou informace o obviněném a jeho poměrech nezbytné. Pokud je soud získá prostřednictvím probačního úředníka, vyhne se tak nutnosti opatřit si je vlastním šetřením a současně umožní probačnímu úředníkovi navázat kontakt s obviněným, u kterého bude později provádět kontrolu výkonu uloženého trestu. Soud

¹⁵⁴ Při zjišťování informací o odsouzeném musí probační úředník postupovat v souladu s pokynem ředitele PMS ČR č. 4/2010, *Metodický postup úředníků a asistentů Probační a mediační služby ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení.*

¹⁵⁵ Tzv. stanovisko PMS k možnosti výkonu trestu domácího vězení.

může uložit probačnímu úředníkovi i plnění dalších úkolů ve vztahu k obviněnému, např. opatřit písemný slib obviněného, který je zákonnou podmínkou uložení trestu domácího vězení vyžadovanou ustanovením § 60 odst. 1 písm. b) TrZ. Před podpisem písemného slibu je podle ustanovení § 34 JŘ třeba obviněnému vysvětlit podstatu výkonu a kontroly trestu domácího vězení, způsob součinnosti obviněného a jaká omezení jsou pro něho a pro osoby žijící s ním ve společném obydlí s tímto trestem spojena. Také toto poučení může obviněnému na žádost soudu poskytnout probační úředník, se kterým obviněný podepisuje slib.

Pokud následuje nařízení výkonu trestu domácího vězení bez prodloužení po právní moci rozhodnutí, kterým byl trest domácího vězení uložen, může předseda senátu využít informace získané probačním úředníkem v rámci předběžného šetření i v této fázi rozhodování a při nařízení výkonu trestu domácího vězení z nich znovu vycházet. Pro soud je takový postup hospodárný a efektivní. Pokud by nařízení výkonu trestu domácího vězení bezprostředně nenavazovalo na rozhodnutí o uložení trestu, bylo by pro časový odstup vhodné zjištěné informace znovu ověřit (zejména informace o osobních a rodinných poměrech odsouzeného, o místě výkonu zaměstnání a možnostech dopravy do zaměstnání apod.). Pokud by soud nepřistoupil ke spolupráci s probačním úředníkem před rozhodnutím, kterým obviněnému uložil trest domácího vězení, bude nezbytné navázat spolupráci v době po uložení trestu a před nařízením jeho výkonu, aby si tak předseda senátu opatřil informace nezbytné pro nařízení výkonu trestu.^{156, 157}

Jakmile předseda senátu disponuje potřebnými informacemi o odsouzeném a jeho poměrech, nařídí výkon uloženého trestu domácího vězení (formou opatření). K nařízení výkonu trestu domácího vězení přistoupí předseda senátu ihned po vykonatelnosti rozhodnutí, podle kterého se má trest domácího vězení vykonat, aby byla dodržena zásada rychlosti a bezodkladnosti výkonu uloženého trestu.¹⁵⁸ Nařízení výkonu trestu domácího vězení, ve kterém předseda senátu určí počátek a místo výkonu

¹⁵⁶ Informace zjištěné v této fázi spolupráce se soudem, resp. s předsedou senátu shrne probační úředník do tzv. *projednání podmínek výkonu trestu domácího vězení*.

¹⁵⁷ Více ke spolupráci soudu, resp. předsedy senátu s probačním úředníkem viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3832-3836.

¹⁵⁸ K vykonávacímu řízení a jeho zásadám viz např. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. Vyd. 3. Praha : Leges, 2013. s. 776-790; dále MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007. s. 1003-1009; dále CÍSAŘOVÁ, Dagmar; FENYK, Jaroslav; GRÍVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. Vyd. 5. Praha : ASPI, 2008. s. 705-713.

trestu, zašle předseda senátu odsouzenému a příslušnému středisku PMS.¹⁵⁹ Počátek výkonu trestu domácího vězení stanoví předseda senátu tak, aby si odsouzený mohl obstarat své záležitosti, zejména rodinné a pracovní. Pro možnost dostatečné individualizace uloženého trestu není zákonem stanovena jednotná lhůta pro všechny odsouzené. Předseda senátu může svým rozhodnutím reagovat na okolnosti konkrétního případu a stanovit počátek výkonu trestu tak, aby byl ukládaný trest pro odsouzeného přiměřený. „Zákonodárce blíže nevymezil nejzazší lhůtu, kterou může předseda senátu poskytnout. Lze ovšem dovodit z obecných zásad ovládajících vykonávací řízení a vlastně i celé trestní právo, že trest má přijít co nejdříve po spáchání činu, tedy i co nejdříve po odsouzení, aby se mohl plně rozvinout jeho výchovný účinek na odsouzeného. Poskytnutí lhůty k obstarání vlastních záležitostí odsouzeného je tedy výjimkou z jinak obecně platné zásady rychlosti a bezodkladnosti výkonu trestu, a proto nesmí dojít k situaci, že by v konkrétním případě s odvoláním na tuto výjimku byla uvedená zásada zcela popřena.“¹⁶⁰ Lhůta poskytnutá odsouzenému k obstarání jeho záležitostí musí být přiměřená, tj. vyměřená v řádu dnů nebo týdnů a neměla by výrazně překračovat lhůtu 1 měsíce, aby nedocházelo k obcházení smyslu zákona, kdy by nepřiměřeně dlouhá lhůta nahrazovala institut odkladu výkonu trestu domácího vězení upravený v § 334d TR.

Místo výkonu trestu domácího vězení má být stanoveno v obydlí odsouzeného v místě jeho trvalého pobytu nebo v jiném místě, kde se odsouzený zdržuje. Zároveň by odsouzený k takovému místu měl mít určitý právní vztah, na jehož základě může dané obydlí obývat (např. nájemní, podnájemní smlouva), s tím předpokladem, že tomu tak bude po celou dobu výkonu trestu. Místem výkonu trestu domácího vězení bude zpravidla vymezeno obydlí jako celek, jeho určitá část bude vymezena spíše výjimečně, např. u rozsáhlých budov, kde by mohl být technický problém s dosahem elektronického kontrolního zařízení. Při určení místa výkonu trestu domácího vězení přihlédne předseda senátu k osobním a rodinným poměrům odsouzeného a pokud je odsouzený zaměstnaný také k místu výkonu zaměstnání a k možnostem dopravy do zaměstnání. Předseda senátu by se měl zabývat i charakterem obydlí, zejména tím, zda

¹⁵⁹ Podle ustanovení § 71b odst. 2 kancelářského řádu je příslušné středisko PMS v obvodu okresního soudu, ve kterém odsouzený bydlí nebo se zdržuje anebo pracuje.

¹⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3839.

je fakticky možné trest domácího vězení v daném obydlí vykonat. Překážkou výkonu trestu domácího vězení v určitém obydlí by mohl být např. špatný technický stav obydlí nebo velký počet osob obývajících dané obydlí. O místě výkonu trestu domácího vězení by měl mít soud zcela konkrétní představu již před uložením trestu domácího vězení. Vycházet přitom může z informací poskytnutých probačními úředníky, kteří mimo jiné posuzují vhodnost uložení trestu domácího vězení z hlediska možnosti vykonávat jej v určitém obydlí, nebo z vlastního šetření provedeného před rozhodnutím o uložení trestu domácího vězení. Pokud by soud zjistil, že podmínky bydlení obviněného nejsou vhodné pro výkon trestu domácího vězení, neměl by vůbec k uložení takového trestu přistoupit, neboť trest domácího vězení by měl být uložen pouze v takových případech, kdy to umožňují poměry pachatele. V situaci, kdy obviněný nemá kde trest domácího vězení vykonávat, jednoznačně není vhodné tento trest ukládat. Pokud by v konkrétním případě existovala reálná možnost, že se do budoucna bytové poměry odsouzeného změní do té míry, že bude možné trest domácího vězení začít vykonávat později, přicházelo by v takovém případě v úvahu využití institutu odkladu výkonu trestu domácího vězení do doby, než budou pro výkon trestu vhodné podmínky (§ 334d TŘ). Prevencí vzniku situací, kdy bude uložen trest domácího vězení bez podrobnějšího zjišťování poměrů pachatele a následně při nařízení výkonu trestu bude zjištěno, že uložený trest fakticky nelze vykonat, protože neexistuje žádné vhodné místo pro jeho výkon, by bylo uzákonit jako podmínku uložení trestu domácího vězení prokázání existence místa vhodného pro výkon trestu domácího vězení, tj. ověřit reálnou možnost výkonu trestu domácího vězení před rozhodnutím o jeho uložení. Soud by byl povinen zabývat se otázkou místa výkonu trestu již v rozhodnutí, kterým by trest domácího vězení obviněnému ukládal, a předešlo by se tak situacím, kdy soud zjistí, že trest není možné vykonat, až ve fázi výkonu rozhodnutí.¹⁶¹

Ustanovení § 334a TŘ o nařízení výkonu trestu domácího vězení upravuje povinnost předsedy senátu určit v opatření, kterým se výkon trestu nařizuje, počátek a místo výkonu trestu, nikoliv však povinnost určit způsob, jakým bude zajištěna kontrola výkonu uloženého trestu. V původním znění navrhované novely trestního řádu, kterou do něho byl vložen nový oddíl třetí o výkonu trestu domácího vězení, tato povinnost v § 334a TŘ upravena byla, v průběhu legislativního procesu však byl tento požadavek

¹⁶¹ Blíže ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 325-326.

vypuštěn.¹⁶² V současné době, kdy je kontrola výkonu trestu domácího vězení zajišťována výlučně namátkovými kontrolami probačních úředníků v místě výkonu trestu domácího vězení, nemůže stav, kdy zákon neupravuje určení způsobu provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení, způsobit žádné větší komplikace. Ty by však mohly nastat v případě zavedení elektronického kontrolního systému, kdy by přicházely v úvahu dva možné způsoby provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení. Pak by bylo nezbytné rozšířit ustanovení § 334a odst. 1 TŘ o povinnost předsedy senátu určit v opatření, kterým by nařizoval výkonu trestu domácího vězení, vedle počátku a místa výkonu trestu, také způsob provádění jeho kontroly, nebo uzákonit povinnost soudu rozhodnout o způsobu provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení již v rozhodnutí, kterým by trest domácího vězení ukládal.

¹⁶² Blíže viz ŠÁMAL, Pavel. *Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2006. s. 103.

4.3.2 Kontrola výkonu trestu domácího vězení

*„Kontrola výkonu trestu domácího vězení je od zavedení trestu domácího vězení asi nejproblematičtějším a nejdiskutovanějším tématem, a to nejen mezi odborníky, ale i laiky. Podle kritiků jinak vhodný alternativní trest byl zaveden do zákona, aniž by byly reálné podmínky pro zajištění jeho výkonu tak, aby tento trest plnil svůj účel.“*¹⁶³

Současná právní úprava kontroly výkonu trestu domácího vězení v § 334b TŘ připouští dva způsoby jejího provádění. Oba zajišťuje PMS, a to buď ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného, nebo namátkovou kontrolou prováděnou probačním úředníkem. Od původního záměru, kdy kontrolu výkonu trestu domácího vězení technickými prostředky měla zajišťovat Policie ČR, bylo upuštěno. Se svěřením této kompetence policii nesouhlasilo Ministerstvo vnitra s poukazem na to, že se jedná o tzv. nepolicejní činnost. Jeho zásadní připomínce bylo vyhověno a tento návrh nebyl do zákona zapracován.¹⁶⁴

Ačkoliv zákon umožňuje dvojí způsob provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení, aktuálně je jeho kontrola prováděna výlučně prostřednictvím namátkových kontrol probačními úředníky. Pouhé namátkové kontroly však neposkytují dostatečnou záruku, že odsouzený bude dodržovat podmínky výkonu uloženého trestu. Pro efektivitu uložené sankce je přitom nezbytné, aby ji odsouzený chápal jako dostatečně represivní. Toho však přes veškerou snahu probačních úředníků nelze pouhými namátkovými kontrolami docílit. Četnost namátkových kontrol je limitovaná personálními možnostmi PMS a i když PMS uvádí, že je v současné situaci schopna řádně zajistit kontrolu výkonu trestu domácího vězení, je zřejmé, že pro odsouzené není tento způsob provádění kontroly dostatečnou motivací k dodržování podmínek uloženého trestu. Jednoznačně efektivnějším způsobem provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení je využití elektronického kontrolního systému, který umožňuje téměř nepřetržitou kontrolu odsouzeného. *„V době rozvinutých informačních technologií patrně nemá smysl uvažovat o jiném způsobu zajišťování výkonu tohoto druhu trestu než prostřednictvím elektronického sledování. Touto cestou se vydaly*

¹⁶³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3842.

¹⁶⁴ Blíže viz Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku. K části první – změna zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). K bodu 49.

všechny státy, které trest domácího vězení uzákonily.“¹⁶⁵ Bez zajištění efektivní kontroly výkonu trestu domácího vězení prostřednictvím elektronického kontrolního systému budou soudy ukládat trest domácího vězení pouze v omezené míře, neboť nemají v kontrolu jeho výkonu důvěru a v důsledku toho nepovažují trest domácího vězení za dostatečně přísnou sankci. Aktuálně je tedy situace taková, že trestní řád upravuje institut, jehož zavedení do praxe doposud není reálně možné, a trest domácího vězení tak nelze v praxi plně využívat. Propojení aplikace trestu domácího vězení a elektronického kontrolního systému s činností PMS bylo přitom naplánováno na období let 2011 až 2013. Málo upokojivým prozatímním řešením je kontrola výkonu trestu domácího vězení prováděná namátkovými kontrolami probačních úředníků, která však není dostatečná. Za současného stavu, kdy není zajištěna důsledná kontrola výkonu trestu domácího vězení, nemůže tento trest plnit funkci nejpřísnějšího alternativního trestu, za který je trestním zákoníkem považován. „*Má-li se trest domácího vězení stát skutečně plnohodnotnou a efektivní alternativou k trestu odnětí svobody, bude nezbytné co nejdříve zajistit potřebné množství zařízení umožňujících elektronickou kontrolu.*“¹⁶⁶

Kontrola výkonu trestu domácího vězení je upravena vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení (dále jen „vyhláška“), která stanoví zejména způsob provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení, postup probačního úředníka, resp. provozovatele elektronického kontrolního systému při provádění takové kontroly a součinnost odsouzeného, která je nezbytná pro řádné provedení kontroly výkonu uloženého trestu. Podle ustanovení § 1 vyhlášky spočívá kontrola výkonu trestu domácího vězení zejména v provádění namátkových kontrol probačním úředníkem v místě výkonu trestu domácího vězení a v užití elektronického kontrolního systému. Na počátku výkonu trestu domácího vězení je odsouzený, příp. i osoby žijící s ním ve společném obydlí, poučen¹⁶⁷ probačním úředníkem o omezeních, která jsou s kontrolou výkonu trestu spojena a o jeho povinnostech v rámci součinnosti, ke které se zavázal v písemném slibu (§ 60 odst. 1 písm. b) TrZ). Vyhláškou jsou upraveny i další povinnosti probačního úředníka při zajišťování a provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení, zejména povinnost

¹⁶⁵ KRÁL, Vladimír. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*. 2007, č. 8, s. 236-237.

¹⁶⁶ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 329.

¹⁶⁷ Záznam o poučení se zakládá do dokumentace vedené u střediska PMS.

vést dokumentaci o všech úkonech spojených s prováděnou kontrolou, vyhodnocovat plnění soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností nebo výchovných opatření a prověřovat, zda odsouzený dodržuje soudem uloženou povinnost nahradit způsobenou škodu. Vedle toho má probační úředník povinnost prověřovat důvody porušení podmínek uloženého trestu a informovat o takovém porušení soud. Za účelem provedení kontroly výkonu trestu domácího vězení je odsouzený povinen umožnit probačnímu úředníkovi vstup do místa výkonu trestu a spolupracovat při plnění dalších soudem uložených povinností.

Vyhláška upravuje i druhou možnost provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení předvídanou ustanovením § 334b TR, tj. možnost PMS zajišťovat kontrolu výkonu trestu domácího vězení ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, ačkoliv v současnosti tato varianta není realizovatelná. I pro tento způsob provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení je nezbytná součinnost odsouzeného. Ten musí zejména umožnit zástupci provozovatele elektronického kontrolního systému vstup do svého obydlí za účelem instalace a deinstalace elektronického kontrolního systému, později za účelem jeho údržby nebo kontroly jeho funkčnosti, a musí na svém těle strpět 24 hodin denně po dobu výkonu trestu domácího vězení technické zařízení, které umožňuje detekci jeho pohybu. Povinností provozovatele elektronického kontrolního systému je sledovat odsouzeného v určeném místě po stanovenou dobu elektronickým kontrolním systémem, pravidelně prověřovat dostupnost a funkčnosti elektronického kontrolního systému a evidovat zaznamenané případy nepřítomnosti odsouzeného v místě a čase výkonu trestu domácího vězení.

Pokud při provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení probační úředník, resp. provozovatel elektronického kontrolního systému, zjistí, že odsouzený nedodržuje podmínky domácího vězení a uložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, projedná takové porušení podmínek výkonu trestu s odsouzeným, příp. prověří pravdivost jeho tvrzení, a sdělí v souladu s ustanovením § 334c TR tuto skutečnost bezodkladně soudu, který výkon trestu nařídil. Tato tzv. informační povinnost se týká porušení podmínek domácího vězení, které vyplývají jednak z § 60 a 61 TrZ, a jednak z rozhodnutí, kterým byl odsouzenému trest domácího vězení uložen, a porušení uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností. Pokud by se odsouzený ocitl v situaci, kdy by nemohl plnit podmínky uloženého trestu domácího vězení z

objektivních důvodů způsobených nepředvídatelnou událostí (např. dopravní nehoda, náhlá potřeba hospitalizace odsouzeného nebo člena jeho rodiny, havárie v zaměstnání apod.), je povinen o tom neprodleně informovat probačního úředníka. Pokud by probační úředník posoudil po projednání důvodu porušení podmínek domácího vězení s odsouzeným tento důvod jako objektivní a omluvitelný, nemusí soud o takovém porušení informovat.¹⁶⁸

I v situaci, kdy bude v budoucnu kontrola výkonu trestu domácího vězení realizovaná provozovatelem elektronického kontrolního systému, by se na jejím provádění měla podílet PMS, resp. probační úředníci, neboť ti plní ve vztahu k odsouzenému nezastupitelnou roli. Poskytují odsouzenému individuální pomoc a pracují s ním tak, aby bylo dosaženo resocializačního účinku trestu a nápravy odsouzeného. Možnost současného provádění namátkových kontrol v místě výkonu trestu při zajištění kontroly výkonu trestu domácího vězení PMS ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému výslovně připouští i ustanovení § 8 vyhlášky.

4.3.2.1 Probační a mediační služba

Podstatou probace je převýchova a pozitivní ovlivňování pachatele trestného činu, založené na účelné kombinaci prvků kontroly, pomoci a poradenství s využitím aspektů penologického a sociálního přístupu. Probace představuje institucionalizovaný dohled nad chováním pachatele s cílem převychovat ho a umožnit mu snadnější resocializaci. Je považována za prostředek humanizace zacházení s pachateli trestné činnosti.¹⁶⁹

PMS je institucí zřízenou zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, která působí na poli trestní politiky a vytváří předpoklady pro uložení a výkon trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu domácího vězení. „*Probační a*

¹⁶⁸ K nedodržování podmínek výkonu trestu domácího vězení a k informační povinnosti blíže viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3848-3851.

¹⁶⁹ K pojmu probace viz např. SOLOTÁŘ, Alexander; PÚRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2000. s. 24-25; zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, definuje pojem probace v § 2 odst. 1 jako „...organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen "obviněný"), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“

*mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.*¹⁷⁰ Působnost PMS v oblasti ukládání a kontroly výkonu trestu domácího vězení upravuje vedle zmíněného zákona o PMS také trestní řád a vyhláška č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení.

PMS zajišťuje v souvislosti s trestem domácího vězení zejména kontrolu jeho výkonu. Se soudem rozhodujícím o uložení trestu domácího vězení však mohou probační úředníci začít spolupracovat již ve fázích předcházejících výkonu uloženého trestu, tj. ve fázi před rozhodnutím soudu o uložení trestu domácího vězení, příp. v době, kdy je trest domácího vězení pravomocně uložen, ale dosud není nařízen jeho výkon. Záleží na uvážení soudu, kdy naváže s probačním úředníkem spolupráci. Efektivní je navázat spolupráci již před samotným rozhodnutím soudu o uložení trestu domácího vězení. Probační úředník sehrává při přípravě k uložení trestu domácího vězení důležitou roli, neboť v rámci předběžného šetření spolupracuje s obviněným a zjišťuje, zda je uložení trestu domácího vězení pro konkrétního pachatele možné a vhodné (např. jaké jsou aktuální bytové a sociální poměry obviněného a jiné okolnosti, které by mohly mít na uložení trestu vliv). V závěru předběžného šetření zpracuje probační úředník tzv. *stanovisko PMS k možnosti výkonu trestu domácího vězení*, ve kterém uvede, zda doporučuje či nedoporučuje s ohledem na zjištěné skutečnosti trest domácího vězení uložit, jakou navrhuje délku trestu, včetně vymezení konkrétního časového období, ve kterém by měl být odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části. Probační úředník může soudu navrhnout na základě provedení základní analýzy rizik a potřeb pachatele a zjištěných potřeb oběti trestného činu také uložení přiměřených omezení a přiměřených povinností.¹⁷¹ Soud pak při rozhodování o uložení trestu domácího vězení vychází z konkrétních a podložených informací a eliminuje tím možné budoucí rozhodování o změně podmínek nevhodně uloženého trestu domácího vězení. Pokud soud nespolečně spolupracoval s probačním úředníkem před rozhodnutím o uložení trestu domácího vězení, naváže s ním spolupráci ve fázi, kdy je

¹⁷⁰ Poslání a cíle Probační a mediační služby České Republiky. [cit. 10.4.2014]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

¹⁷¹ Blíže např. Trest domácího vězení. [cit. 10.4.2014]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>.

trest domácího vězení již pravomocně uložen, ale dosud není nařízen jeho výkon, aby si prostřednictvím probačního úředníka opatřil informace o odsouzeném a jeho poměrech nezbytné pro nařízení výkonu trestu. Tyto informace shrne probační úředník do tzv. *projednání podmínek výkonu trestu domácího vězení*.

Spolupráce soudu, resp. předsedy senátu s PMS je navázána nejpozději ve fázi kontroly výkonu trestu domácího vězení.¹⁷² V současnosti je kontrola výkonu trestu domácího vězení prováděna výhradně namátkovými kontrolami probačních úředníků, ačkoliv ustanovení § 334b TR předpokládá také provádění kontroly elektronickým kontrolním systémem zajišťované PMS ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému. Namátkové kontroly probíhají formou osobních návštěv probačního úředníka v místě výkonu trestu domácího vězení v době, kdy je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí. Za tímto účelem je odsouzený povinen umožnit probačnímu úředníkovi vstup do místa výkonu trestu. Tím je do jisté míry prolomena jedna ze základních ústavněprávních svobod zaručená čl. 12 LZPS, tj. nedotknutelnost obydlí. „*Souhlas se vstupem osob zajišťujících výkon trestu domácího vězení předem uděluje odsouzený v písemném slibu, který je podle § 60 odst. 1 písm. b) TrZ nezbytnou podmínkou pro uložení trestu domácího vězení a v němž odsouzený již dříve slíbil, že poskytne veškerou potřebnou součinnost při výkonu kontroly tohoto trestu.*“¹⁷³ Tím je předem zajištěno oprávnění probačního úředníka ke vstupu do obydlí odsouzeného, potažmo k prolomení zásady nedotknutelnosti jeho obydlí. Probační úředník při namátkových kontrolách ověřuje, zda odsouzený dodržuje podmínky výkonu trestu domácího vězení uložené soudem a stanovené zákonem, zejména zda se zdržuje ve stanovenou dobu v určeném obydlí, zda a jak řeší náhradu škody z trestného činu, náklady trestního řízení a náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení, zda a jak plní uložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti. Namátkové kontroly jsou doplňovány konzultacemi odsouzeného s probačním úředníkem na středisku PMS a dalšími úkony probačního úředníka směřujícími k tomu, aby odsouzený vedl řádný život. Probační úředník poskytuje při provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení odsouzenému odbornou sociální, psychologickou a pedagogickou pomoc a

¹⁷² Více ke spolupráci soudu, resp. předsedy senátu s probačním úředníkem viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3832-3836.

¹⁷³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3836.

poradenství, spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém odsouzený žije a pracuje, je v kontaktu s rodinou odsouzeného a s osobami žijícími společně s odsouzeným v obydlí, kde odsouzený vykonává trest domácího vězení. Jeho cílem je působit na odsouzeného tak, aby bylo dosaženo resocializačního účinku trestu a nápravy odsouzeného.¹⁷⁴

Při provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení postupují probační úředníci podle pokynu ředitele PMS č. 4/2010, *Metodický postup úředníků a asistentů Probační a mediační služby ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení*. Podle něj by měla být namátková kontrola provedena minimálně třikrát do měsíce, přičemž tuto frekvenci lze zvýšit podle individuálních potřeb odsouzeného. Probační úředník si k provedení kontroly výkonu trestu domácího vězení může vyžádat asistenci Policie ČR (např. v případě provádění kontroly v nočních hodinách).¹⁷⁵ Policisté však v takovém případě plní pouze funkci doprovodu a nemají právo vstoupit do obydlí odsouzeného, ani právo provádět kontrolu výkonu trestu domácího vězení. O každé provedené kontrole a o každém osobním jednání s odsouzeným pořizuje probační úředník záznam, který zakládá do dokumentace vedené u střediska PMS. Pokud nestanoví předseda senátu jiné lhůty, sděluje probační úředník soudu informace o průběhu výkonu trestu domácího vězení jednou za šest měsíců. Jestliže probační úředník zjistí, že odsouzený nedodrží stanovené podmínky domácího vězení nebo uložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, sdělí bezodkladně tyto skutečnosti soudu v souladu s § 334c TŘ. Nejprve by však měl kontaktovat odsouzeného, zjištěné porušení stanovených podmínek domácího vězení s ním projednat, požadovat po něm vysvětlení a případně ověřit pravdivost jeho tvrzení (§ 6 odst. 1 vyhlášky). Pokud by v konkrétním případě probační úředník došel k závěru, že odsouzený nedodržel stanovené podmínky domácího vězení z objektivních omluvitelných důvodů a rozhodnutí předsedy senátu o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody by za daných okolností bylo nepřiměřené, postačí, když probační úředník tuto situaci s odsouzeným projedná a soudu ji oznamovat nebude.

¹⁷⁴ Blíže viz Trest domácího vězení. [cit. 10.4.2014]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>.

¹⁷⁵ Tato možnost vyplývá z ustanovení § 21 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Po zavedení elektronického kontrolního systému odsouzených bude i nadále vhodné a žádoucí, aby probační úředníci prováděli během výkonu trestu domácího vězení namátkové kontroly odsouzených. Nikoliv za účelem vlastního provedení kontroly výkonu trestu domácího vězení, ale z důvodu jejich pozitivního působení na odsouzeného. Probační úředníci se snaží pravidelným kontaktem s odsouzeným docílit toho, aby vedl řádný život a vyhověl soudem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů a k nápravě odsouzeného.¹⁷⁶

4.3.2.2 Elektronická kontrola odsouzených

„S elektronickým sledováním se započalo v USA na počátku 80. let a v současné době se realizuje ve 12 evropských státech, přičemž nejrozšířenější je patrně v Anglii a Walesu.“¹⁷⁷ Podstata elektronického monitorování spočívá v kontrole, zda se odsouzený v určeném čase nevzdaluje z určeného obydlí, prováděné technickými prostředky na dálku. Elektronická kontrola odsouzených může být prováděna různými technickými prostředky. Z technického hlediska rozlišujeme tzv. první generaci elektronického sledování (*radiofrekvenční technologie*), která umožňuje zjistit, zda se sledovaná osoba nachází na stanoveném místě, a tzv. druhou generaci, která již využívá moderní technologii GPS a umožňuje odsouzeného přesně lokalizovat (*satelitní kontrola*). Elektronickému sledování předcházela obyčejná hlasová kontrola odsouzeného prostřednictvím pevné telefonní linky. Tento způsob provádění kontroly předpokládal u kontrolujícího velmi dobrou znalost hlasového projevu svých klientů, což bylo při postupném nárůstu počtu sledovaných osob velmi obtížné. Z toho důvodu byla forma nedostatečné hlasové kontroly postupně zcela nahrazena elektronickými sledovacími systémy, které umožňují účinnější kontrolu odsouzeného.¹⁷⁸

¹⁷⁶ K činnosti PMS v souvislosti s výkonem trestu domácího vězení blíže viz např. FOLTÝNOVÁ, Lucie; FOLTÝN, Leo. Trest domácího vězení z pohledu Probační a mediační služby ČR. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 6, s. 20-24; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3832-3836; ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011. s. 365-367; Činnost Probační a mediační služby v rámci zajištění a zabezpečení výkonu trestu domácího vězení (TDV) a následně i v propojení s elektronickým kontrolním systémem (EKS). [cit. 7.8.2014]. Dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310183>.

¹⁷⁷ NAVRÁTILOVÁ, Jana. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 96.

¹⁷⁸ Viz např. HOŘÁK, Jaromír. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*. 2005, č. 12, s. 7-8; KRÁL, Vladimír. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*. 2007, č. 8, s. 237.

Dvěma základními typy elektronického sledování odsouzených jsou aktivní a pasivní sledovací systémy. Aktivní sledovací systémy umožňují nepřetržitý monitoring odsouzeného, zatímco pasivní sledovací systémy vyžadují, aby se odsouzený v určitých intervalech na výzvu ohlásil. Aktivní sledovací systém, tzv. stálý signální systém, využívá přijímač instalovaný v obydlí odsouzeného, který přijímá šifrovaný signál vysílaný ze zařízení umístěného na těle odsouzeného. Pokud je šifrovaný signál předáváný z instalovaného přijímače do počítače na kontrolním stanovišti přerušen, počítač spustí alarm, který upozorní na to, že odsouzený opustil místo výkonu trestu. Pasivní sledovací systém, tzv. programovaný kontaktní systém, je založen na tom, že počítač navazuje s odsouzeným v předem stanovených anebo náhodných časových okamžicích telefonní spojení. Odsouzený je povinen během stanovené denní doby telefonáty přijímat a potvrzovat počítači svou přítomnost pomocí zařízení sloužícího k rozluštění kódu, které má upevněné na paži nebo na noze. Počítač na kontrolním stanovišti pak zaznamenává, zda se telefonický kontakt zdařil (tj. odsouzený reagoval), anebo zda se odsouzený neohlásil.¹⁷⁹

V současné době se elektronické sledování odsouzených provádí zejména pomocí elektronických náramků spojených s řídicí jednotkou v bytě odsouzeného nebo pomocí vysílačky umístěné na těle odsouzeného nebo za využití satelitní kontroly založené na GPS technologii. Zejména první dvě formy elektronického sledování se v současnosti aplikují nejčastěji. První forma, tzv. „náramky“, spočívá v umístění zařízení tvaru a velikosti náramkových hodinek na kotník odsouzeného. Takové zařízení neustále vysílá signál přijímaný řídicí jednotkou, která je instalovaná v bytě odsouzeného a skrývá v sobě vysílačku a jednoduchou pevnou telefonní linku. Signál je přitom nastaven tak, aby umožňoval odsouzenému volný pohyb po obydlí nebo jeho určené části, ve které má být trest domácího vězení vykonáván, ale zároveň mu zabraňuje, aby se pohyboval mimo určené místo výkonu trestu, např. na zahradě, v jiných částech obydlí apod. Pokud se odsouzený zdržuje v místě výkonu trestu, je mezi řídicí jednotkou a náramkem navazováno spojení a řídicí jednotka toto sděluje v pravidelných intervalech kontrolnímu středisku.¹⁸⁰ Pokud by došlo k přerušení spojení mezi náramkem a řídicí jednotkou, upozorní řídicí jednotka kontrolní středisko, které

¹⁷⁹ Blíže viz KRAHL, Matthias. Elektronicky hlídané domácí vězení. *Právní rozhledy*. 1998, č. 5, s. 230.

¹⁸⁰ Zpravidla se jedná o soukromé subjekty (agentury) provozující elektronický kontrolní systém, které poskytují tuto službu státu.

nastalou situaci vyhodnotí. Došlo-li k přerušení spojení proto, že se odsouzený pohybuje mimo místo výkonu trestu v době, kdy mu není uloženo trest domácího vězení vykonávat, kontrolní středisko tento stav pouze eviduje. Pokud by však došlo k přerušení signálu v době, kdy má být trest domácího vězení vykonáván, je na místo vyslán terénní pracovník. Ten zjišťuje, zda bylo příčinou přerušení signálu porušení podmínek výkonu uloženého trestu nebo např. technická porucha. V případě zjištění, že odsouzený porušil stanovené podmínky domácího vězení, oznámí terénní pracovník tuto skutečnost probačnímu úředníkovi nebo soudu, který může bez prodlení po zjištěném porušení podmínek rozhodnout o uložení sekundární sankce.¹⁸¹

Zatímco výše popsaný způsob provádění elektronické kontroly výkonu trestu domácího vězení se vysoce osvědčuje, neboť umožňuje, aby několik stovek zaměstnanců kontrolního střediska souběžně sledovalo chování tisíců odsouzených, satelitní kontrola odsouzených ve výkonu trestu domácího vězení je stále ojedinělá. „*Hlavním deficitem satelitní kontroly je nedostatečné pokrytí celého území kontrolované oblasti signálem ze satelitu, když může způsobit nedostatečnou či úplnou ztrátu spojení s odsouzeným, a to např. v místnostech budovy, kde nefunguje spolehlivě.*“¹⁸² Ze současného znění vyhlášky č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, vyplývá, že zřejmě také s využitím technologií GPS a satelitní kontrolou výkonu trestu domácího vězení nepočítá, neboť v ustanovení § 7 zmiňuje instalaci a deinstalaci elektronického kontrolního systému v místě výkonu trestu domácího vězení, kterou však systém založený na technologii GPS nevyužívá.

Využití elektronického kontrolního systému při provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení předpokládá jak ustanovení § 334b TŘ, když uvádí jako jeden ze dvou způsobů zajištění kontroly výkonu trestu domácího vězení spolupráci PMS s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného, tak vyhláška č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení. Ta v ustanovení § 7 stanoví, v čem spočívá elektronická kontrola výkonu trestu

¹⁸¹ Např. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Vyd. 3. Praha : Leges, 2013. s. 409-410; KRÁL, Vladimír. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*. 2007, č. 8, s. 237; NAVRÁTILOVÁ, Jana. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 96-97.

¹⁸² HULÁN, Petr. Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku od 1.1.2010. *Právo a rodina*. 2010, č. 1, s. 19.

domácího vězení. Její provádění bude vyžadovat zejména instalaci¹⁸³ a deinstalaci elektronického kontrolního systému v místě výkonu trestu domácích vězení a instalaci a deinstalaci technického zařízení na těle odsouzeného. K těmto úkonům je odsouzený povinen poskytnout potřebnou součinnost, zejména umožnit zástupci provozovatele elektronického kontrolního systému za přítomnosti probačního úředníka vstup do obydlí za účelem instalace a deinstalace elektronického kontrolního systému, popř. za účelem jeho údržby a kontroly jeho funkčnosti, a strpět na svém těle po 24 hodin denně po dobu výkonu trestu domácích vězení technické zařízení. Odsouzený by musel být v případě provádění elektronické kontroly výkonu trestu domácích vězení poučen o fungování elektronického kontrolního systému a o tom, že jakékoliv zásahy do tohoto systému z jeho strany nebo ze strany jiných neoprávněných osob nejsou přípustné. Elektronický kontrolní systém by pak po stanovenou dobu kontroloval odsouzeného v určeném místě a evidoval by zaznamenané případy jeho nepřítomnosti v době stanovené pro výkon trestu domácích vězení. Zjištěné nedodržování stanovených podmínek domácích vězení by pak provozovatel elektronického kontrolního systému sděloval podle § 334c TŘ bezodkladně soudu.

Kontrola výkonu trestu domácích vězení prostřednictvím elektronického monitorování odsouzených by měla být primárním a standardním způsobem zajišťování takové kontroly. Dodnes však nedošlo k bližšímu stanovení způsobu realizace elektronicky prováděné kontroly, ani k výběru provozovatele elektronického kontrolního systému a elektronický kontrolní systém tak doposud nebyl z ekonomických a politických důvodů zaveden do praxe. Ve státech, které mají s elektronickým sledováním odsouzených zkušenost (např. USA, Francie, Anglie, Wales), je provádění kontroly výkonu trestu domácích vězení zajištěno na principu poskytování služeb soukromými společnostmi, které jsou provozovateli elektronického systému. Takový způsob zajištění elektronické kontroly odsouzených ve výkonu trestu domácích vězení je současně řešením problému vysokých počátečních nákladů souvisejících s pořízením techniky na sledování a najímáním personálu k provádění sledování. Soukromé společnosti jsou schopny poskytovat s využitím vlastního

¹⁸³ Převzetí elektronického kontrolního systému do užívání odsouzený potvrdí podpisem předávacího protokolu, který rovněž podepíše přítomný zástupce provozovatele a probační úředník. Součástí předávacího protokolu jsou podmínky pro provoz elektronického kontrolního systému, které je odsouzený povinen dodržovat. Stejnopis předávacího protokolu předá probační úředník soudu.

personálu a vlastní techniky důkazně podložené a transparentní údaje o pohybu odsouzených. Tato varianta realizace elektronické kontroly odsouzených je pro stát ekonomicky výhodnější než kdyby ji měl provádět vlastními prostředky.¹⁸⁴ „Státy, které tento model zvolily, si zmíněnou službu kupují zpravidla za přibližně polovinu ceny, kterou jinak vynakládají na držení stejného počtu odsouzených po stejnou dobu ve věznicích (a to navíc bez započtení investičních nákladů na výstavbu vězeňských zařízení).“¹⁸⁵

„Trest domácího vězení ve své moderní podobě je imanentně spjat s kontrolou prováděnou s využitím elektronického monitorovacího zařízení; právě díky tomu je ve světě tento trest vnímán jako velmi efektivní alternativní sankce. Dosavadní způsob kontroly domácího vězení zajišťovaný prostřednictvím namátkových kontrol prováděných probačními úředníky (srov. § 334b TrŘ) je nutné jednoznačně považovat za neefektivní a z dlouhodobého hlediska neudržitelný, a to i přes zcela nepopiratelnou a mimořádnou snahu Probační a mediační služby zajistit plnění tohoto úkolu.“¹⁸⁶ Zavedením elektronické kontroly odsouzených nebude vyloučena možnost provádění namátkových kontrol probačními úředníky v místě výkonu trestu domácího vězení. Probační úředníci budou mít ve vztahu k odsouzenému i nadále velmi důležitou a nezastupitelnou roli. Důsledné a efektivní provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení však vyžaduje využívání elektronického kontrolního systému a dokud nebude kontrola výkonu trestu domácího vězení tímto způsobem zajištěna, oslabuje se jeho ukládáním autorita samotného trestu i důvěra veřejnosti v něj. I vzhledem k faktu, že trest domácího vězení je druhým nepřísnějším trestem v systému trestů hned za trestem odnětí svobody, nemůže být kontrola jeho výkonu prováděná pouhými namátkovými kontrolami probačních úředníků považována za dostatečnou.

¹⁸⁴ Viz např. HULÁN, Petr. Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku od 1.1.2010. *Právo a rodina*. 2010, č. 1, s. 19; KRÁL, Vladimír. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*. 2007, č. 8, s. 237-238.

¹⁸⁵ KRÁL, Vladimír. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*. 2007, č. 8, s. 238.

¹⁸⁶ ŠČERBA, Filip. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*. 2012, č. 1, s. 2.

4.3.3 Modifikace trestu domácího vězení

Pro výjimečné případy stanoví zákon možnost využít institutů odkladu a přerušení výkonu trestu domácího vězení (§ 334d TR), změny trestu domácího vězení (§ 334e TR) a upuštění od výkonu trestu domácího vězení (§ 334f TR).

Z důležitých důvodů přechodné povahy, pro které by byl bezodkladný výkon trestu domácího vězení pro odsouzeného nebo osobu jemu blízkou mimořádně tíživý, může předseda senátu na potřebnou dobu odložit výkon trestu domácího vězení, pokud se tyto důvody objeví před započítáním výkonu trestu, nebo přerušit výkon trestu domácího vězení v případě, že tyto důvody nastaly až v průběhu již vykonávaného trestu. Za důležité důvody, pro které by předseda senátu mohl výkon trestu domácího vězení odložit nebo přerušit, lze považovat např. zdravotní stav odsouzeného vyžadující jeho hospitalizaci, zdravotní stav člena rodiny odsouzeného, potřeba zajistit péči o osobu blízkou, o nezletilé dítě, nutnost zařídit obydlí, ve kterém by mohl být trest domácího vězení vykonáván, služební cesta odsouzeného, ale také výkon trestu odnětí svobody, výkon ochranného léčení ústavní formou apod. Rozhodnutí předsedy senátu o odkladu nebo přerušení výkonu trestu domácího vězení je rozhodnutím fakultativním. Záleží na jeho úvaze, zda v konkrétním případě shledá pro odklad nebo přerušeni výkonu trestu domácího vězení podmínky.

Výkon trestu domácího vězení se odkládá, resp. přerušuje na potřebnou dobu, tj. na dobu trvání důležitých důvodů. Délka takové doby nemusí být předsedovi senátu předem známá, postačí, pokud je zřejmé, že se jedná o důvody přechodné povahy. Z toto důvodu nemusí být doba odkladu, resp. přerušeni výkonu trestu domácího vězení v rozhodnutí stanovena. Pokud předseda senátu rozhodl o přerušeni výkonu trestu domácího vězení, doba výkonu trestu se staví a do výkonu trestu domácího vězení se nezapočítává, neboť odsouzený během této doby trest domácího vězení fakticky nevykonává. Jakmile se předseda senátu dozví, že důvody odkladu, resp. přerušeni, pominuly, odklad nebo přerušeni odvolá. Pokud by se z přechodných důvodů, pro které bylo rozhodnuto o odkladu nebo přerušeni výkonu trestu domácího vězení, staly důvody trvalého rázu uvedené v § 334f odst. 3 TR, mohl by soud postupovat podle tohoto ustanovení a od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho zbytku upustit. O přerušeni a

odkladu, jakož i o odvolání přerušeni nebo odkladu, rozhoduje předseda senátu usnesením, proti kterému je přípustná stížnost, které zákon přiznává odkladný účinek.¹⁸⁷

*„V průběhu výkonu trestu domácího vězení mohou nastat skutečnosti, které sice nejsou samy o sobě důvodem pro přerušeni výkonu trestu domácího vězení (srov. § 334d odst. 1), nicméně v jejich důsledku výkon trestu domácího vězení v původní podobě buď již vůbec není možný, nebo jej nelze po odsouzeném spravedlivě požadovat.“*¹⁸⁸ V takových případech může předseda senátu postupovat podle § 334e TŘ a rozhodnout o změně trestu domácího vězení, pokud pro to podle okolností konkrétního případu existují důležité důvody. Změnu trestu domácího vězení zákon připouští ohledně místa výkonu trestu domácího vězení, ohledně doby, kdy se zde má odsouzený zdržovat, a ohledně přiměřených omezení a přiměřených povinností, které byly odsouzenému stanoveny. Pokud nastanou důvody pro změnu trestu domácího vězení, rozhodne o ní předseda senátu bez zbytečného odkladu na návrh odsouzeného, státního zástupce nebo probačního úředníka nebo i bez takového návrhu, pokud se o důvodech pro změnu trestu dozví.

O změně místa výkonu trestu domácího vězení bude předseda senátu rozhodovat zpravidla v situaci, kdy výkon trestu v určeném místě nebude nadále možný (např. z důvodu ukončení nájemní smlouvy, zániku obydlí apod.) nebo v situaci, kdy výkon trestu v původně určeném místě možný je, ale za nezměněných podmínek by byl pro odsouzeného nepřiměřeně tvrdý a přísný (např. potřeba přestěhovat se z důvodu nového zaměstnání, z důvodu péče o osobu blízkou apod.). Pokud předseda senátu změnu místa výkonu trestu domácího vězení připustí, určí současně nové místo, kde bude odsouzený ve výkonu trestu pokračovat. Potřeba změnit dobu, kdy se má odsouzený v místě výkonu trestu domácího vězení zdržovat, stejně jako potřeba změnit rozsah přiměřených omezení a přiměřených povinností, bude souviset především se změnou osobních, rodinných, majetkových a jiných poměrů odsouzeného (např. změna zaměstnání, vznik pracovního poměru, potřeba péče o nezletilé dítě apod.). Trestní řád v ustanovení § 334e odst. 1 výslovně uvádí situaci, kdy předseda senátu rozhodne o změně trestu domácího vězení vždy a bez zbytečného odkladu. Jedná se o případ vykazání

¹⁸⁷ Blíže k odkladu a přerušeni výkonu trestu domácího vězení viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3851-3855.

¹⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3856.

odsouzeného ze společného obydlí, které je zároveň místem výkonu trestu domácího vězení.¹⁸⁹ Po dobu vykazání odsouzeného ze společného obydlí vzniká překážka výkonu trestu domácího vězení. Pokud by v konkrétním případě nebyla možná změna místa výkonu trestu, bylo by vhodné, resp. nutné rozhodnout o přerušení výkonu trestu domácího vězení podle § 334d TŘ.

Předseda senátu je při rozhodování o změně trestu domácího vězení vázán zásadou zákazu reformationis in peius. Tato obecná zásada je konkretizovaná v ustanovení § 334e odst. 1 TŘ, který zakazuje změnit v neprospěch odsouzeného počet hodin v týdnu, po které se má odsouzený zdržovat v obydlí, a rozsah přiměřených omezení a přiměřených povinností. Tímto ustanovením je odsouzenému zaručeno, že ve vykonávacím řízení nemůže dojít ke zpřísnění trestu domácího vězení oproti tomu, jak byl vymezen v rozhodnutí, kterým byl odsouzenému uložen. Praktickým důsledkem tohoto kogentního zákazu je však nemožnost reagovat odpovídajícím způsobem na změnu poměrů odsouzeného. Záměr zákonodárce chránit odsouzeného neumožňuje předsedovi senátu změnit trest domácího vězení tak, aby byl adekvátní aktuálním poměrům odsouzeného. V praxi může nastat např. situace, kdy odsouzený dokončí studium, změní zaměstnání, přijde o zaměstnání, zemře osoba, o kterou pečoval apod., a jeho denní harmonogram se výrazně změní. Odsouzený bude mít více volného času a v takovém případě by bylo vhodné zvýšit počet hodin v týdnu, po které by se měl zdržovat v místě výkonu trestu domácího vězení, nebo mu uložit další přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti. Takový postup by odpovídal také ustanovení § 60 odst. 4 TrZ, podle kterého má trest domácího vězení odsouzeného přiměřeně postihnout na svobodě. Podmínky výkonu trestu domácího vězení, zejména časové období, ve kterém je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části, a přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, jsou soudem vymezeny vzhledem k okolnostem, které jsou zde v době rozhodování o uložení trestu. V důsledku změny těchto okolností však původně vymezený rozsah časového období, resp. rozsah přiměřených omezení a přiměřených povinností, již nebude odsouzeného přiměřeně postihovat na svobodě, např. odsouzený v důsledku ztráty zaměstnání bude mít denně 8 hodin volna navíc a bylo by na místě rozhodnout o zvýšení počtu hodin domácího vězení nebo o uložení

¹⁸⁹ Vykazání jako institut ochrany proti domácímu násilí je upraveno ustanoveními § 44 až 47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a ustanoveními § 400 až 414 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

dalších přiměřených omezení nebo přiměřených povinností. Změnit počet hodin v týdnu, po které se má odsouzený zdržovat v obydlí, resp. změnit rozsah přeměřených omezení a přiměřených povinností v neprospěch odsouzeného, však ani za těchto okolností, kdy to změna poměrů odsouzeného vyžaduje, není možné. V situaci, kdy dojde ke změně okolností do té míry, že původně uložený trest domácího vězení již odsouzeného na svobodě téměř nepostihuje a trest domácího vězení tak přestává plnit svůj účel vymezený v § 60 odst. 4 TrZ, nebude v důsledku zásady zákazu reformationis in peius možné na tyto změny reagovat a odsouzený bude nadále vykonávat trest domácího vězení v takové podobě, v jaké mu byl původně uložen. Změnu poměrů odsouzeného v průběhu výkonu trestu domácího vězení, která by odůvodňovala zpřísnění uloženého trestu, nelze vyloučit, proto by zákazy stanovené § 334e odst. 1 TŘ neměly platit bezvýjimečně.

Proti rozhodnutí předsedy senátu o změně trestu domácího vězení připouští zákon stížnost, které přiznává odkladný účinek (§ 334e odst. 2 TŘ).¹⁹⁰

V případech předvídaných § 334f TŘ může soud rozhodnout o upuštění od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho nevykonaného zbytku. Zákon umožňuje soudu rozhodnout o upuštění od výkonu trestu domácího vězení, pokud odsouzený byl nebo má být vydán do cizího státu nebo předán cizímu státu na základě evropského zatýkacího rozkazu (§ 334f odst. 1 písm. a) TŘ)¹⁹¹ nebo v případě, kdy odsouzený byl nebo má být vyhoštěn (§ 334f odst. 1 písm. b) TŘ), tj. byl mu uložen trest vyhoštění podle § 80 TrZ. Institut upuštění od výkonu trestu domácího vězení není podmíněn na zkušební dobu a jedná se tak o upuštění trvalé, nikoliv však absolutní. K výkonu trestu domácího vězení, od kterého bylo pravomocně upuštěno, může soud dodatečně přistoupit, pokud nedojde k realizaci důvodů, pro které rozhodl o upuštění od výkonu trestu. V takovém případě, tj. pokud nedojde k vydání, předání nebo vyhoštění odsouzeného, nebo pokud se takový odsouzený vrátí, soud obligatorně rozhodne, že trest domácího vězení nebo jeho zbytek bude vykonán (§ 334f odst. 2 TŘ). Tímto ustanovením zákon řeší situaci, kdy odpadnou důvody pro upuštění od výkonu trestu

¹⁹⁰ Blíže ke změně trestu domácího vězení viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3855-3862.

¹⁹¹ Evropský zatýkací rozkaz je s účinností od 1.1.2014 upraven zákonem č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, v části 5., hlavě 2., na kterou odkazuje § 334f odst. 1 písm. a) TŘ. Přijetím tohoto zákona byla problematika mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních vyčleněna z trestního řádu do samostatného zákona a příslušná ustanovení trestního řádu upravující instituty mezinárodní justiční spolupráce byla zákonem č. 105/2013 Sb. zrušena.

domácího vězení a odsouzený by se výkonu trestu nebo jeho nevykonaného zbytku zcela vyhnul.

Ustanovením § 334f odst. 3 TŘ jsou upraveny důvody související se zdravotním stavem odsouzeného, pro které může soud rovněž upustit od výkonu trestu domácích vězení. Trestní řád zde výslovně uvádí onemocnění odsouzeného nevyhlášenou životu nebezpečnou nemocí nebo nevyhlášenou nemocí duševní a z opatrnosti rozšiřuje výčet důvodů obecnou formulací „z jiných obdobně závažných důvodů“¹⁹², pod kterou lze zahrnout ty situace, které by v taxativním výčtu mohly být opomenuty, ale svou závažností by mohly být rovněž důvodem pro rozhodnutí soudu o upuštění od výkonu trestu domácích vězení (např. pokud by obdobně závažně onemocněla osoba odsouzenému blízká, např. rodiče, dítě apod.). Posouzení závažnosti konkrétní situace a důvodnosti upuštění od výkonu trestu domácích vězení bude vždy individuální, proto i rozhodnutí soudu o upuštění od výkonu trestu je rozhodnutím fakultativním. Při posuzování důvodů pro upuštění od výkonu trestu domácích vězení by měl soud zohlednit zejména nakolik brání zdravotní stav odsouzenému ve výkonu trestu domácích vězení, zda by výkonem trestu domácích vězení v takové situaci byla ponížena lidská důstojnost odsouzeného či zda lze další výkon trestu domácích vězení po odsouzeném spravedlivě požadovat.

V souvislosti s rozhodováním soudu o upuštění od výkonu trestu domácích vězení připouští zákon stížnost pouze proti rozhodnutí o upuštění od výkonu trestu domácích vězení z důvodů týkajících se zdravotního stavu odsouzeného uvedených v § 334f odst. 3 TŘ. Této stížnosti přiznává zákon odkladný účinek. Proti jiným rozhodnutím soudu podle § 334f TŘ stížnost přípustná není.¹⁹³

¹⁹² Možnost rozhodnout o upuštění od výkonu trestu domácích vězení „z jiných obdobně závažných důvodů“ byla do ustanovení § 334f odst. 3 TŘ vložena zákonem č. 330/2011 Sb. s účinností od 1.12.2011.

¹⁹³ Blíže k upuštění od výkonu trestu domácích vězení viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3862-3867.

4.3.4 Přeměna trestu domácího vězení v trest odnětí svobody

Ustanovení § 334g TŘ o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody je procesní úpravou navazující na hmotněprávní ustanovení § 61 TrZ, který vymezuje podmínky pro rozhodnutí soudu o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody a způsob stanovení výměry trestu odnětí svobody. Soud může rozhodnout o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody před započítáním výkonu trestu domácího vězení, pokud se odsouzený vyhýbá nástupu výkonu trestu, nebo v jeho průběhu, pokud odsouzený bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu, jinak maří jeho výkon nebo zaviněně uložený trest ve stanovené době nevykonává. Možnost ponechat trest domácího vězení výjimečně v platnosti i přes naplnění některé z podmínek stanovených § 61 TrZ zákon neupravuje. Rozhodnutí předsedy senátu o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody je však rozhodnutím fakultativním, tudíž je zde prostor pro zvážení všech okolností konkrétního případu a pro individualizované rozhodnutí.

O chování odsouzeného, které by odůvodňovalo postup podle § 334g TŘ, se předseda senátu zpravidla dozví od probačního úředníka, který provádí kontrolu výkonu trestu domácího vězení, příp. od provozovatele elektronického kontrolního systému. Zjistí-li probační úředník, resp. provozovatel elektronického kontrolního systému, při provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení, že odsouzený nedodrží stanovené podmínky domácího vězení a uložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, má vůči soudu, který výkon trestu nařídil, tzv. informační povinnost vyplývající z § 334c TŘ. Při následném hodnocení, zda jednání odsouzeného odůvodňuje přeměnu trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, posuzuje předseda senátu chování odsouzeného v průběhu výkonu trestu domácího vězení vždy komplexně, nikoliv jen izolovaně, např. nesplnění jednoho uloženého přiměřeného omezení nebo přiměřené povinnosti. Pro možnost posouzení, zda jsou pro rozhodnutí o přeměně splněny podmínky, je nezbytné, aby byl soud, který výkon trestu nařídil, o průběhu výkonu trestu domácího vězení pravidelně informován probačním úředníkem.¹⁹⁴ Ten sděluje soudu v souladu s pokynem č. 4/2010 ředitele PMS informace o průběhu výkonu trestu

¹⁹⁴ Viz VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1.8.2011*. Vyd. 1. Olomouc : ANAG, 2011. s. 212.

domácího vězení pravidelně jednou za šest měsíců, pokud předseda senátu nestanoví jiné lhůty.

O přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody rozhoduje předseda senátu k návrhu probačního úředníka nebo i bez takového návrhu, pokud se dozví o okolnostech, které tento postup odůvodňují (např. z podnětu jiného orgánu, ze zprávy probačního úředníka, z vlastní činnosti apod.). O přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody rozhoduje předseda senátu ve veřejném zasedání. Během doby, kdy předseda senátu o přeměně rozhoduje, nedochází k přerušení výkonu trestu domácího vězení, tudíž je odsouzený až do pravomocného rozhodnutí o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody nadále povinen vykonávat původně uložený trest domácího vězení. Výměra ukládaného trestu odnětí svobody pak musí být předsedou senátu stanovena v souladu s přepočtovým pravidlem v § 61 TrZ, které stanoví, že každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení se počítá za jeden den odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že proti rozhodnutí předsedy senátu o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody trestní řád v § 334g odst. 2 připouští stížnost, které přiznává odkladný účinek, může odsouzený účelovým podáním stížnosti prodlužovat dobu, po kterou bude nadále vykonávat trest domácího vězení a krátit si tak dobu výkonu trestu odnětí svobody. V případě podání stížnosti musí soud, který o ní rozhoduje, přizpůsobit dobu ukládaného trestu odnětí svobody tak, aby vyhovovala přepočtovému pravidlu, tj. přepočítat počet dní odnětí svobody vzhledem k tomu, že mezi rozhodnutím, proti kterému byla podaná stížnost, a rozhodnutím o ní, vykonal odsouzený několik dalších dní domácího vězení.¹⁹⁵

Původně bylo ustanovením § 334g TŘ upraveno nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody v návaznosti na hmotněprávní institut náhradního trestu odnětí svobody, který jako sekundární sankci trestu domácího vězení upravoval § 61 TrZ v původním znění. Zákonem č. 330/2011 Sb. byl § 334g TŘ novelizován tak, aby korespondoval novelizovanému hmotněprávnímu ustanovení § 61 TrZ o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody. *„Změnou na jedné straně došlo k dílčímu zpřísnění úpravy, (...), náhradní trest odnětí svobody nemohl být delší než jeden rok, zatímco nově může být náhradním trestem odnětí svobody až dvouletý trest, pokud by byl přeměněn celý nevykonaný trest domácího vězení uložený v nejvyšší možné výměře.*

¹⁹⁵ Blíže k přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3867-3872.

Na druhé straně došlo k výraznému zmírnění v tom směru, že odsouzený v případě přeměny vykoná jen tak dlouhý trest odnětí svobody, který odpovídá nevykonanému zbytku trestu domácího vězení (a nikoli celý náhradní trest odnětí svobody, jak tomu bylo dříve).“¹⁹⁶ Nelze zcela jednoznačně stanovit, který z těchto dvou způsobů sekundárního sankcionování je pro odsouzeného efektivnější a přiměřenější. Vzhledem k tomu, že novelizace § 61 TrZ a § 334g TŘ proběhla pouhé dva roky po zavedení trestu domácího vězení do systému trestních sankcí, nelze posoudit, zda byla původní právní úprava náhradního trestu odnětí svobody méně efektivní než současná úprava přeměny trestu domácího vězení v trest odnětí svobody a zda bylo nezbytné tuto změnu provést tak záhy po účinnosti nového trestního zákoníku.

¹⁹⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3869.

4.3.5 Náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení

Náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení jsou ustanovením § 152 odst. 1 písm. d) TŘ zahrnuty mezi náklady trestního řízení, které je odsouzený povinen nahradit státu. Denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady těchto nákladů je stanoven vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 458/2009 Sb.¹⁹⁷ Ta v ustanovení § 1 stanoví, že denní sazba nákladů výkonu trestu domácího vězení činí 50 Kč za každý kalendářní den, ve kterém odsouzený alespoň zčásti vykonával trest domácího vězení.

O povinnosti odsouzeného nahradit státu náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení rozhoduje soud zpravidla až po výkonu trestu domácího vězení. Po právní moci takového rozhodnutí vyzve soud odsouzeného, aby vyměřenou částku uhradil v zákonem stanovené lhůtě 30 dnů¹⁹⁸ a zároveň odsouzeného upozorní na možnost vymáhání vyměřené částky v případě, že by ji neuhradil ve stanovené lhůtě dobrovolně. O povinnosti odsouzeného k náhradě nákladů spojených s výkonem trestu domácího vězení může soud s přihlédnutím k délce uloženého trestu rozhodnout již v průběhu jeho výkonu, nejdříve však po vykonání jednoho měsíce uloženého trestu domácího vězení. V takovém případě je lhůta pro uhrazení vyměřených nákladů domácího vězení zkrácena na 10 dnů ode dne doručení rozhodnutí soudu odsouzenému.

V případě uložení trestu domácího vězení v maximální možné výměře dvou let by náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení vypočtené podle vyhlášky č. 458/2009 Sb. dosáhly výše 36.500,- Kč. V praxi bude zřejmě uložení trestu domácího vězení v této výměře spíše výjimkou, přesto by pro některé pachatele, např. mladistvé pachatele nebo pachatele v tíživé finanční situaci, mohla povinnost k úhradě takových nákladů spojených s výkonem trestu domácího vězení představovat překážku při jejich resocializaci. Uložení trestu domácího vězení by se tak v určitých případech mohlo jevit vzhledem k neadekvátnímu finančnímu zatížení pachatele a jeho rodiny do budoucna jako nevhodné. Z obavy před negativními důsledky spojenými s povinností odsouzeného k úhradě nákladů výkonu trestu domácího vězení může PMS předložit soudu své negativní stanovisko, kterým uložení trestu domácího vězení konkrétnímu pachateli nedoporučí s odkazem na nepřiměřené zatížení pachatele a jeho rodiny

¹⁹⁷ K jejímu vydání je Ministerstvo spravedlnosti zmocněno ustanovením § 152 odst. 2 TŘ.

¹⁹⁸ Lhůta k náhradě nákladů běží ode dne doručení rozhodnutí odsouzenému.

vzhledem k jejich finanční situaci. Současná praxe však ukazuje, že výkon trestu domácího vězení může být méně finančně náročný než náklady výkonu jiného alternativního trestu.¹⁹⁹

V souvislosti s připravovaným zavedením elektronického kontrolního systému, který by měl být využíván nejen při provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení, bylo zákonem č. 330/2011 Sb. doplněno ustanovení § 152 odst. 1 TR o písm. c), kterým je stanovena povinnost odsouzeného nahradit státu rovněž náklady spojené s využitím elektronického kontrolního systému při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Toto ustanovení trestního řádu navazuje na hmotněprávní úpravu v § 89 odst. 2 TrZ. Pro vypočtení nákladů spojených s využitím elektronického kontrolního systému při podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody se přiměřeně použije vyhláška č. 458/2009 Sb.²⁰⁰

¹⁹⁹ Blíže viz FOLTÝNOVÁ, Lucie; FOLTÝN, Leo. Trest domácího vězení z pohledu Probační a mediační služby ČR. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 6, s. 21-22; VANTUCH, Pavel. Novela trestního zákoníku a trestního řádu provedená zákonem č. 330/2011 Sb. *Trestní právo*. 2012, č. 1, s. 6.

²⁰⁰ Viz § 155 odst. 3 TR.

5 Zahraniční právní úprava trestu domácího vězení

Institut domácího vězení je v současné době uzákoněn v právních úpravách většiny západoevropských zemí, k nimž se postupně připojují země střední a jihovýchodní Evropy. Jednotlivé právní úpravy se od sebe odlišují způsobem využití domácího vězení a vymezením jeho podmínek a rovněž způsobem zajišťování kontroly řádného výkonu domácího vězení osobami, kterým bylo uloženo. Domácí vězení může mít podobu samostatného trestu, alternativy k vazbě či způsobu výkonu vazby, probační povinnosti v rámci podmíněně odloženého trestu odnětí svobody nebo může být využíváno jako sekundární sankce za porušování či neplnění podmínek jiných alternativních trestů. „*Ve světě je domácí vězení nejvíce využíváno jako přímá náhrada trestu odnětí svobody nebo jeho části v případě podmíněného propuštění, jako náhrada vazby či v kombinaci s podmíněným odsouzením, méně často jako samostatný trest.*“²⁰¹

Ve své moderní podobě začal být institut domácího vězení aplikován v průběhu 80. let v USA. Hlavním účelem jeho uložení bylo potrestání pachatele, jeho omezení a izolace od společnosti, nikoliv však snaha o jeho nápravu a resocializaci. V pojetí, resp. v účelu, pro který je trest domácího vězení pachateli ukládán, se evropská a americká koncepce institutu domácího vězení odlišuje dodnes. V evropském pojetí je domácí vězení často spojeno s rehabilitačními programy zaměřenými na osobnost pachatele. Punitivní charakter trestu ustupuje a domácí vězení je vnímáno spíše jako léčebná terapie vedoucí k nápravě odsouzeného.

V USA a Kanadě se uplatňuje *back-end typ* domácího vězení, kdy je odsouzený povinen dodržovat režim domácího vězení poté, co si odpyká trest odnětí svobody. Tím se prodlužuje interval mezi jeho propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody a úplnou svobodou. Účelem takového opatření je snižování pravděpodobnosti recidivy konkrétního odsouzeného tím, že si na svobodu zvyká postupně a přechod z vězeňského prostředí zpět do každodenního života na svobodě pro něho nepředstavuje tak náročnou situaci, na kterou by mohl případně reagovat opětovným páčáním trestné činnosti.

V Anglii a Walesu se uplatňují oba modely domácího vězení, *front-end typ* v podobě soudního zákazu vycházení (*curfew order*), i *back-end typ* v podobě tzv. domácí vazby (*home detention curfew*). Domácí vězení bylo v Anglii a Walesu

²⁰¹ ŠTERN, Pavel; OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka; DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2010. s. 158.

zavedeno jako samostatný trest již v roce 1991 právě v podobě soudního zákazu vycházení (Criminal Justice Act 1991).²⁰² Před uložením tohoto trestu má soud podle anglické právní úpravy povinnost získat a vyhodnotit informace o místě, kde bude uložený trest vykonáván, včetně informací o postoji osob žijících s odsouzeným ve společném obydlí a osob, které budou nucenou přítomností odsouzeného v místě výkonu trestu ovlivněny. Tento požadavek v české právní úpravě zakotven není. Pouze v případě uložení trestu domácího vězení trestním příkazem je podmínkou jeho uložení vyžádání zprávy probačního úředníka, který zjišťuje možnost výkonu trestu domácího vězení a stanovisko obviněného k uložení tohoto druhu trestu. Pokud je trest domácího vězení ukládán jinak než trestním příkazem, není povinností soudu vhodnost uložení trestu nijak ověřovat, stejně tak jako není povinností soudu zjišťovat postoj osob žijících s odsouzeným ve společném obydlí k uložení trestu. Z hlediska následného výkonu trestu domácího vězení, resp. kontroly jeho výkonu, se takové předběžné zjišťování informací o místě výkonu trestu a postoji trestem dotčených osob k jeho uložení jeví jako nanejvýš vhodné a praktické a mělo by být inspirací pro budoucí novelizace trestního zákoníku, resp. jeho ustanovení o trestu domácího vězení. Soudní zákaz vycházení může být podle anglické právní úpravy uložen osobám starším 16ti let a spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určitých stanovených dobách na místě určeném soudem. Stanovené doby nesmějí být kratší než 2 hodiny a delší než 16 hodin za den. Lze přitom určit odlišná místa výkonu trestu i odlišné časové úseky pro jednotlivé dny, kdy je trest vykonáván. Soudní zákaz vycházení může být odsouzenému uložen na dobu nejvýše 12 měsíců.²⁰³ Od roku 1999 je v Anglii a Walesu aplikován institut tzv. domácí vazby určený pro osoby, kterým byl uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně 3 měsíců a současně kratší než 4 roky a které mohou být umístěny na určitou dobu před propuštěním (max. 2 měsíce) do domácího vězení a podrobeny elektronické kontrole. Podobně jako česká právní úprava umožňuje i anglická právní úprava využití domácího vězení jako sankce při porušování podmínek jiných alternativních trestů. Oproti české právní úpravě obsahuje anglická právní úprava možnost využití institutu domácího vězení s elektronickým monitoringem také jako alternativu k vazbě v průběhu trestního stíhání. Dobu strávenou v takovém domácím

²⁰² Obecně je tento trest upraven v článku 204 Criminal Justice Act 2003.

²⁰³ Blíže viz např. BOLEDOVIČOVÁ, Lucie. Podmínky uložení českého trestu domácího vězení a anglického curfew requirement. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 3, s. 66-67.

vězení lze odsouzenému následně z poloviny započíst do uloženého trestu odnětí svobody.²⁰⁴ O možnosti nahradit vazbu domácím vězením se do budoucna uvažuje i v českém trestním právu, podmínkou takové právní úpravy a její následné aplikace v praxi je však možnost efektivní kontroly domácího vězení prostřednictvím elektronického monitorování osob, které by byly do takové vazby umístěny. Kontrola výkonu domácího vězení, ať už v podobě soudního zákazu vycházení či domácí vazby, je v Anglii a Walesu zpravidla prováděna s využitím elektronického kontrolního systému, který je zde nejrozvinutější v Evropě. Jeho testování zde probíhalo již od roku 1989. V roce 2008 byl aplikován ve více než 71.000 případech. Jeho provoz je zajišťován soukromými společnostmi.

Ve Francii má domácí vězení charakter alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, popř. jeho zbytku, nebo může nahrazovat vyšetřovací vazbu. Maximální délka, na kterou může být domácí vězení uloženo, jsou 4 měsíce. Kontrola výkonu domácího vězení je rovněž zajišťována elektronicky.

Ve Švédsku je využíván *back-end typ* trestu domácího vězení, jehož uložením lze nahradit krátkodobé tresty odnětí svobody v délce do tří měsíců. K uložení domácího vězení je nutný nejen souhlas odsouzeného, ale také dospělých příslušníků jeho domácnosti. Kontrola výkonu domácího vězení je rovněž zajišťována elektronicky.

„Pozornosti dále zasluhuje model užívaný od roku 2000 v Nizozemí spojený s intenzivní péčí o nápravu pachatele. Domácí vězení je v nizozemském pojetí především součástí širšího rehabilitačního programu odsouzeného, který má být podmíněně propuštěn z trestu odnětí svobody. Jako další fáze následuje například po odpykání části trestu odnětí svobody v otevřeném vězení, z něhož odsouzený dochází do zaměstnání. Podobně jako ve Švédsku je vyžadován souhlas odsouzeného i členů jeho domácnosti. Délka trvání domácího vězení se pohybuje v rozmezí 12 až 16 týdnů.“²⁰⁵

„Zahraniční zkušenosti ukazují, že domácí vězení může být funkční pouze v kombinaci s elektronickým kontrolním systémem, který představuje objektivní kontrolní mechanismus ovlivňující disciplínu odsouzeného při minimálním zásahu do

²⁰⁴ Blíže viz BOLEDOVIČOVÁ, Lucie. Srovnání forem a průběhu výkonu domácího vězení v České republice a v Anglii a Walesu. *Státní zastupitelství*. 2014, č. 1, s. 31-32.

²⁰⁵ Zkušenosti ze zahraničí, americký vs. evropský model. [cit. 3.5.2014]. Dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185>.

jeho osobního života.“²⁰⁶ Počet případů, kdy soudy využívají institut domácího vězení v jeho různých formách zakotvených v právních úpravách jednotlivých států, se zvyšuje přímo úměrně možnosti kontrolovat výkon domácího vězení elektronicky. V USA se elektronické sledování ke kontrole výkonu domácího vězení začalo využívat v roce 1986. Důsledkem toho se počet osob v domácím vězení zvýšil na několik tisíc. V rámci zemí Evropské unie se domácí vězení spojené s elektronickým monitorováním v určité formě uplatňuje ve Velké Británii, Francii, Belgii, Nizozemí a ve Švédsku.²⁰⁷ V České republice doposud elektronický systém kontroly odsouzených vykonávajících domácí vězení do praxe zaveden nebyl. Pokud bude tento nedostatek napraven, lze předpokládat, že domácí vězení bude využíváno ve výrazně větší míře než je tomu v současnosti, případně že bude dále rozšířena možnost aplikace tohoto institutu např. jako náhrada vazby v průběhu trestního stíhání.

²⁰⁶ ŠTERN, Pavel; OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka; DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2010. s. 159.

²⁰⁷ Blíže viz Zkušenosti ze zahraničí, americký vs. evropský model. [cit. 3.5.2014]. Dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185>.

5.1 Trest domácího vězení na Slovensku

Trest domácího vězení se stal součástí sankčního systému slovenského trestního práva přijetím nových trestních kodexů, zákona č. 300/2005 Z.z., trestný zákon (dále jen „STZ“) a zákona č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok (dále jen „STP“), které nabyly účinnosti 1.1.2006. V hierarchii trestních sankcí má trest domácího vězení ve slovenském trestním právu obdobné postavení jako v českém trestním právu. Ve výčtu trestů v § 32 STZ je zakotven hned za trestem odnětí svobody, jehož významnou alternativou by měl být. Jedná se o *front-end typ* trestu domácího vězení, kdy odsouzený vykoná celý uložený trest v domácím prostředí, mimo věznici. Vlastní právní úprava trestu domácího vězení je obsažena v § 53 STZ a v § 435 STP.

Okruh trestných činů, za jejichž spáchání lze trest domácího vězení pachateli uložit, je vymezen v ustanovení § 53 odst. 1 STZ. Jedná se o kategorii přečinů, kterou definuje § 10 STZ. Obdobně jako v české právní úpravě se zde přečinem rozumí trestný čin spáchaný z nedbalosti nebo úmyslný trestný čin, za který zákon ve zvláštní části stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let. Při vymezení okruhu trestných činů, za které lze trest domácího vězení podle slovenské právní úpravy pachateli uložit, však nelze vycházet pouze z definice přečinu. S přihlédnutím k ustanovení § 34 odst. 6 STZ je okruh trestných činů, za jejichž spáchání lze trest domácího vězení pachateli uložit, dále zúžen. Tímto ustanovením je zakotvena povinnost soudu uložit pachateli trest odnětí svobody za trestný čin, u něhož horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody stanovená ve zvláštní části převyšuje pět let. Z toho vyplývá, že bez ohledu na to, zda se pachatel dopustil trestného činu spáchaného úmyslně či z nedbalosti, je možné uložit trest domácího vězení pouze tehdy, kdy horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody za spáchaný trestný čin nepřevyšuje pět let. Vymezení kategorie trestných činů je podle slovenské právní úpravy jediným kritériem omezujícím ukládání trestu domácího vězení. Žádné další podmínky ani omezení pro aplikaci trestu domácího vězení slovenská právní úprava nestanoví. Z toho lze usuzovat na záměr zákonodárce, aby byl trest domácího vězení ukládán v co nejširší možné míře. Výměra trestu domácího vězení je omezena

maximální horní hranicí jednoho roku. Minimální výměru trestu domácího vězení slovenská právní úprava nestanoví.²⁰⁸

Ustanovením § 53 odst. 2 STZ je vymezen obsah trestu domácího vězení, tj. povinnosti odsouzeného při výkonu uloženého trestu. Zákon výslovně uvádí povinnost odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu trestu domácího vězení v čase, který určí soud, ve svém obydlí, včetně k němu náležejících venkovních prostor, povinnost vést řádný život a povinnost podrobit se kontrole technickými prostředky, byla-li tato kontrola nařízena. Časové vymezení rozsahu trestu domácího vězení není zákonem nijak omezeno a je tedy stejně jako podle české právní úpravy zcela ponecháno na úvaze soudu. Ten vymezí časový rozsah trestu, včetně místa výkonu trestu, v rozsudku, kterým trest domácího vězení pachateli ukládá.

Po dobu výkonu trestu domácího vězení může odsouzený opustit své obydlí pouze po předchozím souhlasu probačního a mediačního úředníka nebo orgánu pověřeného prováděním technické kontroly nad odsouzeným, a to jen z naléhavých důvodů a na nezbytně nutnou dobu (§ 53 odst. 3 STZ). Tato doba se přitom započítává do výkonu trestu. Pokud se tedy odsouzený s předchozím souhlasem vzdálí z místa výkonu trestu domácího vězení z naléhavého důvodu a pouze na nezbytně nutnou dobu, původně určená doba výkonu trestu se neprodlužuje. Narozdíl od české právní úpravy je pro výjimečné porušení režimu domácího vězení nezbytný předem udělený souhlas probačního úředníka, popř. orgánu pověřeného prováděním technické kontroly nad odsouzeným. Shodně vymezují slovenská i česká právní úprava důvod porušení režimu domácího vězení, resp. jeho povahu, když stanoví, že se musí jednat o naléhavý důvod. Konkrétní příklady možných naléhavých důvodů, které by mohly v praxi nastat, však zákon blíže nespecifikuje a je třeba je dovozovat a vždy individuálně posuzovat vzhledem k okolnostem konkrétního případu (mohlo by se např. jednat o náhlou změnu zdravotního stavu odsouzeného a potřebu vyhledat lékařskou péči). Zákon dále žádným způsobem neřeší situace, kdy je odsouzený ze závažných a naléhavých důvodů objektivně nucen vzdálit se z místa výkonu trestu domácího vězení neprodleně, aniž by si stihl předem opatřit souhlas probačního a mediačního úředníka, popř. orgánu pověřeného prováděním technické kontroly (např. požár v domě, zdravotní komplikace vyžadující okamžitý převoz do zdravotnického zařízení apod.). Jde o mimořádné

²⁰⁸ Blíže viz BURDA, Eduard; ČENTÉŠ, Jozef; KOLESÁR, Juraj; ZÁHORA, Jozef a kol. *Trestný zákon. Všeobecná část. Komentár. I. diel.* Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2010. s. 397-399.

události, kdy odsouzený fakticky poruší režim domácího vězení, nikoliv však úmyslně. Vzhledem k absenci právní úpravy by v takovém případě zřejmě přicházela v úvahu analogická aplikace institutu krajní nouze. Odsouzený, který porušil podmínky domácího vězení tím, že se bez předchozího souhlasu vzdálil z místa výkonu trestu, by se ve smyslu jednání v krajní nouzi nedopustil jednání v rozporu s § 53 odst. 3 STZ, pokud by zde byly mimořádně závažné důvody, které odsouzený sám nezpůsobil v úmyslu porušit podmínky uloženého trestu domácího vězení. V praxi se jistě vyskytnou takové závažné a mimořádné okolnosti, za kterých nebude možné po odsouzeném spravedlivě požadovat, aby si opatřil souhlas předem, proto by měl zákon existenci těchto důvodů předpokládat a důsledky jejich vzniku upravovat.²⁰⁹

Shodně je v obou právních úpravách uzákoněn model sekundárního sankcionování pachatelů odsouzených k trestu domácího vězení, kteří porušili jeho podmínky. Podle ustanovení § 53 odst. 4 STZ rozhodne soud v případě, že odsouzený neplní povinnosti stanovené § 53 odst. 2 STZ, o přeměně trestu domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody podle zákonem stanoveného přepočtového pravidla, podle kterého se dva dny nevykonaného trestu domácího vězení přemění na jeden den nepodmíněného trestu odnětí svobody.²¹⁰ O uložení sekundární sankce může soud rozhodnout až po předchozím výsledku odsouzeného (§ 435 odst. 2 STP), v rámci kterého zjišťuje příčiny porušení podmínek domácího vězení. Rozhodnutí soudu o přeměně trestu domácího vězení tedy nenásleduje automaticky po jednorázovém porušení povinnosti odsouzeného. K uložení sekundární sankce přistoupí soud až ve chvíli, kdy je její uložení vzhledem k okolnostem důvodné. Současně soud rozhodne i o způsobu výkonu trestu odnětí svobody.²¹¹

²⁰⁹ Blíže viz BURDA, Eduard; ČENTĚŠ, Jozef; KOLESÁR, Juraj; ZÁHORA, Jozef a kol. *Trestný zákon. Všeobecná část. Komentár. I. diel.* Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2010. s. 405-406.

²¹⁰ Zákon neupravuje, jak by měl soud postupovat při přeměně nevykonaného trestu domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody v případě, kdy bude nezbytné přeměnit na nepodmíněný trest odnětí svobody lichý počet dnů nevykonaného trestu domácího vězení. Jednou z možností, jak v takových případech postupovat, by zřejmě bylo uložit za jeden (lichý) den nevykonaného trestu domácího vězení půl dne nepodmíněného trestu odnětí svobody. Jako druhá možnost se pak nabízí jeden (lichý) den nevykonaného trestu domácího vězení do počtu dnů nepodmíněného trestu odnětí svobody nezahrnovat vůbec.

²¹¹ Blíže viz BURDA, Eduard; ČENTĚŠ, Jozef; KOLESÁR, Juraj; ZÁHORA, Jozef a kol. *Trestný zákon. Všeobecná část. Komentár. I. diel.* Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2010. s. 406-407; TOBIÁŠOVÁ, Lýdia. Domáce väzenie – nový trest v rekodifikovanom Trestnom zákone. *Justičná revue.* 2006, č. 10, s. 1373-1381.

Trest domácího vězení lze podle slovenské právní úpravy uložit pachateli samostatně nebo vedle jiného trestu, vyloučeno je však uložení trestu domácího vězení vedle trestu odnětí svobody (§ 34 odst. 7 STZ). Vyplývá to jednak z alternativní povahy domácího vězení a také ze stejné věcné povahy obou trestů. Mladistvému pachateli trest domácího vězení uložit nelze, neboť není uveden v taxativním výčtu trestů v ustanovení § 109 STZ, který stanoví, jaké tresty lze mladistvému pachateli uložit.²¹²

Právní úprava výkonu trestu domácího vězení je obsažena v § 435 STP. Soud nařídí výkon trestu bezprostředně po vykonatelnosti rozsudku, kterým byl trest uložen (§ 435 odst. 1 STP). Zároveň soud upozorní odsouzeného na omezení a povinnosti, které z uloženého trestu vyplývají a na hrozbu uložení sekundární sankce. O místě výkonu trestu domácího vězení rozhoduje soud již v odsuzujícím rozsudku, nikoliv až při nařízení výkonu trestu domácího vězení jako je tomu podle české právní úpravy. Kontrolou výkonu trestu domácího vězení předseda senátu pověří orgán spravující technické prostředky kontroly odsouzeného, v případě jejího provádění prostřednictvím elektronického monitorování, nebo probačního a mediačního úředníka. S elektronickým monitorováním odsouzených, ačkoliv jeho provádění zákon předpokládá, nebylo na Slovensku doposud započato. Kontrola výkonu trestu domácího vězení je tak v současnosti stejně jako u nás prováděna výlučně namátkovými kontrolami probačních a mediačních úředníků. Důsledkem nedostatečně efektivního zajištění kontroly výkonu trestu domácího vězení je jeho minimální ukládání. Od začlenění trestu domácího vězení do slovenského systému trestů, tj. od roku 2006 až do roku 2012 byl tento trest uložen pouze v 222 případech z celkového počtu 208.831 odsouzených v tomto období.²¹³

Ustanovením § 435 odst. 3 STP je upraven institut upuštění od výkonu zbytku trestu domácího vězení. Zákon ovšem neobsahuje žádná kritéria, ke kterým by měl soud při posuzování důvodnosti žádosti odsouzeného přihlížet, ani podmínky, za kterých by měl, resp. neměl žádosti odsouzeného vyhovět. Zákon pouze stanoví, že odsouzený může o upuštění od výkonu zbytku trestu domácího vězení požádat po výkonu poloviny uloženého trestu a dále stanoví povinnost soudu rozhodnout o takové žádosti ve lhůtě 30

²¹² Ke slovenské právní úpravě trestu domácího vězení také např. ČENTÉŠ, Jozef a kol. *Trestný zákon – veľký komentár*. Vyd. 1. EUROKÓDEX, s.r.o., 2013. s. 108-109; ŠČERBA, Filip. *Alternatívni tresty a opatrenia v novej právnej úprave*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 332-336.

²¹³ Viz LENGYELOVÁ, Jana. Elektronický monitoring a perspektívy jeho využitia v (ne)trestnej oblasti v Slovenskej republike. *Trestní právo*. 2014, č. 1, s. 23.

dnů. Institut upuštění od výkonu zbytku uloženého trestu bez jasného stanovení podmínek pro jeho aplikaci a hledisek, která by měl soud zohlednit při svém rozhodování, je podle mého názoru vymezen příliš obecně a nejasně na to, aby mohl být v praxi využíván. Právní úpravu tohoto institutu nepovažuji za vhodnou také z toho důvodu, že trest domácího vězení lze podle slovenské právní úpravy pachateli uložit na dobu maximálně jednoho roku. Při takové maximální možné výměře trestu se mi jeví jako nadbytečné umožnit odsouzenému zkrácení už tak relativně krátkého trestu. O uzákonění tohoto institutu by bylo možné uvažovat v našem trestním zákoníku, podle kterého lze trest domácího vězení pachateli uložit až na dva roky, což je ve srovnání s jinými zahraničními právními úpravami trestu domácího vězení poměrně vysoká výměra, a kde by mohl mít tento institut větší opodstatnění. V případě maximální výměry trestu domácího vězení v délce jednoho roku podle slovenské právní úpravy lze však o vhodnosti a efektivnosti institutu upuštění od výkonu zbytku trestu domácího vězení ukládaného už tak na poměrně krátkou dobu pochybovat.²¹⁴

S ohledem na shora uvedené lze konstatovat, že slovenská právní úprava trestu domácího vězení, a to jak hmotná, tak procesní, je na rozdíl od české právní úpravy velmi stručná. Kromě okruhu trestných činů, za které lze trest domácího vězení pachateli uložit, neobsahuje slovenská právní úprava žádné další vymezení podmínek pro uložení trestu. Nezabývá se hlediskem přiměřenosti ukládaného trestu vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, ani vzhledem k osobě pachatele a jeho poměrům, nevyžaduje souhlas pachatele s uložení trestu domácího vězení, a tudíž žádným způsobem neřeší konflikt uloženého trestu domácího vězení, resp. následné kontroly jeho výkonu, s právem na domovní svobodu odsouzeného, ani osob žijících s ním ve stejném obydlí. Podle české právní úpravy je písemný slib pachatele, v němž se zavazuje dodržovat podmínky uloženého trestu a poskytovat při provádění kontroly jeho výkonu veškerou potřebnou součinnost, tedy i umožnit vstup probačního úředníka, příp. zástupce provozovatele elektronického kontrolního systému, do svého obydlí, podmínkou uložení trestu domácího vězení. Tím je řešena otázka střetu kontroly výkonu trestu domácího vězení s právem na domovní svobodu alespoň částečně, ve vztahu k odsouzenému. V některých evropských zemích je vedle souhlasu pachatele s uložení trestu domácího vězení vyžadován jako jedna z podmínek jeho uložení také

²¹⁴ Viz ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. s. 336-337.

souhlas členů domácnosti odsouzeného s uložením trestu (např. ve Švédsku a v Nizozemí). Slovenská právní úprava se otázkou zásahu uloženým trestem domácího vězení do práva odsouzeného a členů jeho domácnosti na domovní svobodu žádným způsobem nezabývá.

Slovenská právní úprava trestu domácího vězení je podle mého názoru rovněž relativně mírná, a to zejména ze dvou důvodů. Prvním je maximální možná výměra trestu domácího vězení v délce jednoho roku, kterou považuji za mírnou především s přihlédnutím k možnosti využití institutu upuštění od výkonu zbytku uloženého trestu domácího vězení upravené v § 435 odst. 3 STP. Druhým důvodem, proč hodnotím slovenskou právní úpravu trestu domácího vězení jako příliš mírný postih odsouzeného, je právní úprava sekundární sankce trestu domácího vězení, resp. zákonné přepočtové pravidlo, podle kterého se dva dny nevykonaného trestu domácího vězení přemění na jeden den nepodmíněného trestu odnětí svobody. Sekundární sankce v podobě přeměny trestu domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody je odsouzenému uložena v důsledku porušení podmínek původně uloženého trestu domácího vězení. Jestliže odsouzený nevyužil možnosti vyhnout se výkonu trestu odnětí svobody tím, že by dodržoval podmínky uloženého trestu domácího vězení, a tyto podmínky porušil, ačkoliv předem věděl, že za takové jeho jednání mu bude uložena sekundární sankce, nevidím důvod pro tak mírný postup vůči němu, jaký podle mého názoru představuje přepočet dvou dnů domácího vězení na jeden den odnětí svobody, tím spíše vzhledem k maximální možné výměře trestu domácího vězení v délce jednoho roku.

Za pozitivum slovenské právní úpravy a inspiraci pro budoucí novelizaci české právní úpravy trestu domácího vězení lze však jednoznačně považovat uzákonění povinnosti odsouzeného vést po dobu výkonu trestu domácího vězení řádný život a s jejím porušením spojenou přeměnu trestu domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody. Ačkoliv by vedení řádného života odsouzeného mělo být předpokladem uložení a nezbytnou podmínkou následného výkonu všech alternativních trestů, včetně trestu domácího vězení, v české právní úpravě tato povinnost ohledně trestu domácího vězení a jeho výkonu doposud uzákoněna nebyla. Požadavek vedení řádného života je úzce spojen s plněním přiměřených omezení a přiměřených povinností, jejichž uložení odsouzenému však slovenský trestný zákon neupravuje. Ačkoliv tedy slovenská právní úprava trestu domácího vězení stanoví povinnost odsouzeného vést po dobu výkonu

uloženého trestu řádný život, neumožňuje soudu, na rozdíl od české právní úpravy, uložit odsouzenému na dobu výkonu trestu domácího vězení přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, kterými by bylo možné blíže specifikovat široký a poměrně neurčitý pojem řádného života, tj. stanovit uložením přiměřených omezení a přiměřených povinností obsah pojmu řádný život v konkrétním případě. Při vhodně zvolené kombinaci mohou mít navíc uložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti pozitivní vliv na nápravu pachatele a jeho následnou resocializaci. Absenci možnosti uložit odsouzenému na dobu výkonu trestu domácího vězení přiměřená omezení a přiměřené povinnosti lze proto považovat za nedostatek slovenské právní úpravy.

Závěrem lze ke srovnání české a slovenské právní úpravy trestu domácího vězení shrnout, že slovenská právní úprava je až příliš stručná a podle mého názoru představuje pro odsouzeného relativně mírný postih, když upravuje institut upuštění od výkonu zbytku uloženého trestu při jeho maximální možné výměře v délce jednoho roku nebo když stanoví přepočtové pravidlo v poměru 2:1. Českou právní úpravou by se mohla inspirovat např. v otázce stanovení podmínek pro uložení trestu domácího vězení, zejména zahrnout mezi ně hledisko přiměřenosti a souhlas pachatele, příp. i osob žijících s ním ve společném obydlí, s uložením trestu domácího vězení, nebo v otázce přiměřených omezení a přiměřených povinností, které aktuálně odsouzenému nelze na dobu výkonu trestu domácího vězení uložit. Inspirací pro českou právní úpravu by pak mohla být zákonná podmínka vedení řádného života odsouzeným po dobu výkonu trestu domácího vězení a bližší specifikace možného místa výkonu uloženého trestu domácího vězení, za které slovenská právní úprava výslovně považuje i venkovní prostory. Česká právní úprava se konkretizací místa výkonu trestu domácího vězení nevěnuje a zahrnutí venkovních prostor pod tento pojem tak lze pouze dovozovat.

Ačkoliv byl v České republice trest domácího vězení zaveden o čtyři roky později než na Slovensku, počty uložených trestů domácího vězení jsou v České republice ve srovnání se Slovenskem výrazně vyšší.²¹⁵ Česká republika rovněž předstihla Slovensko v přípravách na zavedení elektronického monitorování odsouzených do praxe, když zde proběhlo testování elektronického monitorování prostřednictvím elektronických náramků v rámci pilotního projektu, který prokázal přínos, finanční úspory a efektivitu elektronického monitorování odsouzených. Situace

²¹⁵ Ke srovnání počtu uložených trestů domácího vězení v České republice a na Slovensku viz příloha č. 1 a příloha č. 2.

se však změnila v důsledku amnestie prezidenta republiky z 1.1.2013, kdy byly přípravy k realizaci elektronického monitorování pozastaveny.²¹⁶ Na Slovensku byla mezitím na konci roku 2013 vytvořena odborná pracovní skupina na přípravu legislativy potřebné k zavedení elektronického systému monitorování osob. Projekt zavedení elektronického monitoringu bude plně financovaný z prostředků eurofondů v rámci Operačního programu informatizace společnosti. V případě jeho realizace bude elektronické monitorování využíváno i k jiným účelům než jen pro kontrolu odsouzených ve výkonu trestu domácího vězení (např. při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, při podmíněném odkladu výkonu trestu odnětí svobody s probačním dohledem, jako náhrada vazby, v rámci výchovných opatření ukládaných mladistvým, ale i v netrestní oblasti, např. při kontrole výkonu předběžného opatření ve věcech domácího násilí).²¹⁷ Aktuálně Ministerstvo spravedlnosti SR podepsalo dodavatelskou smlouvu na systém elektronického monitoringu osob.²¹⁸

²¹⁶ K dopadům amnestie prezidenta republiky na zavedení elektronické kontroly odsouzených blíže viz kapitola 3.1 této práce.

²¹⁷ Viz LENGYELOVÁ, Jana. Elektronický monitoring a perspektívy jeho využitia v (ne)trestnej oblasti v Slovenskej republike. *Trestní právo*. 2014, č. 1, s. 28-30; MS SR pripravuje legislatívne zmeny na podporu alternatívnych trestov. [cit. 12.8.2014]. Dostupné z WWW: <http://www.justice.gov.sk/Lists/Aktuality/DispForm.aspx?ID=1801>; k možnostem využití elektronického monitoringu při kontrole výkonu trestu domácího vězení viz CEHLÁR, Vladimír. Trest domácího vězení a aplikácia elektronického monitoringu s akcentom na probáciu. *Justičná revue*. 2013, č. 2, s. 241-251.

²¹⁸ Projekt v hodnotě 22,04 mil. Euro bez DPH bude realizovat vítěz veřejné zakázky, společnost ICZ Slovakia, a.s. V současnosti přesahují náklady na jednoho odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody 14.000 Euro ročně. Od zavedení elektronického monitorování se očekává, že náklady na jednoho odsouzeného budou méně než třetinové. Návratnost investice do projektu zavedení elektronického monitoringu se předpokládá v následujících pěti až šesti letech. Blíže viz MS SR podpísalo zmluvu o elektronickom monitoringu osob. [cit. 12.8.2014]. Dostupné z WWW: <http://www.justice.gov.sk/Lists/Aktuality/DispForm.aspx?ID=1854>.

6 Trest domácího vězení v aplikační praxi soudů

Vzhledem k tomu, že v praxi stále není zajištěna možnost elektronického monitorování odsouzených ve výkonu trestu domácího vězení, nelze očekávat využívání trestu domácího vězení v zamýšleném a předpokládaném rozsahu. Ačkoliv jsou počty ukládaných trestů domácího vězení ve srovnání např. se Slovenskem, kde byl tento trest zaveden již v roce 2006, vyšší, předpokládalo se, že bude aplikován ve větším rozsahu a účinně tak přispěje k řešení problému přeplněných věznic a nedostatku financí ve vězeňství. Soudy však nemají v trest domácího vězení a v efektivní a spolehlivou kontrolu jeho výkonu důvěru, dokud je prováděna výhradně namátkovými návštěvami probačních úředníků u odsouzených. Ačkoliv soudy shodně hodnotí spolupráci s PMS při zajišťování kontroly výkonu trestu domácího vězení kladně, je nepochybné, že se zvyšujícím se počtem uložených trestů domácího vězení by se s ohledem na personální možnosti PMS úroveň zajišťované kontroly snižovala. Podle mého názoru bude bez plně elektronicky zajišťované kontroly výkonu trestu domácího vězení tento trest v praxi využíván i nadále pouze omezeně a s minimálním efektem.

Vedle omezené možnosti kontroly výkonu trestu domácího vězení je tento trest využíván v nedostatečné míře i z toho důvodu, že čeští soudci alternativní tresty obecně nevyužívají dostatečně. K těmto závěrům dospěl Nejvyšší soud, který ve spolupráci s Univerzitou Karlovou a Institutem pro kriminologii a sociální prevenci v rámci výzkumného projektu „*Teoretické a trestně politické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí*“ provedl průzkum aplikační praxe soudů v jednotlivých krajích. Cílem tohoto výzkumného projektu bylo zjistit aktuální soudní praxi v oblasti využívání alternativních trestů a její vliv na počty krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody. Ze závěrů průzkumu vyplývá, že soudci mezi ukládanými tresty preferují zejména krátkodobé a podmíněné tresty odnětí svobody, které však podle odborníků vedou často k recidivě odsouzených. Nejvyšší soud v souvislosti s provedeným průzkumem kritizoval zejména vysoké počty uložených krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody, tj. trestů v délce do jednoho roku, jejichž ukládáním dochází k přeplňování kapacity věznic. Škála alternativních trestů je přitom dostatečně široká, aby mohlo dojít ke snížení ukládaných krátkodobých trestů odnětí svobody a tím i ke snížení počtu osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Alternativní

tresty by měly být podle doporučení trestního kolegia Nejvyššího soudu využívány ve vhodných případech častěji.²¹⁹

Ve vztahu k trestu domácího vězení bylo provedeným průzkumem zjištěno, že ukládání trestu domácího vězení je u jednotlivých soudů velmi rozdílné. Soudy při ukládání trestu domácího vězení naráží zejména na neexistenci elektronického kontrolního systému a omezenou možnost kontroly uloženého trestu PMS, která s ohledem na personální obsazení není schopna zajistit kontrolu výkonu trestu domácího vězení ve více případech současně. „Z provedeného průzkumu vyplývá, že důvody dosavadní velmi nízké míry ukládání trestu domácího vězení by neměly být hledány primárně v právní úpravě tohoto trestu (§ 60 a 61 tr. zákoníku), ale v jednoznačně největším a zcela zásadním problému, a to přetrvávající nemožnosti využívat při jeho kontrole tzv. elektronického monitoringu. V tomto směru je podle názoru Nejvyššího soudu třeba, aby Ministerstvo spravedlnosti urychleně a přednostně zajistilo, aby kontrola domácího vězení byla zajišťována pomocí elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného, jak nakonec primárně předpokládá i ustanovení § 334b tr. ř., neboť jen tak lze zajistit, aby trest domácího vězení představoval účinnou alternativu k ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody.“²²⁰ Další omezení při ukládání trestu domácího vězení vyplývá ze skutečnosti, že sociální skupina osob, u kterých tento trest přichází v úvahu, nemá potřebné bydlení, často se stěhuje apod. Trest domácího vězení byl ve většině případů uložen za úmyslné trestné činy, a to převážně osobám, které byly pravomocně odsouzené v posledních 3 letech před vyhlášením rozsudku. Podle Nejvyššího soudu k této praxi nelze mít výhrad, neboť soudy tento druh trestu správně aplikovaly jako alternativu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Trest domácího vězení byl soudy ukládán v celém rozmezí trestní sazby od 1 měsíce až do 2 let, převážně pak v rozmezí od 4 do 12 měsíců. U většiny soudů, které uložily trest domácího vězení, nebyla využita možnost uložit pachateli na dobu výkonu trestu přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti. Tato praxe je Nejvyšším soudem hodnocena negativně, neboť přiměřená omezení a přiměřené

²¹⁹ Blíže viz Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010-2011 (Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012). [cit. 31.5.2014]. Dostupné z WWW:

<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxezzl52he>.

²²⁰ Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010-2011 (Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012). [cit. 31.5.2014]. Dostupné z WWW: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxezzl52he>.

povinnosti představují důležitý prvek individualizace uloženého trestu. Ohledně aplikace ustanovení o soudní konkretizaci a individualizaci trestu domácího vězení z provedeného průzkumu vyplynulo, že před novelizací § 60 odst. 3 a 4 TrZ provedenou zákonem č. 330/2011 Sb., byla možnost konkretizace časového rozsahu ukládaného trestu využívána jen zcela výjimečně, pouze v ojedinělých případech. Možnost individualizace trestu domácího vězení z hlediska vymezení časového období, ve kterém se má odsouzený zdržovat v určeném obydlí, využívají soudy v minimální míře i po provedené novelizaci, kdy ve většině svých rozhodnutí stanoví standardní rozsah zdržování se odsouzeného v určeném obydlí, který v podstatě vyplývá z původní právní úpravy § 60 odst. 3 TrZ. „*Tato praxe ukazuje na nepromyšlenost a zbytečnost novelizace původního znění ustanovení § 60 odst. 3 tr. zákoníku provedené zákonem č. 330/2011 Sb., která byla kritizována i v literatuře.*“²²¹ Problémy s aplikací novelizovaného ustanovení § 60 odst. 4 TrZ většinou soudy nemají. Při individualizaci uloženého trestu vychází zejména z doporučení PMS, kdy na problémy naráží zejména u osob s nerovnoměrně rozvrženou pracovní dobou, u osob pracujících ve vícesměnném provozu, u osob pracujících v cizině nebo např. u osob, které se účastní vícedenního školení mimo bydliště, nebo u osob, které mají upraven styk se svými nezletilými dětmi. V určitých případech by proto soudy měly zvažovat (např. s ohledem na povahu zaměstnání pachatele) vhodnost uložení trestu domácího vězení a příp. přistoupit k uložení jiného alternativního trestu. K přeměně trestu domácího vězení, resp. nařízení náhradního trestu odnětí svobody, docházelo v posuzovaném období pouze výjimečně, a to z důvodu nedodržování podmínek domácího vězení (zpravidla proto, že se odsouzený nezdržoval ve stanovené době v určeném obydlí).

Průzkum se zaměřil také na zjištění nejčastějších právních problémů, se kterými se soudci při aplikaci trestu domácího vězení ve své praxi setkávají. Obecně soudy konstatovaly, že většímu využití trestu domácího vězení brání okolnost, že stále více osob nemá stálé bydliště, dále že větší procento osob není ochotno se tomuto typu trestu podrobit a volí raději „anonymní trest“ odnětí svobody nepodmíněně vykonávaný mimo bydliště, než trest vedoucí podle jejich názoru k dehonestaci v místě jejich bydliště, a v neposlední řadě nedostatečná možnost kontroly výkonu uloženého trestu. „*Podle*

²²¹ Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010-2011 (Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012). [cit. 31.5.2014]. Dostupné z WWW: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxezzl52he>.

*Krajského soudu v Praze trest domácího vězení stále nepatří mezi častěji využívané, a to nejen pro hlavní obecně tradovaný důvod, jímž je dosavadní nezavedení elektronické kontroly odsouzených, pro něž se soudy obávají tento trest uložit. Zdůraznit je naopak třeba, že si je většina soudců vědoma využitelnosti tohoto druhu trestu jako alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, avšak s tím, že pro jeho uložení musí být splněno daleko více podmínek, jejichž existence u řady osob není doložena. Nejenom, že je třeba nejprve eliminovat nezbytnost nepodmíněného trestu odnětí svobody, ale vedle toho je nutné, aby obviněný měl stále bydliště a aby jeho chování nebylo do té míry asociální, že by bylo předem prakticky vyloučeno očekávat dodržení podmínek domácího vězení. Současně je zpravidla předpokladem pro výkon tohoto trestu i to, že daná osoba má zaměstnání. Kromě toho je pochopitelně třeba vážit i řadu dalších skutečností, jejichž splnění zvyšuje pravděpodobnost, že by trest mohl být úspěšně vykonán a mohl mít na pachatele i požadovaný výchovný dopad. U řady z nich nicméně lze tušit, že po první úlevě, vyvolané neuložením nepodmíněného trestu odnětí svobody, vůle k výkonu trestu domácího vězení postupně klesá.*²²²

Ve vztahu k alternativnímu trestu domácího vězení dospěl Nejvyšší soud provedeným průzkumem k těmto závěrům: „*Trest domácího vězení je ukládán jen v nepatrném množství případů. Některými okresními soudy nebyl tento trest ve sledovaném období uložen vůbec, ostatními zpravidla jen ve velmi malém počtu případů (někdy jen v počtu kolem 1 až 2 ročně). Přestože trestní kolegium Nejvyššího soudu chápe potíže s jeho ukládáním i výkonem způsobené nezavedením elektronického kontrolního systému, což je třeba považovat za zásadní omezující faktor, jakož i častými spíše nešťastnými novelizacemi, které jeho ukládání dále omezily, je třeba se na jeho využívání v praxi soudů jako alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody u přečinů zaměřit a pokusit se ve spolupráci s Probační a mediační službou zvýšit četnost jeho ukládání, aby došlo k dalšímu omezení ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody. Domácí vězení je třeba ukládáním přiměřených omezení a přiměřených povinností podle § 60 odst. 5 tr. zákoníku náležitě diferencovat a*

²²² Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010-2011 (Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012). [cit. 31.5.2014]. Dostupné z WWW: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxezzl52he>.

*individualizovat ve vztahu k osobě konkrétního pachatele, jeho poměrům a možnostem nápravy.*²²³

²²³ Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010-2011 (Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012). [cit. 31.5.2014]. Dostupné z WWW: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxexzzl52he>.

7 Zhodnocení aktuální právní úpravy trestu domácího vězení a návrhy de lege ferenda

Alternativní trest domácího vězení byl v české právní úpravě zakotven novým trestním zákoníkem s účinností od 1.1.2010. I přes provedené novelizace trestního zákoníku, které se významně dotkly také institutu domácího vězení, obsahuje právní úprava domácího vězení stále ustanovení, která by bylo vhodné přehodnotit a změnit.

Z hlediska splnění účelu alternativního trestu domácího vězení a jeho nápravné funkce a pozitivního vlivu na pachatele a jeho resocializaci je klíčové uložit jej pachateli pouze ve vhodném případě. Skutečnost, zda je v konkrétním případě uložení trestu domácího vězení vhodné, by měl soud ověřovat a mít za prokázanou vždy ještě před samotným rozhodnutím o uložení trestu, nikoliv ji zkoumat až ve vykonávacím řízení ve fázi nařízení výkonu již uloženého trestu. Při posuzování vhodnosti uložení trestu domácího vězení konkrétnímu pachateli může soud vycházet ze skutečností, které vyplývají z pachatelova písemného slibu, jehož složení je zákonnou podmínkou uložení trestu domácího vězení, nebo ze zprávy probačního úředníka, která však zákonnou podmínkou uložení trestu domácího vězení není. Tuto podmínku zákon stanoví pouze v případě, kdy je trest domácího vězení ukládán pachateli trestním příkazem (§ 314e odst. 4 TŘ). Informace o možnostech výkonu trestu, včetně stanoviska pachatele k jeho uložení, které jsou obsahem zprávy probačního úředníka, a jejich znalost před rozhodnutím soudu o uložení trestu domácího vězení, jsou přitom předpokladem úspěšného výkonu uloženého trestu, neboť zpráva probačního úředníka poskytuje soudu objektivní posouzení pachatele a jeho poměrů a její závěry jsou zásadní z hlediska konkretizace a individualizace ukládaného trestu, který může splnit svůj účel pouze tehdy, pokud je ve vztahu ke konkrétnímu pachateli vhodně vymezen. Soud na podkladě zprávy probačního úředníka disponuje informacemi o poměrech pachatele, o jeho postoji k uložení trestu domácího vězení, o reálných možnostech jeho výkonu na konkrétním místě apod. Při jejich zohlednění se soud vyhne např. situacím, kdy bude nucen rozhodovat o změně trestu domácího vězení (§ 334e TŘ) nebo kdy při nařízení výkonu trestu domácího vězení zjistí, že trest není kde vykonat, neboť odsouzený nemá žádné stálé bydliště, příp. místo vhodné k výkonu uloženého trestu, popř. že žije ve společné domácnosti s osobami, na kterých se dopustil trestného činu, za který mu byl

trest uložen, že se dopouští pro své okolí rizikového jednání a trest domácího vězení pro něho není vhodným trestem (např. alkoholismus, narkomanie apod.). Podle mého názoru by proto bylo vhodné, aby podmínkou uložení trestu domácího vězení bylo předchozí vyžádání zprávy probačního úředníka, obdobně jako je tomu při ukládání trestu domácího vězení trestním příkazem. Tím by se předešlo vzniku výše popsaných situací a následné potřebě jejich řešení.

S výběrem pachatele vhodného pro uložení trestu domácího vězení souvisí i další podmínka, o kterou bych doporučila doplnit ustanovení § 60 TrZ, a sice aby se jednalo o pachatele, kterému v minulosti nebyl uložen jiný alternativní trest, který by byl v důsledku porušení jeho podmínek odsouzeným přeměněn v sekundární sankci. Uložení alternativního trestu představuje pro pachatele relativně mírný postih. Odsouzenému je dána možnost vybrat si, zda bude uložení alternativního trestu považovat za příležitost k nápravě a napříště se nebude nedopouštět dalšího trestného jednání, či zda nastoupí kriminální kariéru a uložený trest, kdy bude i přes spáchání trestného činu ponechán „na svobodě“, tj. mimo věznici, bude považovat pouze za příležitost k páčání další trestné činnosti. Ponecháním odsouzeného na svobodě se sice zvyšuje výchovné působení trestu a odsouzený je ušetřen vlivu kriminogenního vězeňského prostředí, zároveň je však značně omezena zábranná funkce trestu. Odsouzenému je de facto umožněno páchat další trestnou činnost tím, že není umístěn ve věznici. Pokud tedy pachatel trestného činu byl již v minulosti odsouzen k jakémukoliv alternativnímu trestu, jehož podmínky nerespektoval, zřejmě na něj takový „benevolentní“ přístup neměl žádoucí vliv a v takovém případě bych již neumožnila uložit mu další alternativní trest, ale pouze nepodmíněný trest odnětí svobody, byť krátkodobý.

Z obdobných důvodů nepovažuji za vhodně a efektivně zvolenou takovou právní úpravu, kdy jeden alternativní trest, jehož podmínky nebyly splněny, příp. byly porušeny, je nahrazován jiným alternativním trestem.²²⁴ Jestliže totiž odsouzený nedodrží podmínky uloženého trestu a nevykonává jej řádně, dopouští se během jeho výkonu další trestné činnosti apod., měl by mu být jako sekundární sankce uložen

²²⁴ Takovou právní úpravu obsahuje trestní zákoník u trestu obecně prospěšných prací, kdy v případě porušení podmínek výkonu tohoto trestu může soud trest obecně prospěšných prací přeměnit podle § 65 odst. 2 písm. a) TrZ v trest domácího vězení a podle písm. b) v peněžitý trest; u peněžitého trestu, kdy v případě, že pachatel ve stanovené lhůtě peněžitý trest nevykoná, jej může soud přeměnit podle § 69 odst. 2 písm. a) TrZ v trest domácího vězení nebo podle písm. b) v trest obecně prospěšných prací.

nepodmíněný trest odnětí svobody, aby takovou sekundární sankci vnímal jako skutečně přísnější postih ve srovnání s původně uloženým alternativním trestem. Zákon musí s porušením podmínek mírnějšího trestu nutně spojovat uložení přísnějšího trestu. Pokud je však jeden alternativní trest nahrazován jiným, nelze takovou právní úpravu považovat za dostatečně efektivní způsob trestání ani za snahu dosáhnout resocializačního vlivu uloženého trestu na odsouzeného, ale spíše za snahu snižovat počty vězňených osob a řešit tak problematiku přeplněnosti věznic a nedostatek finančních prostředků ve vězeňství. Ukládání alternativních trestů jako sekundárních sankcí jiných alternativních trestu vede podle mého názoru k oslabení autority alternativních trestů a k poklesu důvěry veřejnosti v alternativní metody sankcionování obecně. Případnou přílišnou tvrdost právní úpravy, kdy při nedodržování podmínek uloženého alternativního trestu by jako sekundární sankce bezprostředně následovalo uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, by mohlo vyřešit např. uzákonění institutu výjimečného ponechání alternativního trestu v platnosti. Aplikace takového institutu by soudu poskytla prostor pro individuální posouzení a rozhodnutí učiněné s přihlédnutím ke všem okolnostem konkrétního případu a k situaci konkrétního odsouzeného.

S otázkou sekundárního sankcionování dále úzce souvisí také důvody uložení sekundární sankce, resp. stanovení povinností, jejichž nedodržování vede k rozhodnutí soudu o uložení sekundární sankce. Navzdory tomu, že od účinnosti nového trestního zákoníku bylo přijato několik novelizací, které se poměrně výrazně dotkly také ustanovení upravujících trest domácího vězení, včetně právní úpravy uložení sekundární sankce, žádnou z přijatých novel nebyla do znění § 61 TrZ zahrnuta podmínka vedení řádného života odsouzeného. Tato podmínka by přitom měla být předpokladem výkonu každého alternativního trestu. Trestní zákoník ji upravuje ohledně trestu obecně prospěšných prací (§ 65 odst. 2 TrZ), obsahuje ji i slovenská právní úprava (§ 53 odst. 2 STZ), ohledně trestu domácího však v trestním zákoníku tato podmínka stále absentuje. Pokud odsouzený nevede v průběhu výkonu uloženého trestu řádný život, dává tím najevo, že alternativní trest pro něho není dostatečně přísnou sankcí, která by ho přiměla k nápravě, naopak mu poskytuje prostor k opětovnému páčání trestné, příp. jiné společensky nežádoucí činnosti. Z tohoto důvodu považují podmínku vedení řádného života za předpoklad výkonu všech alternativních trestů, tedy i trestu domácího vězení,

a považovala bych za vhodné tuto povinnost odsouzeného uvést mezi ostatními důvody pro rozhodnutí soudu o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody v § 61 TrZ. K tomuto tématu se vyjádřil Nejvyšší soud se ve své zprávě ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012, v tom smyslu, že z podstaty trestu domácího vězení jako alternativního trestu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a ze zásad pro ukládání trestů a jejich účelu vyplývá, že vedení řádného způsobu života je nezbytnou součástí těch alternativních trestů, které spočívají v tom, že odsouzený je povinen po určitou dobu plnit zákonem nebo soudem stanovené povinnosti, a proto mu také není ukládán nepodmíněný trest odnětí svobody. Podle názoru Nejvyššího soudu je vedení řádného života nezbytným předpokladem řádného vykonávání trestu domácího vězení, ačkoliv v zákoně není výslovně stanoveno, že nevedení řádného života je důvodem jeho přeměny v nepodmíněný trest odnětí svobody. Podle ustanovení § 61 TrZ může soud přeměnit trest domácího vězení nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu také tehdy, jestliže pachatel v době od odsouzení „jinak maří výkonu tohoto trestu“, když za takové „jiné maření“ je podle názoru Nejvyššího soudu třeba považovat i nevedení řádného života (např. spáchání další trestné činnosti, neboť součástí vedení řádného života v průběhu výkonu trestu domácího vězení je i skutečnost, že se odsouzený nedopustil žádného trestného činu). Podle názoru Nejvyššího soudu lze podmínku vedení řádného života během výkonu trestu domácího vězení dovést a není nezbytné, aby byla výslovně uvedena v ustanovení § 61 TrZ. Vzhledem k tomu, že např. i u trestu obecně prospěšných prací je tato podmínka uvedena výslovně, bych však považovala pro úplnost za vhodné, aby byla výslovně zahrnuta také do znění § 61 TrZ.

V souvislosti se sekundární sankcí ukládanou odsouzenému podle § 61 TrZ se nabízí otázka, zda byl pro pachatele přísnější původní model náhradního trestu odnětí svobody nebo současný model přeměny trestu domácího vězení v nepodmíněný trest odnětí svobody. Podle mého názoru byla přísnější právní úprava původní, podle které odsouzenému hrozil výkon náhradního trestu odnětí svobody v předem stanovené výměře, a to bez ohledu na dobu řádně vykonaného trestu domácího vězení. Souhlasím s argumentem, že původní právní úprava zcela nerespektovala zásadu přiměřenosti, na druhou stranu byla hrozba takového postihu pro odsouzeného jistě větší motivací vykonat celý trest domácího vězení v souladu se stanovenými i zákonnými

podmínkami. Model přeměny trestu domácího vězení v nepodmíněný trest odnětí svobody nepovažují z pohledu odsouzeného za dostatečně přísný a efektivní, a to zejména z následujících důvodů. O uložení sekundární sankce musí rozhodnout soud. Ten zpravidla nerozhodne ihned poté, co se odsouzený dopustil jednání, v jehož důsledku má být sekundární sankce uložena. Mezi porušením podmínek uloženého trestu odsouzeným a rozhodnutím soudu o přeměně trestu domácího vězení v nepodmíněný trest odnětí svobody tak zpravidla uběhne určitá doba. Mezitím však odsouzený vykonává dál uložený trest domácího vězení, neboť zákon takovou situaci nijak neřeší (např. tím, že by se stavěla doba výkonu trestu domácího vězení na dobu od porušení povinnosti odsouzeným do rozhodnutí soudu o přeměně). Podle aktuální právní úpravy tak odsouzený, ačkoliv porušil podmínky domácího vězení, dál uložený trest vykonává a soud, který rozhoduje o jeho přeměně, ve svém rozhodnutí vyčíslí počet dnů trestu odnětí svobody ke dni svého rozhodnutí, nikoliv tedy zpětně ke dni porušení povinnosti odsouzeným, a to právě proto, že odsouzený trest domácího vězení i po porušení povinnosti nadále vykonává. Vzhledem k tomu, že proti rozhodnutí soudu o přeměně trestu domácího vězení v nepodmíněný trest odnětí svobody je podle § 334g odst. 2 TŘ přípustná stížnost, je jejím podáním možné dále prodloužit dobu výkonu trestu domácího vězení, když odsouzený pokračuje v jeho výkonu až do pravomocného rozhodnutí stížnostního soudu o podané stížnosti. V důsledku podané stížnosti musí soud, který o ní rozhoduje, opět přepočítat dobu trestu odnětí svobody ke dni svého rozhodnutí tak, aby uložená sekundární sankce vyhovovala zákonnému přepočtovému pravidlu, podle kterého se každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení počítá za jeden den odnětí svobody. Podle aktuální právní úpravy by tedy mohla např. nastat situace, kdy mezitím než soud pravomocně rozhodne o přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, odsouzený vykoná i zbytek uloženého trestu domácího vězení, a ačkoliv v průběhu výkonu trestu porušil jeho podmínky, sekundární sankce mu uložena nebude. Podle mého názoru by proto bylo vhodné a z hlediska účinku sekundární sankce, resp. hrozby jejího uložení, rovněž účelné, navrátit se k původnímu modelu tzv. náhradového trestu. Za současného znění § 61 TrZ bych toto ustanovení alespoň doplnila tak, že od okamžiku porušení stanovených povinností odsouzeným, resp. od doby, kdy se soud o takovém porušení dozví, se doba výkonu trestu domácího vězení staví, a to až do pravomocného rozhodnutí soudu o jeho

přeměně v trest odnětí svobody. Nejvyšší soud se ve své zprávě ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012, vyjádřil ke způsobu přepočtu trestu domácího vězení na trest odnětí svobody v souvislosti s jeho přeměnou ve smyslu § 61 TrZ takto: „Po vyhlášení usnesení o přeměně, byť je možno proti němu podat stížnost (§ 334g odst. 2 tr. ř.), již odsouzený trest domácího vězení nevykonává, o čemž je třeba ho v usnesení poučit (jinak by mu byla dána možnost oddálit přeměnu domácího vězení, což by zejména ke konci výkonu tohoto trestu mohlo vést k tomu, že by již nebylo možno na nevykonávání tohoto trestu, maření jeho výkonu či porušení jeho podmínek adekvátně reagovat). Pokud by došlo k zrušení usnesení o přeměně trestu domácího vězení stížnostním soudem s tím, že odsouzený má i nadále trest domácího vězení vykonávat, pokračovalo by se ve výkonu trestu domácího vězení od právní moci tohoto usnesení.“ Nejvyšší soud tak vyjádřil na problematiku přeměny trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, resp. na problematiku jeho přepočtu, odlišný názor, než jaký zastává např. profesor Pavel Šámal ve svém komentáři k trestnímu řádu.²²⁵ V této souvislosti Nejvyšší soud rovněž poukázal na nevýhodnost novelizované právní úpravy poměrné přeměny trestu domácího vězení v trest odnětí svobody oproti předchozí právní úpravě a navrhl opětovné zavedení náhradního trestu odnětí svobody, který je podstatně vhodnější než poměrná přeměna podle platné a účinné právní úpravy.

V souvislosti s výkonem trestu domácího vězení, resp. nařízením výkonu uloženého trestu domácího vězení se nabízí otázka dodržení zásady bezodkladnosti výkonu uloženého trestu. Před zahájením výkonu trestu domácího vězení musí soud nejprve rozhodnout o jeho uložení a po vykonatelnosti takového rozhodnutí nařídít vlastní výkon uloženého trestu. Od vydání rozhodnutí, kterým je trest domácího vězení uložen, do nařízení jeho výkonu však může uplynout různě dlouhá doba. Tento postup neodpovídá zásadě bezodkladnosti výkonu uloženého trestu, který by měl bezprostředně navazovat na spáchaný trestný čin. Ačkoliv v praxi není reálné zajistit bezprostřední návaznost uložení a výkonu trestu, bylo by v případě trestu domácího vězení možné tento proces urychlit, pokud by soud měl povinnost opatřit si před svým rozhodnutím o uložení trestu zprávu probačního úředníka o vhodnosti uložení trestu domácího vězení. Pokud by soud disponoval již při rozhodování o uložení trestu domácího vězení všemi informacemi o pachateli a jeho poměrech, mohl by současně s rozhodnutím o uložení

²²⁵ Viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3867-3872.

trestu určit i místo a počátek jeho výkonu. Odpadlo by tak dvojí rozhodování, kdy si soud opatřuje informace o odsouzeném a možnostech výkonu uloženého trestu až před jeho nařízením, aby měl z čeho vycházet zejména při určení místa výkonu trestu, a s výkonem trestu domácího vězení by mohlo být v souladu se zásadou bezodkladnosti výkonu uloženého trestu započato bez prodlení po vykonatelnosti rozhodnutí o jeho uložení.

Z právní úpravy výkonu trestu domácího vězení považují dále za problematické ustanovení § 334e TR, kterým je uzákoněna zásada zákazu reformationis in peius. V průběhu výkonu trestu domácího vězení může dojít k různým změnám v poměrech odsouzeného (např. změna či ztráta zaměstnání a s tím související změna pracovní doby, příp. času potřebného k cestě do zaměstnání, ukončení studia na střední či vysoké škole, úmrtí osoby, o kterou odsouzený pečoval, narození dítěte, o které odsouzený bude povinen pečovat apod.). V praxi může dojít k různým situacím, jejichž důsledkem bude změna časového harmonogramu a časových možností odsouzeného, avšak soud nebude mít možnost adekvátně na tuto změnu reagovat např. tím, že by změnil počet hodin v týdnu, po které se má odsouzený zdržovat v určeném obydlí, nebo že by odsouzenému uložil nová přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, pokud by se mělo jednat o změnu v neprospěch odsouzeného vzhledem k původně vymezenému trestu domácího vězení. Za určitých okolností tak reálně hrozí, že v některých případech přestane uložený trest domácího vězení plnit jeden z účelů, pro který byl uložen, a sice postihovat pachatele přiměřeně na svobodě. Vzhledem k poměrně vysoké pravděpodobnosti změny okolností v průběhu výkonu trestu domácího vězení, bych navrhovala takovou právní úpravu, která by umožňovala soudu rozhodnout v odůvodněných případech, kdy by trest domácího vězení již neplnil svůj účel, o změně rozsahu původně uloženého trestu domácího vězení v neprospěch odsouzeného, a to včetně možnosti uložit odsouzenému nová přiměřená omezení a přiměřené povinnosti. Pokud by se později opět změnila okolnosti do té míry, že by bylo vhodné nově vymezit uložený trest domácího vězení, mohl by soud vždy reagovat na aktuální poměry odsouzeného bez ohledu na to, zda by rozhodoval o zpřísnění či zmírnění původně vymezeného trestu, a nebyl by přísně omezen zásadou zákazu reformationis in peius.

V současné situaci, kdy je kontrola výkonu trestu domácího vězení zajišťována výhradně namátkovými kontrolami probačních úředníků, bez možnosti zajistit ji

elektronicky, je má následující připomínka k právní úpravě výkonu trestu domácího vězení bezpředmětná. Pokud by však do budoucna byla elektronická kontrola výkonu trestu domácího vězení do praxe zavedena, měl by zákon stanovit povinnost soudu určit způsob provádění kontroly výkonu uloženého trestu domácího vězení. Aktuální právní úprava se nezabývá tím, kdy a jakým způsobem soud rozhodne o tom, zda kontrola výkonu trestu domácího vězení bude prováděna pouhými namátkovými kontrolami probačních úředníků, výhradně elektronicky, či elektronicky se současným prováděním namátkových kontrol. Podle aktuální právní úpravy, kdy soud nejprve rozhoduje o uložení trestu domácího vězení a následně v rámci nařízení jeho výkonu určí i místo a počátek výkonu trestu domácího vězení, by bylo vhodné, aby při nařízení výkonu uloženého trestu současně určil i způsob provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení. Pokud by došlo ke změně právní úpravy a soud by ve smyslu výše navrhovaného napříště rozhodoval o místě a počátku výkonu trestu domácího vězení již v rozhodnutí, kterým trest domácího vězení pachateli ukládá, bylo by vhodné, aby současně určil i způsob provádění kontroly jeho výkonu.

Za jednoznačně pozitivní považuji uzákonění podmínky souhlasu pachatele s uložením trestu domácího vězení v podobě jeho písemného slibu. Souhlas pachatele s uložením trestu domácího vězení je podmínkou jeho uložení ve většině zahraničních právních úprav. V některých evropských zemích je podmínkou uložení trestu domácího vězení rovněž souhlas osob žijících s odsouzeným ve společném obydlí s uložením tohoto trestu (např. ve Švédsku a v Nizozemí), neboť jsou jeho výkonem dotčeny. Hlavní motivací pachatelů, i osob žijících s nimi ve společném obydlí, k udělení souhlasu s uložením trestu domácího vězení, je snaha vyhnout se pobytu ve vězení, které je vnímáno jako citelnější újma než výkon trestu v domácím prostředí. Vzhledem k tomu, že výkon trestu domácího vězení se osob žijících s odsouzeným ve společném obydlí dotkne poměrně významně, zejména v souvislosti s prováděním jeho kontroly, považovala bych za vhodné, aby byl soud povinen opatřit si před rozhodnutím o uložení trestu domácího vězení také stanovisko těchto osob k ukládanému trestu a přihlídnout k němu při posuzování vhodnosti uložení trestu konkrétnímu pachateli. Nepovažuji za nezbytné, aby byl souhlas spolužijících osob přímo zákonnou podmínkou uložení trestu domácího vězení, soud by však měl znát stanoviska těchto osob a v případě odůvodněného negativního stanoviska uložení trestu v konkrétním případě zvážit.

Zavedení trestu domácího vězení do systému trestních sankcí lze považovat za pozitivní krok vedoucí k rozšíření rejstříku trestů a tím i k rozšíření prostoru pro soudní individualizaci trestu. Právní úprava trestu domácího vězení je podle mého názoru zdařilá a poměrně podrobná, např. ve srovnání se slovenskou právní úpravou. Vzhledem k finanční náročnosti počátečního zavedení systému elektronického monitorování se však trest domácího vězení stal součástí systému trestního práva, aniž by byla zajištěna možnost jeho efektivní elektronicky prováděné kontroly, což oddálí jeho ukládání v aplikační praxi soudů. V současné době je trest domácího vězení ukládán pouze v omezené míře.²²⁶ Po zavedení elektronické kontroly jeho výkonu se ovšem pravděpodobně bude jednat o významnou alternativu nepodmíněného trestu odnětí svobody, která bude soudy využívána ve značném rozsahu a bude tím dosaženo účelu rozšiřování katalogu trestů o alternativní tresty, tj. omezovat počty vězněných osob a v duchu principů restorativní justice usilovat o resocializaci a nápravu pachatelů trestných činů. Institut domácího vězení lze podle ustanovení trestního zákoníku aplikovat v několika různých formách. Jako samostatný trest (§ 60 TrZ), ve formě povinnosti uložené soudem odsouzenému při jeho podmíněném propuštění (§ 89 odst. 1 a 2 TrZ), po propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody po výkonu poloviny uloženého trestu (přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení podle § 57a TrZ) a ve formě sekundární sankce, kdy podle § 65 odst. 2 písm. a) TrZ je v trest domácího vězení přeměněn trest obecně prospěšných prací a podle § 69 odst. 2 písm. a) TrZ je v trest domácího vězení přeměněn peněžitý trest.²²⁷ Do budoucna se uvažuje také o zavedení tzv. domácí vazby, kdy by institut domácího vězení doplnil současné alternativy nahrazující vazbu, jako je slib obviněného nebo záruka zájmového sdružení.²²⁸ Možnosti vyžití institutu domácího vězení upravené trestním zákoníkem jsou tak poměrně široké. Míra jejich aplikace je však závislá na efektivní kontrole osob, kterým je domácí vězení v jakékoliv jeho formě, uloženo.

„K účinnému ukládání a zejména výkonu trestu domácího vězení je třeba urychleně zavést elektronickou kontrolu odsouzených, jejíž neexistence je hlavním limitujícím důvodem pro častější ukládání trestu domácího vězení, přičemž u některých

²²⁶ Viz příloha č. 1: Statistika trestu domácího vězení od 1.1.2010 do 30.6.2014.

²²⁷ Viz Domácí vězení. [cit. 10.6.2014]. Dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>.

²²⁸ Viz Ve vazbě doma ve svém pokoji. [cit. 9.3.2014]. Dostupné z WWW: https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?Strana=1.

*soudů jde o tak zásadní nedostatek, že se pro něj tyto soudy obávají tento trest uložit, v důsledku něhož není tento trest některými soudy vůbec ukládán. Podle názoru trestního kolegia je skutečně neomluvitelné, pokud je zavedení elektronického kontrolního systému z různých důvodů stále odkládáno, a to přesto, že s ním počítá ustanovení § 334b tr. ř. Domníváme se, že doba již téměř pěti let od zavedení tohoto nového alternativního trestu byla zcela dostatečná k tomu, aby došlo i v tomto směru k naplnění účelu zákona.*²²⁹

²²⁹ Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010-2011 (Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012). [cit. 31.5.2014]. Dostupné z WWW: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxezzl52he>.

Závěr

Alternativní trest domácího vězení rozšířil s účinností nového trestního zákoníku od 1.1.2010 katalog trestních sankcí. V souvislosti se stále více se prosazujícím trendem alternativních řešení trestních věcí, včetně ukládání alternativních trestů, je jeho začlenění do systému trestů nutno považovat za pozitivní krok, a to i přes některá úskalí, kterými je aplikace tohoto trestu provázána. Na mysli mám zejména dosud nerealizovatelnou kontrolu výkonu trestu domácího vězení prostřednictvím elektronického monitorování odsouzených. Ačkoliv je právní úprava trestu domácího vězení poměrně zdařilá a ve srovnání s jinými právními úpravami také podrobná a možnosti využití institutu domácího vězení jsou relativně široké, nemožnost elektronické kontroly výkonu domácího vězení je natolik zásadním nedostatkem tohoto institutu, že soudy k jeho ukládání přistupují velmi omezeně a trest domácího vězení není zdaleka ukládán v takové míře, v jaké se předpokládalo, a vzhledem k tomu ani neplní účel, který se od jeho uzákonění očekával, tedy že bude nahrazovat krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody a tím snižovat počty vězňených osob. Kritika tohoto zásadního nedostatku souvisejícího s výkonem trestu domácího vězení a argumentace soudů, které trest domácího vězení za těchto podmínek raději neukládají, právě tímto nedostatkem, je podle mého názoru bohužel opodstatněná a nelze než souhlasit s tím, že provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení výlučně namátkovými kontrolami probačních úředníků je zcela nedostatečné a v důsledku takto prováděné kontroly nelze trest domácího vězení považovat za adekvátní alternativu nepodmíněného trestu odnětí svobody a dostatečně přísnou sankci, která by představovala přísný postih pachatele trestného činu. Pokud se však tento nedostatek podaří odstranit a kontrola výkonu trestu domácího vězení bude v budoucnu prováděna elektronicky, troufám si tvrdit, že trest domácího vězení bude velmi efektivní alternativní sankcí, která bude eliminovat negativní dopady nepodmíněného trestu odnětí svobody a při zajištění spolehlivé kontroly jejího výkonu bude pro odsouzeného současně také dostatečně přísnou sankcí, jejíž porušení bude vždy spolehlivě zjištěno a prokázáno a v takové situaci z jejího porušení bude soud moci neprodleně vyvodit důsledky a rozhodnout o uložení sekundární sankce. Odsouzený bude dodržovat podmínky uloženého trestu domácího vězení tím spíše, čím více pravděpodobné bude zjištění jejich porušení. V případě provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení elektronicky bude pravděpodobnost,

že by se odsouzený vzdálil z určeného obydlí v době, kdy má povinnost vykonávat trest domácího vězení, a toto porušení podmínek uloženého trestu by nebylo zaznamenáno, téměř minimální. Autorita trestu domácího vězení z pohledu odsouzeného vzroste, stejně tak jako důvěra veřejnosti v jeho ukládání a efektivitu.

V úvodních kapitolách zpracované rigorózní práce jsem se snažila stručně vyložit ústřední pojem celé práce, kterým je trest. K jeho přiblížení jsem se zabývala trestními teoriemi, jejich východisky a principy, včetně jejich promítnutí do současného chápání pojmu trest. V návaznosti na trestní teorie jsem se snažila vysvětlit principy generální a individuální prevence a jejich provázanost s účelem trestu. V neposlední řadě jsem se věnovala také zásadám ukládání trestů se zdůrazněním zásady subsidiarity trestní represe a depenalizace, které korespondují s povahou nepodmíněného trestu odnětí svobody jako trestu ultima ratio a současně tak vystihují principy nové kodifikace. Tyto zásady se pak promítají také do systému trestů, ve kterém je trest domácího vězení považován za nejpřísnější alternativní sankci a druhý nejpřísnější trest v systému trestů vůbec. Druhým tématem úvodní části této práce jsou alternativní tresty se zaměřením na jejich vymezení a důvody jejich aplikace, včetně objasnění a vysvětlení konceptu restorativní justice a jejich důsledků pro trestní právo. Průřezově je v jedné z kapitol popsán vývoj právní úpravy alternativních trestů v českém trestním právu. Závěrem úvodní části práce jsou vyloženy cíle a principy rekodifikace trestního práva hmotného, která vychází ze zásad depenalizace a dekriminalizace a s odkazem na povahu trestního práva a ukládaných trestů jako prostředků ultima ratio uspořádává sankce v systému trestů ve prospěch alternativ a zavádí dva nové alternativní tresty, a to trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a trest domácího vězení.

Obsah třetí kapitoly je věnován uvedení do problematiky trestu domácího vězení a seznámení se s jeho podstatou. Po vyložení historických souvislostí odkazujících na zákon č. 117/1852 ř.z. účinný na našem území až do roku 1950, který upravoval institut domácího vězení a na který současná právní úprava tohoto trestu obsahově navazuje, jsou stručně přiblíženy různé formy trestu domácího vězení, které se objevují v zahraničních právních úpravách. V rámci této kapitoly jsou rovněž shrnuty důvody implementace trestu domácího vězení do nového trestního zákoníku, mezi kterými je vedle snahy eliminovat pravděpodobnost recidivy odsouzeného v důsledku negativního

kriminogenního vlivu ostatních vězňů a vězeňského prostředí, snazší následné resocializace a zachování pozitivních rodinných vazeb, v neposlední řadě také ekonomické hledisko, zejména úspora finančních prostředků jinak vynakládaných na výkon trestu odnětí svobody. Značné úspory finančních prostředků při aplikaci trestu domácího vězení prokázaly rovněž výsledky experimentu prováděného Probační a mediační službou ČR s podporou Ministerstva spravedlnosti ČR, v rámci kterého byl zkušebně testován provoz elektronického monitorování odsouzených. Závěrem tohoto průzkumu bylo vedle prokazatelných finančních úspor také prokázání nezbytnosti kombinace elektronické kontroly s namátkovými kontrolami prováděnými probačními úředníky, neboť kontakt odsouzeného s probačním úředníkem je nezastupitelnou součástí výkonu trestu domácího vězení, a kontrola výkonu trestu domácího vězení může být zcela účinná pouze při kombinaci lidského faktoru s technickým a takto komplexně prováděné kontrole. V závěru třetí kapitoly je vymezena podstata trestu domácího vězení s poukazem na problematické aspekty tohoto trestu, za které lze považovat zejména nemožnost uložení trestu domácího vězení určitým skupinám pachatelů, kteří nemají vytvořené takové zázemí a podmínky, aby mohli trest domácího vězení vykonávat, dále otázka možného narušení soukromého života osob žijících s odsouzeným ve stejném obydlí a konflikt s ochranou jejich domovní svobody, a to především v souvislosti s prováděním kontroly výkonu uloženého trestu domácího vězení prostřednictvím namátkových kontrol probačních úředníků, a dále otázka akceptace trestu domácího vězení veřejností vzhledem k tomu, že stále není zajištěna důsledná kontrola výkonu uloženého trestu prostřednictvím elektronického sledování odsouzených, čímž trest domácího vězení ztrácí v očích veřejnosti povahu adekvátní alternativy nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Cílem čtvrté kapitoly této práce je podrobně rozebrat právní úpravu institutu domácího vězení v českém právním řádu. V jednotlivých podkapitolách práce se zabývám postupně právní úpravou domácího vězení v trestním zákoníku, následně v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže a právní úpravou výkonu trestu domácího vězení v trestním řádu. V této ústřední části práce jsem se snažila objektivně popsat a shrnout aktuálně platnou a účinnou právní úpravu institutu domácího vězení, včetně zdůvodnění provedených novelizací této právní úpravy od zavedení trestu domácího vězení v roce 2010 do současnosti, ačkoliv ne vždy bylo možné v důvodové zprávě

dohledat účel a smysl konkrétních změn, které podle mého názoru byly často provedeny bez hlubších úvah a zcela nekoncepčně. Právní úpravu jsem se poté pokusila kriticky zhodnotit, vystihnout její pozitiva a negativa a posoudit vhodnost a účelnost provedených novelizací. V rámci těchto úvah jsem se zabývala především novelizací ustanovení § 60 odst. 3 a 4 TrZ a jeho vymezením v původním znění trestního zákoníku s účinností ke dni 1.1.2010 a novelizací ustanovení § 61 TrZ, která změnila celkovou koncepci sekundární sankce trestu domácího vězení, která původně spočívala v uložení náhradního trestu odnětí svobody a aktuálně spočívá v poměrně přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody. Při hodnocení praktických důsledků a aplikačních problémů vyplývajících z aktuální a předchozí právní úpravy jsem v průběhu zpracovávání práce dospěla k závěru, že v obou případech, tedy jak v případě ustanovení § 60 odst. 3 a 4 TrZ, tak v případě ustanovení § 61 TrZ, byla zdařilejší a vhodnější původní právní úprava, než ta, která je aktuálně účinná. K totožným závěrům dospěl ve své zprávě ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012, také Nejvyšší soud, který navrhl obě zmíněná ustanovení novelizovat ve smyslu jejich původního znění. V jedné z kapitol jsem stručně poukázala na problematiku nahrazování jednoho alternativního trestu jiným alternativním trestem v případě porušení, resp. nedodržení podmínek uloženého trestu, které podle mého názoru snižuje autoritu ukládaných alternativních sankcí z pohledu odsouzených i důvěru veřejnosti v efektivitu alternativního sankcionování obecně. V souvislosti s výkonem trestu domácího vězení jsem se podrobněji zaměřila na provádění jeho kontroly, neboť toto téma je podle mého názoru velmi diskutované a problematické a zaslouží si proto zvýšenou pozornost. Jak již bylo uvedeno, právní úprava trestu domácího vězení je poměrně podrobná a zdařilá. Zvýšení míry jeho aplikace ovšem brání nedostatečně zajištěná kontrola odsouzených ve výkonu trestu domácího vězení. V současné době je kontrola výkonu trestu domácího vězení zajišťovaná pouze namátkovými kontrolami probačních úředníků, kteří by však i přes veškerou snahu nebyli schopni personálně zajistit kontrolu výkonu trestu domácího vězení, pokud by byl ukládán ve větším množství případů. Kontrola výkonu trestu domácího vězení prostřednictvím elektronického monitorování odsouzených by přitom měla být primárním způsobem provádění takové kontroly. Přestože zavedení elektronické kontroly výkonu trestu domácího vězení bylo v době uzákonění tohoto trestu naplánováno na rok 2011, přičemž úplné propojení aplikace trestu domácího

vězení s elektronickým kontrolním systémem a s činností Probační a mediační služby ČR bylo předpokládáno na rok 2013, v polovině roku 2014 je situace taková, že kontrola výkonu trestu domácího vězení stále probíhá pouze formou namátkových kontrol probačních úředníků a předpokládané datum zavedení elektronické kontroly do praxe odhaduje Ministerstvo spravedlnosti na polovinu roku 2015.

Součástí páté kapitoly je srovnání slovenské a české právní úpravy trestu domácího vězení. Při bližší komparaci obou právních úprav jsem dospěla k závěru, že slovenská hmotná i procesní právní úprava trestu domácího vězení je velmi stručná a v porovnání s českou právní úpravou představuje podle mého názoru pro pachatele relativně mírný postih.

V závěrečné části práce jsem se zabývala aplikační praxí soudů ve vztahu k ukládání trestu domácího vězení. Při jejím zpracování jsem vycházela především z výsledků průzkumu Nejvyššího soudu, které byly zveřejněny ve zprávě trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012. Výsledky provedeného průzkumu potvrdily mé závěry učiněné na základě zpracování předchozích částí této práce, a sice, že vyššímu počtu ukládaných trestů domácího vězení brání především nemožnost zajištění elektronické kontroly výkonu uloženého trestu, neboť soudy nemají v efektivitu kontroly výkonu uloženého trestu prováděné pouhými namátkovými kontrolami probačních úředníků důvěru. Poslední kapitolu práce jsem věnovala zhodnocení aktuální právní úpravy a jejích nedostatků s cílem navrhnout změny právní úpravy *de lege ferenda*. Vzhledem k tomu, že jsem se k jednotlivým ustanovením upravujícím trest domácího vězení kriticky vyjadřovala již v kapitolách, které se těchto ustanovení blíže týkaly, a již v průběhu práce jsem se zamýšlela nad možnostmi jejich změn, lze mé návrhy *de lege ferenda* nalézt na řadě míst této práce. Závěrečná kapitola proto shrnuje jen ty nejpodstatnější náměty na změnu.

Téma trestu domácího vězení jsem se snažila pojmout tak, abych při jeho zpracování postihla všechny podstatné aspekty tohoto institutu upravené na různých místech trestního zákoníku i trestního řádu. Jedním z cílů této rigorózní práce bylo objektivně shrnout právní úpravu trestu domácího vězení, vystihnou její nedostatky, zhodnotit aktuální soudní praxi v oblasti ukládání trestu domácího vězení a s ohledem na závěry učiněné ze zjištěných poznatků navrhnout možná zlepšení současné právní úpravy.

Na závěr bych ve vztahu k alternativnímu trestu domácího vězení ráda zdůraznila, že jakkoliv se hmotněprávní úprava trestu domácího vězení jeví jako ve skutečnosti přijatelná a soudní praxí akceptovatelná, nelze předpokládat navýšení počtu ukládaných trestů domácího vězení, dokud nebude možné provádět kontrolu výkonu uloženého trestu za použití elektronického monitorovacího systému. Cílem budoucích snah o zefektivnění alternativního trestu domácího vězení by tak mělo být spíše než novelizování vlastní právní úpravy trestu domácího vězení zavedení systému elektronického monitorování do praxe, které zcela jistě pozitivně přispěje k jeho aplikaci soudy.

Seznam použitých zkratek

JŘ	vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
LZPS	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
OSN	Organizace spojených národů
PMS	Probační a mediační služba ČR
STP	zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok
STZ	zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon
TrZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (účinný do 31.12.2009)
ZSM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a pramenů

Odborná literatura

BURDA, Eduard; ČENTÉŠ, Jozef; KOLESÁR, Juraj; ZÁHORA, Jozef a kol. *Trestný zákon. Všeobecná část. Komentár. I. diel.* Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2010. 1130 s. ISBN 978-80-7400-324-0.

CÍSAŘOVÁ, Dagmar; FENYK, Jaroslav; GŘIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní.* Vyd. 5. Praha : ASPI, 2008. 824 s. ISBN 978-80-7357-348-5.

ČENTÉŠ, Jozef a kol. *Trestný zákon – velký komentár.* Vyd. 1. EUROKÓDEX, s.r.o., 2013. 880 s. ISBN 978-80-8155-020-1.

CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část.* Vyd. 1. Praha : Linde, 2009. 292 s. ISBN 978-80-7201-785-0.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné.* Vyd. 2. Praha : Leges, 2010. 912 s. ISBN 978-80-87212-49-3.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné.* Vyd. 3. Praha : Leges, 2013. 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní.* Vyd. 3. Praha : Leges, 2013. 864 s. ISBN 978-80-87576-44-1.

KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část.* Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2.

LATA, Jan. *Účel a smysl trestu.* Vyd. 1. Praha : LexisNexis, 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5.

LEVINSON, David. *Encyklopedia of Crime and Punishment. Volume 1*. Vyd. 1. SAGE Publications, 2002. 1914 s. ISBN 978-0761922582.

MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2007. 1211 s. ISBN 978-80-7179-572-8.

NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství*. Vyd. 2. Praha : Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1969. 252 s.

NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné : Obecná část*. 6. rozšířené vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. 584 s. ISBN 978-80-7357-509-0.

POLÁČEK, František; DUŠEK, Josef; HOLUBEC, Ladislav; LELEK, Lumír; PŘICHYSTAL, Vojtěch. *Československé trestní zákony platné v zemích české a moravskoslezské*. Vyd. 2. Praha : Linhart, 1947, 741 s.

ROZUM, Jan; KOTULAN, Petr; HÁKOVÁ, Lucie; NEČADA, Václav; DIBLÍKOVÁ, Simona. *Vybrané problémy sankční politiky: Česká republika*. Vyd. 1. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. 198 s. ISBN 80-7338-042-0.

SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření. 261 s. ISBN 978-80-254-4033-9.

SOLOTÁŘ, Alexander; PÚRY, František a ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2000. 468 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-717-9350-7.

ŠÁMAL, Pavel. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2006. 399 s. ISBN 80-7179-527-5.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2013. 936 s. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 1303 s. ISBN 978-80-7400-109-3.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Vyd. 2. Praha : C. H. Beck, 2012. 1464 s. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; SOTOLÁŘ, Alexander; HRUŠÁKOVÁ, Milana; ŠÁMALOVÁ, Milada. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Vyd. 3. Praha : C. H. Beck, 2011. 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9.

ŠÁMAL, Pavel; VOKOUN, Rudolf; NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1.1.2010*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 144 s. ISBN 978-80-7357-960-9.

ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.

ŠTERN, Pavel; OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka; DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2010. 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1.8.2011*. Vyd. 1. Olomouc : ANAG, 2011. 1367 s. ISBN 978-80-7263-677-8.

Odborné články a příspěvky do sborníku

BOLEDOVIČOVÁ, Lucie. Podmínky uložení českého trestu domácího vězení a anglického curfew requirement. *Trestněprávní revue*. 2013, ročník 12., č. 3, s. 63-67. ISSN 1213-5313.

BOLEDOVIČOVÁ, Lucie. Srovnání forem a průběhu výkonu domácího vězení v České republice a v Anglii a Walesu. *Státní zastupitelství*. 2014, ročník XII., č. 1, s. 31-37. ISSN 1214-3758.

CEHLÁR, Vladimír. Trest domácího väzenia a aplikácia elektronického monitoringu s akcentom na probáciu. *Justičná revue*. 2013, ročník 65, č. 2, s. 241-251. ISSN 1335-6461.

FOLTÝNOVÁ, Lucie; FOLTÝN, Leo. Trest domácího vězení z pohledu Probační a mediační služby ČR. *Státní zastupitelství*. 2011, ročník IX., č. 6, s. 20-24. ISSN 1214-3758.

HOŘÁK, Jaromír. Domáci vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*. 2005, ročník X., č. 12, s. 7-12. ISSN 1211-2860.

HULÁN, Petr. Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku od 1.1.2010. *Právo a rodina*. 2010, ročník 12, č. 1, s. 16-20. ISSN 1212-866X.

KALMTHOUT, Anton M.; OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka. Realizace alternativních trestů, některé zkušenosti západoevropských zemí. *Právní rozhledy*. 1997, ročník 5., č. 12, s. 620-626. ISSN 1210-6410.

KALVODOVÁ, Věra. Alternativní sankce a nová kodifikace trestního práva hmotného. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17.4.2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze*. Editor Josef Kuchta. Brno : Masarykova univerzita, 2000. s. 132-141. ISBN 80-210-2469-0.

KALVODOVÁ, Věra. Filosofie trestání v návrhu nového trestního zákoníku. In *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Praha : ASPI, 2008. s. 87-93. ISBN 978-807-3573-652.

KRAHL, Matthias. Elektronicky hlídané domácí vězení. *Právní rozhledy*. 1998, ročník 6., č. 5, s. 229-233. ISSN 1210-6410.

KRÁL, Vladimír. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*. 2007, ročník 6, č. 8, s. 235-238. ISSN 1213-5313.

KYSELA, Karel; VOLEVECKÝ, Petr. Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, ročník XV., č. 7-8, s. 4-13. ISSN 1211-2860.

LENGYELOVÁ, Jana. Elektronický monitoring a perspektívy jeho využitia v (ne)trestnej oblasti v Slovenskej republike. *Trestní právo*. 2014, ročník XVIII., č. 1, s. 23-32. ISSN 1211-2860.

NAVRÁTILOVÁ, Jana. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 94-97. ISSN 1210-6348.

NEZKUSIL, Jiří. K problematice alternativ k trestu odnětí svobody. *Trestní právo*. 2009, ročník XIII., č. 7-8, s. 7-18. ISSN 1214-3758.

SOLOTÁŘ, Alexander; VÁLKOVÁ, Helena. Restorativní justice – trestní politika pro 21. století? *Trestní právo*. 2000, ročník V., č. 1, s. 4-11. ISSN 1211-2860.

ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 22-36. ISSN 1210-6348.

ŠČERBA, Filip. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*. 2012, ročník 11, č. 1, s. 1-5. ISSN 1213-5313.

TOBIÁŠOVÁ, Lýdia. Domáce väzenie – nový trest v rekodifikovanom Trestnom zákone. *Justičná revue*. 2006, ročník 58, č. 10, s. 1373-1385. ISSN 1335-6461.

VANTUCH, Pavel. Novela trestního zákoníku a trestního řádu provedená zákonem č. 330/2011 Sb. *Trestní právo*. 2012, ročník XVI., č. 1, s. 4-16. ISSN 1211-2860.

VICHEREK, Roman. Dopady novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 390/2012 Sb. *Trestní právo*. 2013, ročník XVII, č. 7-8, s. 22-33. ISSN 1211-2860.

Soudní rozhodnutí

Nález Ústavního soudu ze dne 23. května 1998 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 47/1998.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. března 2005 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 40/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.5.2013, sp. zn. 11 Tz 17/2013. Dostupné z WWW:

<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxexzu>.

Ostatní

Činnost Probační a mediační služby v rámci zajištění a zabezpečení výkonu trestu domácího vězení (TDV) a následně i v propojení s elektronickým kontrolním systémem (EKS). Dostupné z WWW:

<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310183>.

Domácí vězení. Dostupné z WWW:

<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., změna trestního zákoníku a trestního řádu. Zdroj: Systém ASPI.

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Zdroj: Systém ASPI.

Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku. Zdroj: Systém ASPI.

Elektronické náramky pro odsouzené v testu uspěly, čeká je ostrý provoz. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/elektronicke-naramky-se-odsvedcily-d6o/krimi.aspx?c=A121213_114820_krimi_cen.

Elektronický monitoring odsouzených. Dostupné z WWW: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/elektronicky-monitoring-odsouzenych>.

Elektronický monitoring sníží náklady na věznění. Dostupné z WWW: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/elektronicky-monitoring-snizi-naklady-na-vezneni>.

MS SR podpísalo zmluvu o elektronickom monitoringu osob. [cit. 12.8.2014]. Dostupné z WWW: <http://www.justice.gov.sk/Lists/Aktuality/DispForm.aspx?ID=1854>

MS SR pripravuje legislatívne zmeny na podporu alternatívnych trestov. Dostupné z WWW: <http://www.justice.gov.sk/Lists/Aktuality/DispForm.aspx?ID=1801>.

Msp: Změna plánů na monitoring odsouzených. Dostupné z WWW: <http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/politika/msp-zmena-planu-na-monitoring-odsouzenych>.

Nákup náramků pro domácí vězně je po amnestii u ledu. Ve hře je ještě pronájem. Dostupné z WWW: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-60320260-elektronicke-naramky-pro-vezne-stat-nekoupi>.

Poslání a cíle Probační a mediační služby České Republiky. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

Postoj občanů k trestu domácího vězení (výzkum společnosti Aspectio a. s.). Dostupné z WWW:

<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>.

Rekodifikace trestního práva hmotného ČR. In *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17.4.2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze*. Editor Josef Kuchta. Brno : Masarykova univerzita, 2000. s. 12-77. ISBN 80-210-2469-0.

Skromně, ale přece. Ministerstvo se vrací k hlídacím náramkům. Dostupné z WWW:

https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?Strana=1.

SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky : Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Svazek 64. Institut vzdělávání Ministerstva Spravedlnosti České republiky, 2001. 607 s.

Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2012. Dostupné z WWW:

<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>.

Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2013. Dostupné z WWW:

<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>.

Tendr na monitoring vězňů v domácnosti za 229 milionů bude kvůli amnestii zrušen.

Dostupné z WWW:

http://www.egov.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=703:resort-spravedlnosti-zruil-tendr-za-229-milion-na-elektronicky-monitoring-vz-kvli-amnestii&catid=16:legislativa&Itemid=3.

Trest domácího vězení. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>.

Ve vazbě doma ve svém pokoji. Dostupné z WWW:

https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?Strana=1.

Vězni s elektronickými náramky? Budou za rok, odhaduje ministerstvo. Dostupné z

WWW: https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?Strana=1

Závěrečná zpráva a ekonomické zhodnocení pilotního projektu: „Elektronický monitoring odsouzených“ . Dostupné z WWW:

https://www.pmscr.cz/download/zaverecna_zprava_o_experimentu_Elektronicky_monitoring_odsouzenych.pdf.

Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010-2011 (Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12.2.2014, sp. zn. Ts 43/2012). [cit. 31.5.2014]. Dostupné z WWW: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxexzzl52he>.

Zkušenosti ze zahraničí, americký vs. evropský model. Dostupné z WWW: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185>.

Seznam příloh

Příloha č. 1 : Statistika trestu domácího vězení od 1.1.2010 do 30.6.2014

Příloha č. 2 : Statistika počtu uložených trestů domácího vězení na Slovensku od 1.1.2006 do 31.12.2012

Příloha č. 1

Statistika trestu domácího vězení od 1.1.2010 do 30.6.2014

1. Uložené tresty domácího vězení

	Uložené tresty domácího vězení					
Soudní kraj	2010	2011	2012	2013	2014 ¹	Celkem ²
Praha	4	10	19	10	6	49
Středočeský	8	31	58	19	11	127
Jihočeský	21	34	48	23	13	139
Západočeský	9	27	65	29	17	147
Severočeský	11	24	57	23	18	133
Východočeský	23	35	63	23	7	151
Jihomoravský	19	52	83	32	15	201
Severomoravský	23	46	100	36	27	232
ČR	118	259	493	195	114	1179

2. Uložená povinnost domácího vězení podmíněně propuštěnému (PDV)

	Uložená PDV					
Soudní kraj	2010	2011	2012	2013	2014 ¹	Celkem ²
Praha	0	0	4	1	0	5
Středočeský	0	1	2	1	2	6
Jihočeský	0	2	0	0	0	2
Západočeský	1	2	6	2	0	11
Severočeský	0	0	8	3	1	12
Východočeský	0	5	5	0	0	10
Jihomoravský	0	4	8	5	4	21
Severomoravský	0	0	8	8	5	21
ČR	1	14	41	20	12	88

3. Vykonané tresty domácího vězení včetně PDV

Soudní kraj	Vykonané tresty domácího vězení (včetně PDV) ³					
	2010	2011	2012	2013	2014 ¹	Celkem ²
Praha	4	5	22	6	0	37
Středočeský	5	24	51	10	1	91
Jihočeský	11	28	33	10	0	82
Západočeský	10	22	67	12	1	112
Severočeský	9	19	59	12	2	101
Východočeský	17	32	65	11	2	127
Jihomoravský	8	42	85	12	1	148
Severomoravský	15	30	97	24	3	169
ČR	79	202	479	97	10	867

4. Přeměněné tresty domácího vězení včetně PDV

Soudní kraj	Přeměněné tresty domácího vězení (včetně PDV)					
	2010	2011	2012	2013	2014 ¹	Celkem ²
Praha	0	2	1	1	0	4
Středočeský	2	3	1	4	0	10
Jihočeský	8	4	8	3	1	24
Západočeský	0	4	2	4	0	10
Severočeský	1	4	3	7	0	15
Východočeský	5	4	2	5	0	16
Jihomoravský	6	10	1	9	0	26
Severomoravský	6	8	7	6	0	27
ČR	28	39	25	39	1	132

5. Vykonávané tresty domácího vězení včetně PDV

Soudní kraj	Vykonávané tresty domácího vězení (včetně PDV) ¹
Praha	5
Středočeský	9
Jihočeský	11
Západočeský	12
Severočeský	15
Východočeský	5
Jihomoravský	13
Severomoravský	24
ČR	94

6. Tresty domácího vězení k nařízení

Soudní kraj	Tresty domácího vězení k nařízení ¹
Praha	1
Středočeský	3
Jihočeský	1
Západočeský	2
Severočeský	2
Východočeský	1
Jihomoravský	5
Severomoravský	4
ČR	19

Pozn.:

¹ k 30.6.2014

² od 1.1.2010 do 30.6.2014

³ včetně amnestie prezidenta republiky

Zdroj: Domácí vězení. Dostupné z WWW:

<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>

Příloha č. 2

Statistika počtu uložených trestů domácího vězení na Slovensku od 1.1.2006 do 31.12.2012

Rok	Uložené tresty domácího vězení
2006	6
2007	25
2008	28
2009	51
2010	59
2011	28
2012	25

Zdroj: LENGYELOVÁ, Jana. Elektronický monitoring a perspektívy jeho využitia v (ne)trestnej oblasti v Slovenskej republike. *Trestní právo*. 2014, č. 1, s. 23.

Abstrakt

Předložená rigorózní práce pojednává o alternativním trestu domácího vězení, který se stal součástí systému trestních sankcí s účinností nového trestního zákoníku od 1.1.2010. Cílem práce je shrnout současnou platnou a účinnou právní úpravu tohoto institutu, vystihnout její nedostatky, zhodnotit aktuální soudní praxi v oblasti ukládání trestu domácího vězení a s ohledem na učiněné závěry navrhnout možná zlepšení současné právní úpravy.

Úvodní část práce je rozčleněna do dvou kapitol, které jsou zaměřeny na přiblížení základních, pro zpracované téma stěžejních pojmů, kterými je zejména trest a jeho účel, alternativní trest, restorativní justice a její principy. Pro uvedení do problematiky a objasnění širších souvislostí jsou vysvětlena související témata a instituty, jako trestní teorie, zásady ukládání trestů a trestní systém. Úvodní část práce je zakončena výklady o vývoji alternativního sankcionování v naší právní úpravě a východisky nové kodifikace trestního práva hmotného.

Druhá část práce je podrobně zaměřena na problematiku právní úpravy trestu domácího vězení. Je rozčleněna do čtyř kapitol, jejichž cílem je podrobná analýza platné a účinné právní úpravy a následné zhodnocení jejího dopadu na aplikační praxi soudů v oblasti ukládání trestu domácího vězení. Třetí kapitola se zabývá trestem domácího vězení v obecné rovině, když uvádí východiska uzákonění trestu domácího vězení v našem právním řádu a jeho návaznost na právní úpravu tohoto institutu v zákoně č. 117/1852 ř.z., stručně vystihuje jeho podstatu a zmiňuje hlavní problematické aspekty jeho ukládání. Čtvrtá kapitola se podrobně zaměřuje na právní úpravu trestu domácího vězení v trestním zákoníku, následně v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže a v trestním řádu, když se po shrnutí současné platné a účinné právní úpravy a zdůvodnění doposud provedených novelizací kriticky zamýšlí nad efektivitou a vhodností jednotlivých ustanovení s návrhy jejich možných budoucích změn. Zejména poukazuje na problematiku provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení, která je aktuálně prováděna výhradně namátkovými kontrolami probačních úředníků bez možnosti elektronického monitorování odsouzených a srovnává vhodnost a efektivnosti sekundární sankce trestu domácího vězení, který byl původně koncipován jako tzv. trest náhradový a aktuálně spočívá v poměrné přeměně trestu domácího vězení v nepodmíněný trest odnětí svobody. Cílem páté kapitoly je přiblížit aplikační praxi

soudů při ukládání trestu domácího vězení s poukazem na důvody, které brání užívání tohoto trestu ve větší míře. Obsahem šesté kapitoly je pak komparace naší právní úpravy se zahraniční právní úpravou trestu domácího vězení, se zaměřením na podrobnější srovnání české a slovenské právní úpravy.

V závěrečné sedmé kapitole se práce věnuje zhodnocení aktuální hmotněprávní i procesní úpravy trestu domácího vězení a jejích nedostatků s cílem navrhnout náměty de lege ferenda.

Abstract

The presented thesis deals with the alternative punishment of house arrest, which became the part of the system of criminal sanctions when the new Penal Code came into force on 1st January 2010. The purpose of this thesis is to summarize current valid and effective legislation of this institute, to describe its weaknesses, to evaluate the current judicial experience in imposing the punishment of house arrest and to suggest possible improvements of the current legislation considering the final conclusions.

The introductory part of this thesis is divided into two chapters focusing on approaching the basic and the most important terms, especially the term of punishment and its purpose, alternative punishment, restorative justice and its principles. Related subjects such as criminal theory, the principles of sentencing and criminal system are explained to put the issue in a broader context and to clarify them. The first part of this thesis is concluded with the interpretations of the development of alternative punishment in our legislation and the foundations of the new codification of substantive criminal law.

The second part of this thesis is focused in detail on the issue of the legislation of the punishment of house arrest. It is divided into four chapters, whose goal is a detailed analysis of valid and effective legislation and subsequent evaluation of its impact on courts in imposing of the punishment of house arrest in practice. The third chapter deals with the punishment of house arrest in general, stating the foundations of enacting the punishment of house arrest in our legislation and its continuity to the regulation of this institute in the Act No. 117/1852 ř.z., briefly describing its principles and mentioning the main problematic aspects of its imposing. The fourth chapter focuses in detail on the legislation of the punishment of house arrest in the Penal Code, then in the Law on Juvenile Justice and in the Criminal Procedure Code, while after the summary of current valid and effective legislation and justification of the amendments made, critically contemplates on the effectiveness and suitability of each provision suggesting possible future changes to these provisions. It points out especially the problem of carrying out the supervising of executing the punishment of house arrest, which is currently carrying out wholly by the checks of probation officers without the possibility of electronic monitoring of the convicts, and compares the suitability and effectiveness of secondary punishment of house arrest, which was originally legitimized

as a so-called replacement punishment and currently consists of the relative conversion of house arrest into an imprisonment. The goal of the fifth chapter is to describe the practice of law courts in imposing a punishment of house arrest, referring to the reasons which prevent the use of this punishment to a greater extent. The sixth chapter deals with the comparison of our legislation to the foreign legislation of house arrest focusing on a detailed comparison of the Czech and Slovak legislation.

The final seventh chapter of this thesis deals with evaluation of the current substantive and procedural legislation of the punishment of house arrest and its deficits in order to propose suggestions *de lege ferenda*.

Klíčová slova

alternativní trest

alternative punishment

domácí vězení

house arrest

elektronický monitoring

electronic monitoring